

REAKCIJA NA INCIDENTE PORODIČNOG NASILJA

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Reakcija na incidente Porodičnog nasilja

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

ZAHVALNOST

Priručnik je plod timskog rada Sektora za pomoć i zastupanje žrtava u okviru Odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava OEBS Misije na Kosovu.

KLJUČNI SLUŽBENICI:

Selvete Gërxhaliu, Anton Hookes, Alma Begicevic, Anette Sikka.

KOMENTARE SU DALI:

Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Odsek socijalne zaštite, UNICEF Kancelarija na Kosovu, Asocijacija za socijalnu obuku, istraživanje i zastupanje (ASTRA)

SKRAĆENICE

MP	Menadžer predmeta
CEDAW	Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena
CSR	Centar za socijalni rad, Ministarstvo rada i socijalne zaštite
PN	Porodično nasilje
OP	Odeljenje pravde, Stub I, UNMIK
OSZ	Odsek socijalne zaštite, Ministarstvo rada i socijalne zaštite
DPPŽ	Deklaracija o osnovnim principima pravde za žrtve zločina i zloupotrebe ovlašćenja
ECHR	Evropska konvencija o ljudskim pravima
OS	Organ starateljstva
ICCPR	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima
PVZN	Privremeni vanredni zaštitni nalog
LNVO	Lokalna nevladina organizacija
ZSZ	Zakon o socijalnoj zaštiti
ZBPO	Zakon o braku i porodičnim odnosima
ZSPS	Zakon o socijalnim i porodičnim službama
ZSSP	Zakon o sistemu socijalne pomoći
ZIP	Zakon o izvršnom postupku
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
NVO	Nevladina organizacija
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
PKZK	Privremeni krivični zakon Kosova
PZKPK	Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova
PIS	Privremene institucije samouprave
ZN	Zaštitni nalog
VZN	Vanredni zaštitni nalog
SSS	Službenik socijalne službe – koji radi u CSR
SR	Socijalni radnik
VT	Vođa tima , Socijalnih službi CSR
UNICEF	Fond Ujedinjenih nacija za decu
UDHR	Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima
BŽ	Branilac žrtava
JPZŽ	Jedinica za pomoć i zastupanje žrtava, Odeljenje pravde

Reakcija na incidente porodičnog nasilja

	Predgovor	
1.	Uvod	9
1.1.	Pozadina ove publikacije	9
1.2	Koja je svrha ove brošure	9
1.3.	Opseg ove brošure	9
2.	Fenomen porodičnog nasilja	13
2.1	Definicija porodičnog nasilja	13
2.1.1	Vrste nasilja u porodici	13
2.1.1.1	Fizičko zlostavljanje	13
2.1.1.2	Seksualno zlostavljanje	13
2.1.1.3	Emocionalno i psihološko zlostavljanje	14
2.1.1.4	Izolacija	14
2.1.1.5	Ekonomsko zlostavljanje	14
2.1.2	Modeli eskaliranja nasilja: "Ciklus nasilja"	14
2.2	Pokazatelji nasilja u porodici kod žrtve	15
2.2.1	Fizički pokazatelji nasilja u porodici	15
2.2.2	Emocionalni pokazatelji nasilja u porodici	15
2.2.3	Pokazatelji ponašanja koji ukazuju na nasilje u porodici	15
2.3	Nasilje u porodici –potraga za konceptualnim okvirom	16
2.3.1	Kosovo iz ekološke perspective	16
2.4	Lični faktori rizika koji mogu doprineti nasilju u porodici	16
2.5	Žene i nasilje u porodici – Zašto je teško ostaviti nasilje	17
2.6	Efekti nasilja u porodici na decu	18
3.	Zakon koji se odnosi na porodično nasilje	23
3.1	Ljudska prava na Kosovu	23
3.2	Domaći zakoni koji se odnose na porodično nasilje	24
3.3.	Obaveze SSR po domaćem zakonu	24
3.3.1	Zakon o socijalnoj zaštiti (ZSZ)	24
3.3.2.	Zakon o bračnim i porodičnim odnosima (ZBPO)	26
3.3.3.	UNMIK Uredba 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja (Uredba o PN)	26
3.3.4	Privremeni krivični zakon (PKZ) i Privremeni zakon o krivičnom postupku (PZKP)	29
3.3.5.	Zakon o socijalnim i porodičnim službama	29
3.4	Zakonski mehanizmi za sprovođenje odluka	30
4.	Pristup nasilju u porodici zasnovan na upravljanju slučajevima	33
4.1	Okvir upravljanja slučajem	33
4.2	Operativno planiranje upravljanja predmetom u slučajevima PN	34
4.2.1	Ciljevi intervencije	35
4.2.2	Sistem koordinacije i nadgledanja	35
4.2.3	Godišnje izveštavanje	35
5.	Rešavanje pojedinačnih slučajeva	39
5.1.	Trenutne stvari od interesa	39
5.2.	Prvi kontakt sa žrtvom PN	39
5.3.	Prijava o porodičnom nasilju	40
5.4.	Vođenje slučajeva/ Plan za pružanje pomoći	40
5.5	Prihvatište	40
5.6	Zaštitni nalog	41
5.7.	Vršenje procene rizika	41
5.8.	Planiranje bezbednosti	41
5.9.	Procena samoubilačkih namera	41
5. 10	Pristup pravosuđu	41
5. 11	Materijalna pomoć	42
5. 12	Savetovanje	42
5. 13	Hitne/krizne intervencije	42
6.	Uputstva za dobru praksu	47
6. 1.	Aspekti bezbednosti koje treba da razmotri socijalni radnik	47
6.2.	Nadgledanje slučaja	47
6.3.	Pisanje izveštaja	47
6.3.1	Poverljivost i privatnost	47
6.3.2.	Vođenje kompleksnih slučajeva	48
6.4.	Podnošenje zahteva sudu za izdavanje zaštitnih naloga	48
6.5.	Izvođenje dokaza na sudu	48
6.6	Vođenje sastanaka	48
7.	Izgradnja zajedničkog reagovanja više agencija	53
7.1	Princip zajedničkog odgovora na porodično nasilje od strane više agencija	53
7.2	Forum o PN	53
7.3	Angažovanje više agencija na radu u pojedinačnim slučajevima	54
Dodaci		
Dodatak 1	Pitanja i alati za intervjuisanje	57
Dodatak 2	Mitovi i činjenice o porodičnom nasilju	79
Dodatak 3	UNMIK Uredba 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja	83
Dodatak 4	Formulari zaštitnih naloga	101
Dodatak 5	Pitanja koja pomažu da se izvrši ocena rizika	127
Dodatak 6	Bezbedni plan	131

PREDGOVOR

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Beograd, 2008

Predgovor

Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSZ) – Odsek socijalne zaštite (OSZ) ima obavezu da osigura da svi članovi zajednice budu zaštićeni i da žive u bezbednoj i zaštićenoj sredini.

Ova brošura daje informacije o odgovoru na incidente nasilja u porodici i planirana je da ustanovi proces koji moraju da slede MRSZ, OSZ i svi Centi za socijalni rad (CSR) na Kosovu, u svim slučajevima nasilja u porodici (PN).

Celokupni proces planiranja, donošenja odluka i implementacije treba da je urađen i uobličen prema potrebama klijenata i da se napredak ostvaruje u skladu sa vremenskim rokovima koji odražavaju te potrebe.

1. Uvod

1.1. Pozadina ove publikacije

Svaka država treba kategorično da osuđuje nasilje u porodici, bez obzira na tradiciju, veru i kulturu. OSZ u potpunosti podržava ovaj stav i iskreno veruje da će njegovi stručnjaci raditi u skladu sa tim.

1.2 Koja je svrha ove brošure

Socijalni rad je struka koja je usmerena na pružanje usluga, sa ciljem da pruži pomoć licima koja se nalaze u stanju privremene ili hronične socijalne nužde, bilo zbog finansijskih ili psiholoških nedaća ili neke druge vrste socijalne nepravde. Da čovek bude efikasan i stručan socijalni radnik (SSR) koji radi u CSR, znači da je čovek sposoban da radi sa klijentima, kako žrtvama tako i izvršiocima porodičnog nasilja, i da uvek osigura da bezbednost i dobrobit žrtve budu vrhunski prioritet. Ovo isto tako znači da čovek bude sposoban da razume kratkoročne i dugoročne efekte dela porodičnog nasilja i psiholoških i fizičkih opasnosti koje ona prouzrokuju za žrtve i njihovu decu.

MRSZ priznaje da se opsežan i integrisani sistem zaštite žrtava ne može razviti preko noći. Postoje mnogi akteri, kako vladini tako i nevladini, koji igraju bitnu ulogu u zadovoljenju potreba žrtava PN. Usluge koje se nude žrtvama i/ili izvršiocima PN gube element efikasnosti kada ih pružaju izolovano pojedine agencije; Delotvoran odgovor zahteva saradnju između agencija. Tako, ova brošura podstiče socijalnog radnika da razradi pristup odgovora cele zajednice na nasilje, a ne stil odgovora pojedinačne agencije.

Sva dela i usluge zaštite koje preduzimaju institucije i NVO treba da se baziraju na:

Ljudskim pravima;

Pravnim normama;

Legitimnosti, kako je to propisano u pravilima i propisima MRSZ.

U tom cilju, ova brošura sadrži temeljnu analizu važećeg zakona na Kosovu, UNMIK uredbi, Međunarodnog zakona o ljudskim pravima i kako se oni odnose prema odgovornostima i dužnostima modernog socijalnog radnika.

Suštinski značaj za najbolje rezultate u praksi ima dobro razumevanje zakona i toga kako se on odnosi prema profesionalnim parametrima socijalnog radnika, zajedno sa poznavanjem dinamike porodičnog nasilja, praktičnih smernica za intervencije i uputstva za podršku žrtvama i njihovim porodicama.

1.3. Opseg ove brošure

Ova brošura bazira se na iskustvima postojećih socijalnih radnika i ekspertizi profesionalnih zastupnika žrtava, sudija, policije i lokalnih NVO na Kosovu i dopunila je svoje poznavanje ove teme materijalima i pristupima koje podržava međunarodna zajednica. U ovom tekstu mogu se naći koncepti koji su možda novi za socijalnog radnika. Brošura je planirana da bude opsežna, ali da istovremeno bude laka za praćenje, praktični alat za sve SSR koji rade sa žrtvama porodičnog nasilja.

Da bi se ispunili kako zahtevi za teorijskim znanjem tako i za praktičnom bazom u ovoj oblasti socijalnog rada, a imajući u vidu specijalne izazove u radu sa ljudima koji su doživeli nasilje u porodici, ova brošura je podeljena na dva dela:

- **Teorija i znanje**
- **Teorija u praksi**

i na sedam poglavlja i šest dodataka:

- **Fenomen porodičnog nasilja**
- **Zakon koji se odnosi na predmete porodičnog nasilja**
- **Socijalne službe i porodično nasilje**
- **Pristup upravljanja predmetom za intervencije u slučajevima por. Nasilja**
- **Rad na pojedinim predmetima**
- **Dobra praktična uputstva za socijalnog radnika**
- **Razvoj metoda za reakciju više agencija**
- **Dodaci**

Dodatak 1	Pitanja i mehanizmi za intervjuisanje
Dodatak 2	Mitovi i činjenice porodičnog nasilja
Dodatak 3	UNMIK Uredba 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja
Dodatak 4	Formulari za zaštitne naloge
Dodatak 5	Pitanja koja pomažu da se izvrši ocena rizika
Dodatak 6	Bezbednosni plan

FENOMEN PORODIČNOG NASILJA

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

2. Fenomen porodičnog nasilja

2.1 Definicija porodičnog nasilja

Nasilje u porodici predstavlja delo fizičkog, seksualnog i/ili psihološkog maltretiranja jednog člana porodice od strane drugog člana, sa namerom držanja pod kontrolom. Članovi porodice uključuju dva lica koja su verena ili u braku jedni sa drugim, koja zajedno žive izvan bračne zajednice, lica koja zajednički dele svoje prvobitno domaćinstvo i koji su povezani na osnovu krvi, braka ili usvajanja dece ili se nalaze u starateljskom odnosu koji uključuje roditelje, dede i babe, unuke, decu, braću i sestre, tetke, ujake, nećake ili rođake; ili dva lica koja predstavljaju roditelje zajedničkog deteta.¹ Ova zloupotreba moći u okviru porodice šteti psihološkom, društvenom, ekonomskom, seksualnom i fizičkom blagostanju žrtve.

2.1.1 Vrste nasilja u porodici

U većini slučajeva, počilnac je muški član porodice a žrtva je žena. U malom broju slučajeva, prijavljeno je da je počilnac svastika/jetrva ili svekrva /tašta, a još ređe je počilnac supruga.

Postoji nekoliko oblika manifestovanja nasilja u porodici, i isti uopšteno potpadaju pod sledeće kategorije:

fizičko zlostavljanje;
seksualno zlostavljanje;
emocionalno i psihološko zlostavljanje;
izolacija;
ekonomsko zlostavljanje.

2.1.1.1 Fizičko zlostavljanje

Fizičko zlostavljanje označava neslučajno fizičko nasilje koje je izvršio zlostavljač. Fizičko zlostavljanje uključuje nanošenje telesnih povreda, bez obzira da li su iste lakše ili teže, i takođe podrazumeva bilo kakav fizički napad koji bi izazvao da se žrtva plaši za svoje fizičko blagostanje. Takođe, fizičko zlostavljanje je nasilno uklanjanje nekoga iz njegovog ili njenog mesta stanovanja. Fizičko zlostavljanje uključuje ponašanje kao što je guranje, šamaranje, udaranje, šutiranje, ujedanje, upotreba alata ili oružja, ili druge radnje koje mogu imati za posledicu nastanak straha, povrede ili smrt. Uobičajen šablon u slučajevima porodičnog nasilja sa fizičkim nasiljem jeste da se težina zlostavljanja povećava u porodičnom odnosu.

2.1.1.2 Seksualno zlostavljanje

Seksualno zlostavljanje označava nesaglasan seksualni susret ili susrete u okviru porodice u kojoj je neko pod pritiskom, pod prinudom (implicitnom ili eksplicitnom), ili prisilom nateran na seksualnu aktivnost. Ukoliko je jedno od lica mlađe od 16 ili ima između 16 i 18 godina i ukoliko je istovremeno dete, usvojeno dete, pastorak/ka, unuča, nećak ili nećaka drugog lica, uvek se pretpostavlja da ne mogu da daju svoju saglasnost, i samim tim ova seksualna aktivnost predstavlja zlostavljanje, pod bilo kojim okolnostima. Seksualno zlostavljanje uključuje ponašanje kao što je milovanje, oralni seks nad muškarcem ili ženom, analna ili vaginalna penetracija. Ono takođe može uključivati eksploataciju prisiljavanjem nekoga na fotografisanje seksualne prirode, ili prisiljavanjem nekoga na prostituciju.

Posebno relevantna za diskusiju o nasilju u porodici jeste i kategorija "silovanja praćenog batinanjem" kao oblik bračnog silovanja, u okviru koga seksualni napad nastaje u kombinaciji sa fizičkim premlaćivanjem i psihološkim zlostavljanjem. Međutim, postoje i drugi oblici "seksualno okarakterisanog" nasilja, kada seksualni napad nije praćen fizičkim napadom, već se sagledava kao primarni oblik prinude kojom je partner stavljen u položaj žrtve. Obim primenjenog fizičkog nasilja dovoljan je samo da se žrtva prinudi na seksualni odnos, i po svemu sudeći prvenstveno je motivisana željom da se nadvlada i kontroliše žrtva. U mnogim od ovih slučajeva, brutalnost ili prinuda zasnivaju se na verovanju počinioca da on/ona ima pravo da ima seksualni odnos sa svojim supružnikom pod njegovim/njenim uslovima. Važno je zapamtiti da davanje saglasnosti za

¹ Uredba UNMIK-a 2003/12, o zaštiti od nasilja u porodici, (Uredba) član 1.1.

seksualni odnos kao posledica straha od nasilja predstavlja oblik prinude i da je u ovim slučajevima počinitelj izvršio krivično delo.

Postoji drugačiji tip bračnog silovanja na koji treba obratiti pažnju, i on se vrši od strane pojedinaca sa devijantnim šablonima seksualnog pobuđivanja. U tipičnim slučajevima, isti uključuje opsesivan prisilan seksualni odnos, i od njegovih/njenih žrtava se zahteva da imaju vanredan broj seksualnih susreta, ili da imaju seksualni odnos u obliku sadističkog, brutalnog ili perverzno ponašanja. Još jednom, bez aktivne saglasnosti ova radnja postaje delo krivične prirode. Njegov akter je počinitelj krivičnog dela nasilnog seksualnog odnosa a lice na kraju ovog krivičnog dela jeste žrtva.

2.1.1.3 Emocionalno i psihološko zlostavljanje

Emocionalno zlostavljanje može biti definisano kao verbalne izjave ili fizičke radnje koje imaju za posledicu destrukciju samopoštovanja žrtve. Ovo zlostavljanje, bez obzira da li je manifestovano u obliku nazivanja određenim imenom, podsmevanja, izricanja pretnji ili korišćenja drugih oblika verbalnog nasilja, predstavlja sistematski i nameran oblik degradiranja žrtve. Partner koji zlostavlja, vrši kontrolu ili ima moć nad žrtvom koja na kraju gubi svoje samopoštovanje, oseća se nesigurno ali se u isto vreme plaši da bude napuštena, ili je na nju vršen uticaj kako bi se osećala kao da zaslužuje dato zlostavljanje. Kao posledica ponovljenog emocionalnog zlostavljanja, žrtva će na kraju iskusiti osećaj zavisnosti i samobezvrednosti.

Uobičajeni oblik psihološkog zlostavljanja koji treba napomenuti javlja se u odnosima u kojima se nasilje javljalo u prošlosti. U ovim slučajevima, emocionalno zlostavljanje preuzima formu ponovljenih pretnji, koje mogu izazvati izražajnu anksioznost i strah. Ovo takozvano "psihološko batinjanje" posebno je terorišuće iz razloga što žrtva doživljava teror, drhtavicu i nesigurnost. Žrtva nije u mogućnosti da predvidi kada nasilje može da se javi, u kom obliku i da li će do istog uopšte doći. Anksioznost žrtve nastala iščekivanjem koja nastaje kao posledica pretnji, može biti bolna koliko i samo nasilje.

2.1.1.4 Izolacija

Izolacija predstavlja karakteristiku slučajeva nasilja u porodici kada počinioci ulažu svoje napore kako bi kontrolisali okruženje žrtve. Ovakvo ponašanje može uključivati izolaciju žrtava od članova porodice i ograničavanje slobode kretanja.² Počinioci mogu ograničiti lične kontakte žrtve sa svetom izvan njene porodice, sprečavajući žrtvu da diskutuje o problemima zlostavljanja sa bilo kim i na taj način oduzimajući njenu ili njegovu sposobnost da čak i prizna zlostavljanje. Sa ovakvim stepenom kontrole koja se vrši od strane počinioca, on ili ona postaje potencijalni izvor usamljenosti i poniženja.

2.1.1.5 Ekonomsko zlostavljanje

Na isti način na koji počinioci ulažu napore kako bi kontrolisali fizičko okruženje žrtve izolacijom žrtve od prijatelja i porodice, on ili ona će vrlo često pronaći druge načine da kontrolišu žrtvu korišćenjem novca. Novac pruža pojedincu mogućnost i nezavisnost. Onemogućavanje pristupa finansijama daje zlostavljaču veću mogućnost da kontrolišu žrtvu. Još jednom, ovakva vrsta kontrole uklanja sposobnost žrtve da kontrolišu svoj sopstveni život.

Takođe, pošto novac i finansije vrlo često predstavljaju izvor stresa u domaćinstvima, isto može biti iskorišćeno od strane počinioca kao potencijalna tačka ključanja za primenu nasilja. Na primer, kada počinioci kontrolišu sav novac u domaćinstvu, žrtva je stavljena u poziciju da mora da zatraži novac kako bi vodila domaćinstvo što 1) dalje naglašava odsustvo nezavisnosti, i 2) može izazvati konflikt koji će počinitelj potisnuti putem nasilja.

2.1.2. Modeli eskaliranja nasilja: "Ciklus nasilja"³

Okolnosti bilo koje pojedinačne žrtve ne uklapaju se besprekorno u okviru uspostavljene kategorije zlostavljanja; na primer, može biti slučaj da je žrtva takođe fizički i/ili seksualno zlostavljana. Imajući u vidu da je situacija svake žrtve jedinstvena, formalne kategorije zlostavljanja žrtava najbolje se sagledavaju kao uspostavljanje širokih parametara u okviru kojih bol žrtve i njihova

² Pogledajte Uredbu 2003 /12 član 1.1(f) nezakonito ograničavanje slobode kretanja drugog lica

³ Walker (1979.)

potreba za dobijanjem pomoći mogu biti shvaćene i opisane. Takođe bi trebalo imati u vidu da zloupotreba žrtve vrlo retko predstavlja događaj koji se “dešava samo jedanput”, već da nasuprot tome predstavlja deo tekućeg modela zlostavljanja.

Uobičajeni metod opisivanja modela zloupotrebe odnosa jeste “ciklus nasilja”: Prvo dolazi do perioda nadgradnje tenzija koji može uključivati verbalno zlostavljanje, manje fizičko zlostavljanje kao i pokušaje žrtve da se pomiri sa svojim partnerom, iako su isti retko uspešni. Ovo dovodi do incidenta teškog nasilja, praćenog periodom kajanja kada počinioc pokušava da ubedi žrtvu da je voli i obećava da joj neće naškoditi više u budućnosti. Ovo je uobičajeni model nasilja u porodici. Nažalost po žrtvu, takođe je vrlo uobičajeno da napadi nasilja budu uvećani u svojoj razjarenosti svakim narednim ciklusom.

2.2 Pokazatelji nasilja u porodici kod žrtve

Ponekad žrtve mogu biti identifikovane i prepoznate putem različitih znakova zlostavljanja. Isti mogu biti podeljeni u fizičke, emocionalne i psihološke znakove. SSR koji je obavešten da žena može biti u riziku od nasilja u porodici, trebalo bi da pogleda bilo koji od sledećih znakova sa sumnjom. Kao SSR, takođe je vrlo bitno da se ovi simptomi prepoznaju pojedinačno kako bi se situacija procenila na adekvatan način i kako bi se žrtvama pružila najbolja forma podrške.

2.2.1 Fizički pokazatelji nasilja u porodici

Fizički simptomi zlostavljanja mogu uključivati povrede koje su nenegovane i/ili su se loše zacelile usled nepoklonjanja pažnje. Uobičajeni tipovi ovih povreda uključuju:

- kontuzije, nagnječenja, i manje posekotine, kao i frakture ili uganuća;
- povrede na glavi, vratu i grudima;
- samovoljno izazvane posekotine na zglobovima i rukama;
- povrede tokom trudnoće;
- višestruka povređena mesta;
- ponovljene ili hronične povrede;
- hronični bol, psihogeni bol (psihološki podstaknut bol, koji pod normalnim okolnostima nije specifičan u prirodi), ili bol koji je izazvan usled difuzne traume bez fizičkih dokaza;
- seksualno prenosive bolesti;
- povrede na seksualnim organima i anusu – ovo je često znak/posledica seksualnog zlostavljanja i odsustva kontrole nad seksualnim odnosom.

Fizički simptomi u vezi sa stresom, hroničnim post-traumatskim stresnim poremećajem, drugim poremećajima anksioznosti ili depresijom:

- Poremećaji sna i apetita;
- Iscrpljenost, smanjena koncentracija;
- Hronične glavobolje;
- Žaljenje na abdominalne i gastrointestinalne tegobe;
- Ubrzano lupanje srca, vrtoglavica i poteškoće u disanju (nespecifična iritacija kože, bez očiglednih uzroka);
- Atipični bolovi u grudima.

2.2.2 Emocionalni pokazatelji nasilja u porodici

- Nizak nivo samopoštovanja;
- Osećaj izolacije i nemogućnosti izlaska na kraj;
- Samoubilački pokušaji ili gestovi;
- Depresija;
- Napadi panike i drugi simptomi anksioznosti;
- Konzumiranje alkohola i droge;
- Post-traumatska stresna reakcija i / ili poremećaj.

2.2.3 Pokazatelji ponašanja koji ukazuju na nasilje u porodici

- Žrtva može izgledati uplašeno, posramljeno, stidljivo ili povučeno;

- Partner prati žrtvu, insistira na postojanju bliskosti i odgovara na sva pitanja koja su joj upućena;
- Nevoljnost klijenta da govori ili da se suprotstavi pred svojim partnerom;
- Preteran osećaj lične odgovornosti prema samom odnosu, uključujući i samo-okrivljivanje za nasilje njenog partnera.

2.3 Nasilje u porodici –potraga za konceptualnim okvirom

Treba jasno navesti od samog početka diskusije o karakteristikama nasilja u porodici i potrage za objašnjenjima ovog fenomena, da je nasilje nad ženama ili muškarcima u okviru porodičnog odnosa neprihvatljivo. Bez obzira na okolnosti; nikada ne postoji situacija u kojoj je nasilje prihvatljivo; ne postoje nikakve olakšavajuće okolnosti. Diskusija u ovom priručniku o slučajevima nasilja u porodici ne predstavlja opravdanje za radnje zlostavljača, već praktičan pristup shvatanju ovog fenomena kako bi se radilo sa počiniocima i sprečile njihove radnje.

Trenutno, najsvieobuhvatnija teorija za shvatanje konteksta i osnovnih uzroka nasilja u porodici jeste ono što je poznato kao “ekološka perspektiva,”⁴ koja navodi da ono predstavlja interakciju između lične istorije, socijalne situacije, i političkog ili kulturnog okruženja koja kao takva dovodi do zlostavljanja, a ne jednostavno samo jedan od ovih faktora pojedinačno.

Potpuno shvatanje nasilja u porodici uključivaće razmatranje najmanje 4 faktora:

Prvo, postoje **lični faktori rizika**, kao što je prisustvovanje nasilju u porodici kao dete, biti predmet seksualnog zlostavljanja ili nedostatak konzistentne figure oca.

Drugo, važno je napomenuti **mikro faktore**, koji predstavljaju faktore situacije koji okružuju zlostavljanje u odnosu žrtve, kao što je dominantnost muškarca u odlučivanju, muška ekonomska kontrola u odnosu, bračni odnos i konzumiranje alkohola.

Treće, uzimanje u obzir **egzo-sistema** označava ispitivanje faktora u okviru formalne i neformalne socijalne strukture i institucija koji utiču na situaciju – kao što su nezaposlenost, društvena izolacija i udruživanje između delinkventnih vršnjaka.

Četvrto, od izrazitog je značaja da se pokloni pažnja **makro-sistemu**, širokom skupu kulturnih vrednosti i verovanja koji prodiru i obogaćuju informacijama tri druga sloja socijalne ekologije i uključuje definiciju muževnosti koja može uključivati dominaciju i agresiju, povinovanje tradicionalnim ulogama polova, osećaj muškog prava na/vlasništva nad ženom, odobravanje fizičkog kažnjavanja žena i kulturnu podršku za upotrebu nasilja u razrešavanju međuljudskih konflikata.

2.3.1 Kosovo iz ekološke perspektive

Nasilje u porodici prisutno je na Kosovu. Tokom 2004. godine, Jedinica za nasilje u porodici policije UNMIK-a i CSR obradili su 223 slučajeve nasilja u porodici. Prihvatilišta za žrtve nasilja u porodici prijavila su oko 298 slučajeve. Nakon rata, 2000. godine UNIFEM je sproveo procenu nivoa nasilja kome su bile izložene žene na Kosovu.⁵ Od 216 žena koje su odgovorile na anketu, 23 procenta iznelo je da su predmet zlostavljanja u okviru porodičnog okruženja. Grupe za diskusiju sa ženama i iz gradskih i iz seoskih sredina naglasile su da dinamika porodičnog života i društva u celosti znače da nisu predstavljeni svi slučajevi. Kulturne vrednosti ili *makro-sistem* na Kosovu blisko su povezani sa konkretnom dinamikom porodice ili *mikro-sistemima* u okviru odnosa te stoga shvatanje oba ova sistema u međusobnoj sprezi predstavlja ključ za shvatanje duboko ukorenjenih razloga nasilja i načina na koji treba raditi kako bi se ovi razlozi olakšali. Ono što sledi predstavlja pokušaj da se shvate odnosi okarakterisani nasiljem u porodici u kosovskom kontekstu korišćenjem gore navedene analize “ekološke perspektive”.

2.4 Lični faktori rizika koji mogu doprineti nasilju u porodici

U okviru društvenih/ životnih uticaja, postoje specifični individualni uticaji koji se takođe mogu pokazati faktorima koji uvećavaju rizik od nasilja u porodici. Treba jasno staviti na znanje od

⁴ Pogledajte na primer Heise, L.L. (1998), Nasilje nad ženama: Integrisani ekološki okvir, u delu *Nasilje nad ženama* 4 292-290.

⁵UNIFEM 2000 “Bez bezbednog mesta: Procena nasilja nad ženama na Kosovu

samog početka da *faktori rizika nisu uzroci nasilja u porodici* niti se mogu koristiti kao opravdanja za nasilje. Oni čine da postoji mnogo veća verovatnoća javljanja nasilja pod određenim okolnostima i stoga predstavljaju značajne faktore za SSS-e kojih isti moraju biti svesni, kako bi identifikovali potencijalne žrtve:

- Tuče u porodici iz koje potiče i/ili izloženost nasilju među roditeljima;
- Prethodno nasilje u drugim odnosima;
- Izolacija žrtve od porodice i prijatelja;
- Visoki nivoi izraženog gneva i impulsivnosti (među članovima porodice);
- Neodgovarajuća očekivanja od dece ili supružnika;
- Agresivan odgovor na stvaran i očigledan stres;
- Biološki i neuro-psihološki faktori, nasleđeni ili stečeni;
- Konzumiranje alkohola i droge.
- Iskustvo učešća u građanskom ratu koji je uključivao ubistva, nasilje, etničko čišćenje i silovanje.

2.5 Žene i nasilje u porodici – Zašto je teško ostaviti nasilje

Pitanje koje se toliko često postavlja, “Zašto jednostavno ne ode?” zasniiva se na netačnoj pretpostavci da će odlazak zaustaviti nasilje. Ono takođe iznosi pretpostavku da žrtva nasilja nema nikakvo pravo na svoj dom, i da počinilac ima pravo da udaljuje druge iz njega.

Postoje mnogi razlozi zašto neko ko je stalno batinan može ostati u odnosu zlostavljanja, iako može biti teško za ostale da shvate u potpunosti zato što je dinamika u odnosu mnogo moćnija za one koji se nalaze u tom odnosu nego što mi sa strane možemo videti. Bez obzira na to, ova dinamika je stvarna.

Ono što sledi predstavljaju samo neke od malog broja razloga zbog kojih može biti teško napustiti odnos okarakterisan batinanjem:

- Nedostatak resursa i društvene podrške predstavljaju najznačajnije prepreke za sposobnosti žrtve batinjanja da postane nezavisna i da napusti svog zlostavljača.
- Ljubav. Žrtva može i dalje voleti zlostavljača i sećati se dobrih vremena u njihovom odnosu.
- Nada. Žrtva se može nadati da obećanja partnera da prestane jesu stvarna, i da će se odnos vratiti na način na koji je postojao pre započinjanja nasilja.
- Sram. Žrtva se može osećati posramljeno da da na znanje drugim ljudima šta joj se događa, u odnosu.
- Izolacija. Uništavanje veza sa prijateljima i porodicom od strane zlostavljača može učiniti da žrtva bude ekonomski i psihološki zavisna od zlostavljačkog partnera.
- Praktični problemi odlaska: nepostojanje smeštaja ili neposrednog prostora u prihvatilištima; kratak boravak u prihvatilištima u kojima je prostor ograničen — nedovoljno vremena da se počne iznova; nepostojanje pravne pomoći, smeštaja, posla, brige o deci, podrške od strane policije i suda.
- Strah od odmazde napadača. Veći broj žrtava batinjanja ubijeno je u pokušaju odlaska od njihovih zlostavljača nego u bilo kom drugom trenutku.
- Kulturni pritisak. Mnogi pojedinci pripadaju identifikacionim grupama ili snažno veruju u određene prakse, koje uključuju i potrebu održavanja bračnog odnosa po svaku cenu. Kod žena, pritisak se vrlo često vrši da rade na tome da porodica bude na okupu. Ne činjenje istog, ili napuštanje, može izazvati odvajanje od kulture.

Mnogi drugi razlozi mogu doprineti da se žrtva oseća uhvaćenom u klopku u odnosu i nije u mogućnosti da “samo ode.” Za svakog pojedinca, razlozi mogu biti jedinstveni njihovoj situaciji, i vrlo često oni ne vide nijedan drugi izbor. Ali što više sistema podrške postoji u našem društvu da se pomogne žrtvama batinjanja, time postoji veća verovatnoća da će iste biti u mogućnosti da odu iz zlostavljačkog odnosa i da se nikad ne vrate.

2.6. Efekti nasilja u porodici na decu

Život u porodici u kojoj preovlađuje nasilje u porodici izrazito je stresan za decu. SSS-i moraju biti oprezni na sve znake upozorenja koji mogu naznačiti uznemirenost kako bi mogli da intervenišu na odgovarajući način i zaštitili sve žrtve nasilja u porodici. Sva deca koja žive u domovima u kojima se javlja nasilje u porodici oštećena su ovim iskustvom. Na decu će isto uticati na različite načine, na osnovu sledećih faktora, te stoga SSS mora biti svestan postojanja datih faktora kako bi bio u mogućnosti da radi na odgovarajući način sa svakim pojedinačnim detetom. Neki od ovih faktora su:

- Njihovo tumačenje iskustva (u zavisnosti od starosnog doba);
- Način na koji su naučili da prežive i da izađu na kraj sa stresom;
- Dostupnost podrške (prijatelji, rođaci, drugi odrasli);
- Njihova sposobnost da prihvate podršku i pomoć od odraslih.

Efekat ovakvog vida nasilja na decu može se sagledati na mnoge različite načine. Svako pojedinačno dete može pokazati jedno od sledećeg, i verovatno će pokazati različite vrste uznemirenosti u različitim trenucima:

Moguće emocionalne reakcije:

- Osećanje krivice zbog zlostavljanja i nezaustavljanja istog;
- Tuga zbog porodičnih i ličnih gubitaka;
- Zbunjenost zbog sukobljenih osećanja prema roditeljima;
- Strah od napuštanja, izražavanja osećanja, nepoznatog, ili od lične povrede;
- Gnev zbog nasilja i haosa u životima članova porodice;
- Depresija, osećanje beznađa i bespomoćnosti;
- Sram zbog događaja i dinamike događaja u kući.

Moguće kognitivne manifestacije:

- Verovanje da su oni odgovorni za nasilje;
- Krivljenje drugih za njihovo sopstveno ponašanje;
- Verovanje da je prihvatljivo udarati ljude koji su im bitni kako bi dobili ono što žele, izražavati svoj gnev, osećati se moćnim ili primoravati druge da zadovolje njihove potrebe;
- Nizak nivo samopoštovanja;
- Netraženje onoga što im je potrebno, a kamoli onoga što žele;
- Nedostatak poverenja;
- Uverenje da je osećati se loše, loša stvar, jer ljudi bivaju povređeni;
- Rigidni stereotipi onoga šta znači biti dečak, devojčica, muškarac, žena, suprug, supruga;

Znaci ponašanja (često viđeni u sukobljenim ekstremima):

- Deca se mogu isticati ili povući;
- Ona mogu postati natprosečna ili zaostajati;
- Odbijanje da idu u školu;
- Brižnici, više zabrinuti za druge nego za sebe – zamenik roditelja;
- Agresivni nasuprot pasivnim;
- Rigidna odbrana (udaljenost, sarkazam, odbrambenost, "razmišljanje crno na belo");
- Izlišno traženje pažnje (vrlo često ekstremnim ponašanjem);
- Mokrenje u krevetu i noćne more;
- Ponašanje van svake kontrole, nije u mogućnosti da uspostavi sopstvena ograničenja ili da prati uputstva;

Društvene manifestacije:

- Izolacija od prijatelja ili rođaka ili izlišno društveno uključivanje u cilju izbegavanja kućnog života;
- Odnosi su često plahoviti, počinju intenzivno i završavaju se naglo;
- Poteškoća u verovanju, posebno odraslima;
- Slabo razrešavanje konflikta i veštine upravljanja besom;

- Može biti pasivan sa vršnjacima, ili da zadirkuje vršnjake;
- Uključivanje u odnose eksploatacije bilo u svojstvu počinioca nasilja ili žrtve;
- Igra sa vršnjacima postaje suviše gruba, uključivanje u aktivnosti igre visokog rizika.

Fizički bol:

- Žalbe somatskog tipa (glavobolje, bolovi u stomaku);
- Nervoza, anksioznost i kratak interval pažnje (koji je vrlo često pogrešno dijagnostifikovan kao Poremećaj hiperaktivnosti-deficita pažnje (ADHD));
- Umor, letargija;
- Učestala obolenja;
- Loša lična higijena;
- Nazadovanje u zadacima razvoja (mokrenje u krevetu, sisanje palca – u zavisnosti od starosnog doba);
- Neosetljivost na bolove;
- Samopovređivanje;

ZAKON KOJI SE ODNOSI NA PORODIČNO NASILJE

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

3. Zakon koji se odnosi na porodično nasilje

Temeljno poznavanje zakona i obaveza koje oni propisuju imaju ključni značaj za CSR i SSR ukoliko oni žele da zaštite interese žrtava porodičnog nasilja. Ustavni okvir Kosova (Ustavni okvir)⁶ pripisuje da Privremene institucije samouprave moraju da deluju u skladu sa standardima ljudskih prava. CSR spadaju u ovu kategoriju, pošto su oni služba Ministarstva rada i socijalne zaštite, i tako sve odluke koje CSR donose moraju biti u skladu sa standardima ljudskih prava koji su u njima izloženi.

3.1 Ljudska prava na Kosovu

Ustavni okvir, Poglavlje 3 tačka 3.3, propisuje da su međunarodno priznata ljudska prava i osnovne slobode direktno primenljiva na Kosovu⁷. Žrtve nasilja u porodici na Kosovu su prvenstveno žene.⁸ Prema tome, uopšteno govoreći, važeći standardi ljudskih prava koji obezbeđuju zaštitu od PN, diskriminacije i nepravičnog tretmana izloženi su u:

Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima (UDHR)
Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i njenim Protokolima, (ECHR)
Međunarodnom paktu za građanska i politička prava i protokolima uz to (ICCPR);
Konvenciji za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW)
Deklaraciji o osnovnim principima pravde za žrtve zločina i zloupotrebe vlasti (DPJV)⁹

U Univerzalnoj deklaraciji i ECHR zabranjena je diskriminacija po osnovu pola¹⁰. DPJV isto tako sadrži odredbu o nediskriminaciji u članu 3 koji ističe sve zahteve koje država treba da ispuni za pristup pravdi, psiho-socijalno savetovanje i službe za pružanje pomoći i obezbeđenje kompenzacija¹¹. CEDAW propisuje da su državni organi odgovorni da razviju “politiku kojom se eliminiše diskriminacija žena”, uključujući tu usvajanje zakonodavnih i drugih mera i preduzimanje svih odgovarajućih mera u svim oblastima da se izmene ili ukinu postojeći zakoni, propisi, običaji i prakse kojima se vrši diskriminacija žena.¹² Štaviše, po članu 16 CEDAW, države su dužne da preduzmu sve odgovarajuće mere da eliminišu diskriminaciju u svim stvarima vezano za porodične i bračne odnose i da osiguraju ravnopravnost muškaraca i žena u sferi razvoda, dece i imovinskih prava.

Institucije su dužne da osiguraju da se napred navedena ljudska prava poštuju u oblastima njihove delatnosti. Dakle, svi državni akteri dužni su da postupaju u skladu sa ovim pravima. Svaka agencija PIS i druge institucije imaju poverena ovlašćenja da postupaju u ime institucija kao vladina agencija, i da na taj način preuzmu odgovornost institucija da osiguraju ova prava. Ako PIS ne postupe tako one rade suprotno njihovim obavezama koje su iznete u Ustavu. Ove obaveze imaće posebne oblike u svakom odseku PIS u njihovom radu sa ženama i decom.

U oblastima rada koje pokriva Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSZ), ovo ministarstvo je odgovorno da osigura prava koja su napred navedena za celo Kosovo¹³, sa CSR kao opštinskim

⁶ UNMIK Uredba 2001/9, Ustavni okvir Kosova, poglavlje 3, tačka 3.2:

Privremene institucije samouprave dužne su da poštuju i osiguraju međunarodno priznata ljudska prava i osnovne slobode, uključujući ona prava koja su izložena u:

- (a) Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima
- (b) Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i njenim protokolima;
- (c) Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima i njegovim protokolima;
- (d) Konvenciji o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije;
- (e) Konvenciji o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena;
- (f) Konvenciji o pravima deteta;
- (g) Evropskoj povelji o regionalnim ili manjinskim jezicima; i
- (h) Okvirnoj konvenciji Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina

⁷ Ibid čl 3.3.: “Odredbe o pravima i slobodama koje su izložene u ovim instrumentima direktno su primenljive na Kosovu kao deo Ustavnog okvira.”

⁸ Za više informacija o deci kao žrtvama porodičnog nasilja vidi Brošuru za zaštitu dece, gde je isto tako sadržana Konvencija o pravima deteta.

⁹ Odredbe koje su sadržane u DPJV indirektno su primenljive kao standard za ljudska prava po Ustavnom okviru kao neobavezujuće pravo, iako nisu posebno citirane. Vidi napomenu 1 gde se u čl. 3.2 kaže da su “Privremene institucije samouprave dužne da poštuju i osiguraju međunarodno priznata ljudska prava i osnovne slobode.

¹⁰ UDHR čl. 2 i ECHR čl. 14.

¹¹ Član 4, 14 odn. 12

¹² Vidi član 2, CEDAW.

¹³ Ministarstvo rada i socijalne zaštite (MRSZ) obrazovano je Aneksom VII UNMIK Uredbe 2001/19, o izvršnoj vlasti privremenih institucija samouprave na Kosovu. Administrativno odeljenje zdravlja i socijalne zaštite (OSZ) ustanovljeno je po UNMIK Uredbi 2000/10 o ustanovljenju Administrativnog odeljenja zdravlja i socijalne zaštite. Ovi zakoni daju MRSZ, preko njegovog implementacionog odseka OSZ, ovlašćenje da vrši administrativni nadzor nad službama socijalne zaštite.

agencijama za implementaciju¹⁴, koje su dužne da osiguraju ova prava u praksi u opštinama¹⁵. To praktično znači da u vašem radu kao SSR vi morate da osigurate da vaše odluke nemaju discriminatorski efekat, i da imate u vidu korene uzroka za lošiji finansijski i kulturni položaj žena u kosovskim zajednicama¹⁶.

3.2 Domaći zakoni koji se odnose na porodično nasilje

Pravni sistem na Kosovu ima određen broj sofisticiranih instrumenata koji osiguravaju zaštitu pojedinaca od diskriminacije i nasilja. Suštinske odredbe koje se odnose na rad SSR sadržane su u sledećim dokumentima:

1. *Zakon o socijalnoj zaštiti*, Službeni list 18/76. (ZSZ)
2. *Zakon o bračnim i porodičnim odnosima*, Službeni list 10/84, (ZBPO)
3. *UNMIK Uredba 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja* (Uredba o PN)
4. *Privremeni krivični zakon Kosova*, UNMIK Uredba 2003/25 (PKZ)
5. *Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova*, UNMIK Uredba 2003/26 (PZKP)
6. *Zakon o socijalnoj i porodičnoj službi* UNMIK Uredba 2005/46 (ZSPS)

Pored ovih zakona postoji i niz drugih zakona koji se generalno odnose na rad SSR, u kojima su opisani postupci administracije, sudski postupci, i žalbeni mehanizmi¹⁷.

3.3. Obaveze SSR po domaćem zakonu

Postoji niz zakona koji uređuju odgovornosti CSR prema žrtvama nasilja u porodici. SSR moraju isto tako u njihovom radu da sprovedu ove zakone na nediskriminatorski način, imajući u vidu realnost situacije žena na Kosovu kao i stanje u nekim porodicama žrtava.¹⁸

Osim SSR, primarnu odgovornost za osiguranje da sve žrtve zločina imaju pristup pravdi, i naročito žrtve polnog nasilja, ima Jedinica za pomoć i zastupanje žrtava u okviru Odeljenja pravde. Njihova uloga sada je ugrađena u krivični zakon, jer se za žrtve nasilja u porodici automatski određuje ovlašćeni predstavnik. Uloga SPŽŽ predviđena je na bazi člana 81 i 82 Privremenog zakona o krivičnom postupku (PZKP). Predstavnik Službe za pomoć i zastupanje žrtava pri Odeljenju pravde postupa kao ovlašćeni zastupnik za PN na bazi člana 206 PZKP. U smislu obezbeđenja socijalne zaštite CSR imaju odgovornost da isto tako pomažu i žrtvama porodičnog nasilja. Zakon o socijalnim i porodičnim službama opisuje kategorije lica u nuždi; osvrt na žrtve PN dat je u članu 1.3. e tačka. 10. U svojim opštim odredbama ZSPS propisuje da država ima odgovornost da obezbedi socijalne i porodične službe za ljude u nuždi kao i za žrtve porodičnog nasilja na "način koji poštuje njihovo dostojanstvo kao ljudskih bića i njihova osnovna prava na bazi kosovskog zakona i Međunarodnih konvencija o ljudskim pravima." Iako su opštinski CSR i dalje odgovorni za operativne aktivnosti i za obezbeđenje hitne pomoći Ministarstvo rada i socijalne zaštite vrši nadzor i upravlja njihovim radom¹⁹.

3.3.1 Zakon o socijalnoj zaštiti (ZSZ)

Zakon o socijalnoj zaštiti u svom članu 6 u opštim crtama objašnjava sveukupnu odgovornost MRSZ u pogledu socijalne zaštite, uključujući tu i rad CSR. To su: da se obezbedi praćenje i proučavanje socijalnih problema; da se urade planovi i programi za razvoj socijalne zaštite; da se preduzmu preventivne mere za sprečavanje uzroka koji dovode do slučajeva socijalne nužde; da se utvrde oblici, kriterijumi i relevantne mere za socijalnu zaštitu lica u stresnim situacijama; da se ustanove, razvijaju i prate organizacije, institucije i službe za socijalnu zaštitu. Zakon o socijalnim i porodičnim službama, u članu 2 obrađuje ulogu Ministarstva rada i socijalne zaštite a u članu 3 ZSPS definiše ulogu Odeljenja socijalne zaštite koje ima odgovornost da usmerava i vrši nadzor svih operativnih funkcija po ZSPS. U smislu upravljanja i nadzora opštinskih centara za socijalni

¹⁴ Uloga CSR kao institucije starateljstva objašnjena je u Zakonu o braku i porodičnim odnosima, član 22, i u Zakonu o vanparničnom postupku, član 5.

¹⁵ Prema Zakonu o socijalnim i porodičnim službama, UNMIK Uredba 2005/46, član 1.3.j. Organ starateljstva ostaje pod okriljem opštinskih centara za socijalni rad, koji su sa svoje strane jedini organ koji je odgovoran za zaštitu prava dece.

¹⁶ Za praktične primere kako da se osigurate da ne donosite diskriminatorske odluke kao SSR pogledajte deo "upravljanje predmetom" u ovoj brošuri.

¹⁷ Vidi na primer: Zakon o vanparničnom postupku (Službeni list SAPK 42/86); Zakon o parničnom postupku (Službeni list SFRJ 4/1977); Zakon o upravnom sporu iz 1977 (Službeni list SFRJ br. 47); Zakon o parničnom postupku (Službeni list SFRJ 4/1977).

¹⁸ Član 81 i 82 *Privremenog zakona o krivičnom postupku Kosova*, UNMIK Uredba 2003/26 (PZKP). Uloga Službe za pomoć i zastupanje žrtava pri Odeljenju pravde sada je ugrađena u član 206 PZKP, kojom su ova lica automatski postavljeni i ovlašćeni predstavnici žrtava PN. Za praktične primere kako da se osigura da vi kao SSR ne donosite diskriminatorske odluke pri implementaciji ovih zakona pogledajte deo "upravljanje predmetom" u ovoj brošuri.

¹⁹ Vidi LSFS, član 2. 2.3 o ulozi Ministarstva

rad ZSPS definiše da lice ili porodica koji smatraju da im je potrebna socijalna zaštita imaju pravo da njihove okolnosti oceni CSR u opštini u kojoj žive ili u kojoj se nalaze. CSR su dužni da uzmu u obzir potrebe klijenata i raspoloživost sredstava da bi obezbedili usluge socijalne zaštite. Član 2 opisuje Ministarstvo rada i socijalne zaštite i njegove “ukupne odgovornosti za organizaciju pružanja socijalnih i porodičnih usluga na Kosovu”.

Iako ZSZ ne rešava konkretno problem porodičnog nasilja i zaštitu žrtava, ZSZ ih ipak definiše kao posebnu grupu koja zahteva socijalnu zaštitu. Naravno, u slučajevima PN postoje isto tako i dodatni faktori za pregovore imajući u vidu ličnu bezbednost žrtve. Nije neuobičajeno da su žene prinuđene da napuste dom zbog bezbednosnih razloga i zbog tretmana koji usledi posle incidenta nasilja u porodici. Član 31 ZSZ ističe pravo lica kojima je potrebna socijalna zaštita na besplatan pristup bezbednom smeštaju. Socijalni radnik je dakle obavezan da nađe ovakav smeštaj ukoliko je potreban za žrtvu.

Konačno, ono što mora da bude istaknuto u svakoj odluci koja se donosi u slučaju PN to je saglasnost žrtve. Član 36 ZSZ propisuje da se “Socijalna zaštita obezbeđuje licu (klijentu) na bazi njegovog/njenog zahteva ... [ili] saglasnosti, a za maloletnika [ili] lice koje je delimično ili potpuno lišeno svoje radne sposobnosti, zaštita se može obezbediti na zahtev ili ... uz saglasnost njegovog/njenog pravnog predstavnika.” Socijalnu zaštitu SSR može obezbediti i bez saglasnosti samog pojedinca ili njegovog pravnog zastupnika samo ako se smatra da je to “u interesu tog lica i društvene zajednice ili ako postoji interes trećeg lica. Nije neuobičajeno da žrtva odbije podršku stručnjaka, zbog straha od odmazde od strane prestupnika i što ona ili on neće biti u stanju da postupaju u najboljem svom (ili najboljem dečjem) interesu. U tom slučaju SSR može da donese odluku da je u najboljem interesu žrtve (i deteta) da se socijalna zaštita obezbedi i bez dobijanja saglasnosti. Međutim, ovo se može primeniti samo u ekstremnim slučajevima ili ako su deca fizički ugrožena, jer je to ozbiljna povreda prava lica da im se meša u privatnost i porodični život bez njihove saglasnosti.

SSR je odgovoran da osigura da žrtva razume kakva vrsta zaštite mu stoji na raspolaganje i da žrtva treba da da saglasnost za zaštitu – ili da su okolnosti dovoljno opasne za žrtvu ili neko drugo lice i da SSR treba da obezbedi pomoć bez saglasnosti.

1. Socijalna pomoć za žrtve PN / Zakon o sistemu socijalne pomoći

Vrsta socijalne pomoći koju je SSR dužan da obezbedi opisana je u Sistemu socijalne pomoći (SSP) na Kosovu, Zakonu kosovske skupštine br. 2003 /15²⁰. Prema preambuli, svrha zakona je da obezbedi mrežu socijalne zaštite u širem kontekstu sistema socijalne zaštite na Kosovu i da olakša siromaštvo pružanjem socijalne pomoći siromašnima i ranjivim porodicama u nuždi. Predviđeno je da CSR obezbeđuju socijalnu pomoć i finansijsku podršku porodicama koje na to polažu pravo u skladu sa kriterijumima koji su izloženi u zakonu.²¹ Važno je da se sistem pružanja socijalne pomoći primenjuje na nediskriminatorski način. Zbog toga, u situaciji kada se radi o slučaju žene koja je napustila svoju porodicu zbog nasilja u porodici, preporučuje se da SSR ima u vidu ranjivost te žene u svakom pogledu. Imajući u vidu generalno lošiji finansijski i društveni status žena u kosovskom društvu, verovatno da žene imaju veću finansijsku potrebu za socijalnom pomoći od ostatka porodice, i da bi zbog toga trebalo da u okviru porodice imaju pravo na socijalnu pomoć. Na bazi člana 12 SSP isto tako je moguće da MRSZ preduzme mere za obezbeđenje ad hoc i neposredne podrške u izuzetnim slučajevima koji inače nisu predviđeni u okviru SSP. U vanrednim situacijama, slučaj porodičnog nasilja može se kvalifikovati kao izuzetan slučaj. CSR, kao ovlašćeni organ, odgovoran je da izvrši ocenu i pruži podršku u takvom izuzetnom slučaju.

²⁰ UNMIK Uredba 2003/28 o proglašenju zakona koji je usvojila Skupština Kosova o Sistemu socijalne pomoći na Kosovu.

²¹ UNMIK Ur. 2003/28, član 3.

3.3.2. Zakon o bračnim i porodičnim odnosima (ZBPO)

Institucija pravnog zaštitnika (PS) potiče iz ZBPO²². Funkcije OS u pogledu socijalne zaštite porodice vrši opštinski organ zadužen za socijalnu zaštitu (tj. CSR). ZSPS u svom članu 7.2 dopunjuje ZBPO i ističe da će “Centar za socijalni rad delovati kao organ starateljstva i vršiti potrebne dužnosti za ovu funkciju kako je to izloženo u relevantnim zakonima Kosova”. Specifične odgovornosti SSR po ZBPO u vezi porodičnog nasilja su trostruke. Preko njegove funkcije kao OS, SSR može: a) nadzirati roditeljska prava²³, b) delovati kao pravni zastupnik deteta kada je dete ozbiljno ugroženo²⁴, ili c) preporučiti opštinskom sudu da pokrene postupak za privremeno uskraćivanje roditeljskih prava.²⁵ ZSPS u članu 3, stav 3.3. tačka (g) propisuje da će Odsek socijalne zaštite zadržati direktnu odgovornost u svim stvarima u vezi podnošenja zahteva sudovima koje su pokrenuli opštinski centri za socijalni rad. Takođe, u slučaju kada se porodični odnosi ne mogu izmiriti ili kada nije prikladno da do pomirenja dođe, kao što se to mnogo puta dešava u slučajevima porodičnog nasilja, CSR predviđa davanje mišljenja veštaka pred opštinskim sudom, što ima suštinski značaj u slučajevima razvoda i prava na čuvanje dece.²⁶

ZBPO propisuje da je CSR obavezan da adekvatno istraži okolnosti koje su bitne za detetov psihološki i fizički razvoj²⁷, ali da dete može biti oduzeto od roditelja samo ako je ozbiljno ugroženo detetovo vaspitanje.²⁸ Prilikom sprovođenja ovih odgovornosti SSR treba uvek da imaju u vidu da profili žrtava porodičnog nasilja otkrivaju da su one retko izložene izolovanim incidentima zloupotrebe. Posledica stresa, obespravljenosti i fizičke i mentalne zloupotrebe je da je mentalno zdravlje žena i dece ugroženo i da klinička depresija može uticati na funkcionalnu sposobnost dotičnog lica.

Imajući u vidu da žene na Kosovu preuzimaju većinu odgovornosti za čuvanje dece, žena koja iskusi PN može imati umanjenu sposobnost da obezbedi optimalni nivo brige za decu. Ovo ne treba da utiče na pretpostavku da se tu radi o lošem staranju već treba posvetiti pažnju deci u porodicama gde se desilo PN i treba paziti da se ne donose pogrešni zaključci. U suštini, član 339 i članovi 343 i 345 ZBPO pomenuti su da se podrži proces pomirenja između supružnika. Postoji zabrinutost da vraćanje žene u porodicu uz savetovanje suružnika verovatno neće sprečiti da se PN ponovo ne dogodi. CSR mora da izvrši procenu potreba žrtve i njene dece, uključujući tu ocenu rizika porodične sredine pre davanja podrške za povratak kući, ako želi da ispuni svoje odgovornosti po članu 34 ZSZ. Osim toga, kada CSR uputi žrtvu u NVO koja je specijalizovana za savetovanje ili za pružanje skloništa, on još uvek ima obavezu da prati i nadgleda napredak i sve promene koje mogu uticati na žrtvu ili njenu decu²⁹.

3.3.3. UNMIK Uredba 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja (Uredba o PN)

Uredba o PN je osnovni pravni izvor koji uređuje odgovor na probleme žrtava porodičnog nasilja, i zbog toga je bitno da SSR u potpunosti razume definicije koje su date u zakonu, i postupke za reagovanje. ZSZ, ZBPO i ZSPS su zakoni koji SSR daju opšta ovlašćenja i odgovornosti za pružanje zaštite žrtvama PN u okviru porodice, a Uredba o PN je deo zakona koji propisuje detalje o tome kako treba pružiti tu podršku. Uredba o PN obuhvata dve glavne teme: 1) Zaštitne naloge 2) Sprovođenje zakona i odgovor na krivična dela.

1. Zaštitni nalozi

Slučaj PN definiše se kao bilo koje od sledećih dela izvršenih u kontekstu “porodičnih odnosa”: nanošenje telesnih povreda, seksualna dela bez pristanka ili seksualna eksploatacija, prouzrokovanje da se drugo lice boji za svoju fizičku, emotivnu ili ekonomsku dobrobit, kidnapovanje, prouzrokovanje imovinske štete, protivzakonito ograničavanje slobode kretanja drugih lica, nasilni ulazak u stan drugih lica, nasilno izbacivanje drugog lica iz zajedničkog stana, zabrana drugom licu da ulazi ili izlazi iz zajedničkog stana, ili način ponašanja koji ima nameru da

²² OS se može naći i u članu 22 Zakona o braku i porodičnim odnosima (Službeni list 10/84), i članu 5 Zakona o vanparničnom postupku, OG 86 (LNCP). OS treba da preduzme sve raspoložive mere da zaštiti prava i interese maloletnika.

²³ ZBPO, čl. 118.

²⁴ ZBPO, čl. 122.

²⁵ ZBPO, čl. 126.

²⁶ ZBPO, čl. 111 i 339.

²⁷ ZBPO, čl. 116.

²⁸ Napred napomena 28

²⁹ Imajući u vidu opštu odgovornost CSR po ZSZ i ZBPO prema žrtvama i porodicama žrtava; ovo obuhvata utvrđivanje koje vrste zaštita su neophodne kada se okolnosti izmene, kao u čl. 37 ZSZ.

se ponizi druga osoba³⁰. Porodični odnos postoji kada su dva lica verena, u braku, u divljem braku, dele primarno domaćinstvo sa srođnicima po krvi, po braku, ili imaju status usvojenja ili starateljstva³¹. Ove definicije date su za potrebe sudova koji izdaju zaštitne naloge – koji će biti ubrzo opisani. Postoji donekle drugačija definicija PN koje je povezano sa krivičnim delima, što će biti opisano u sledećem delu.

Za potrebe zaštitnih naloga, ova definicija je izuzetno važna i SSR treba u potpunosti da je razumeju. Imajući u vidu vašu ulogu u postojećem zakonu da pomažete i zaštitite porodice i žrtve po ZSZ i ZBPO, razumevanje pravne definicije PN može vam pomoći da donesete odluku u vezi stanja socijalne nužde žrtve. Ova definicija isto tako je bitna zbog toga što SSR može od suda da traži da izda određenu vrstu naloga (opisani u sledećem stavu) i zbog toga se od vas traži da znate uslove koji moraju postojati da biste vi mogli sudu da podnesete takav zahtev. Zaštitni nalozi se izdaju samo na bazi razloga koji su napred navedeni u definiciji.

Postoje tri različite vrste zaštitnih naloga koji su opisani u Uredbi o PN; redovni zaštitni nalozi, vanredni zaštitni nalozi i privremeni vanredni zaštitni nalozi.

Postupak za zahtevanje i izdavanje zaštitnih naloga

Žrtva porodičnog nasilja ili njegov/njen pravni zastupnik mogu da zahtevaju izdavanje zaštitnog naloga (ZN). Zahtev se može podneti u usmenoj ili pismenoj formi³² kod opštinskoj suda koji je nadležan za opštinu gde podnosilac zahteva trajno ili privremeno boravi³³ a sud je dužan da izda rešenje o nalogu u roku od 15 (petnaest) dana³⁴.

Sud može odrediti sledeće mere radi zaštite žrtve³⁵:

- “(a) Zabrana tuženiku da izvrši ili zapreti da će izvršiti bilo koji akt porodičnog nasilja nad zaštićenom stranom i/ili licem sa kojim zaštićena strana živi u porodičnom odnosu;
- (b) Zabrana tuženiku da uznemirava, dosađuje, kontaktira, ili na drugi način direktno ili indirektno komunicira sa zaštićenom stranom;
- (c) Zabrana tuženiku da se približi do određene granice zaštićenoj strani;
- (d) Zabrana tuženiku da dolazi na radno mesto zaštićene strane ili na nekom drugom označenom mestu;
- (e) Ograničenje da tuženik pristupa detetu zaštićene strane, uz izricanje prikladnih uslova;
- (f) Zabrana da tuženik ulazi ili ostane u privremeni ili trajni smeštaj zaštićene strane, ili u deo smeštaja, bez obzira na vlasništvo ili stanarska prava tuženika;
- (g) Nalog da ovlašćeno lice prati zaštićenu stranu ili tuženika do stana zaštićene strane i da vrši nadzor iznošenja ličnih stvari koje pripadaju toj osobi ili drugoj označenoj osobi;
- (h) Nalog za zaplenu oružja;
- (j) Nalog tuženiku da plati najamninu ili hipoteku za privremeni ili trajni smeštaj zaštićene strane;
- (k) Nalog da se dete zaštićene strane vrati zaštićenoj strani;
- (l) Obezbeđenje privremenog čuvanja deteta zaštićene strane;
- (p) ili izdavanje naloga za bilo koju drugu meru koja je neophodna da se osigura bezbednost, zdravlje ili dobrobit zaštićene strane i/ili lica sa kojim zaštićena strana živi u porodičnom odnosu.

Podnosilac zahteva ili tuženik mogu uložiti žalbu na rešenje o ZN u roku od osam (8) dana od izdavanja takvog rešenja³⁶

Vanredni nalozi za zaštitu

Vanredni nalozi za zaštitu (VNZ) obezbeđuju brži ali privremeniji pravni lek za žrtve PN. U daljem tekstu su opisane razlike u postupku i uslovima podnošenja zahteva. Pored same žrtve ili pravnog zastupnika i sledeća lica mogu podneti zahtev za izdavanje VNZ: lice koje je u porodičnom odnosu sa zaštićenom stranom, predstavnik CSR, advokat za žrtve, ako se zaštićena strana složi s tim, ili lice koje ima neposredna saznanja o delu ili delima porodičnog nasilja protiv zaštićene strane³⁷

³⁰ UNMIK Uredba 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja, član 1.2.

³¹ UNMIK Uredba 2003/12, član 1.1.

³² UNMIK Uredba 2003/12, Član 6.3.

³³ UNMIK Uredba 2003/12, Član 5.1.

³⁴ UNMIK Uredba 2003/12, Član 7.1.

³⁵ UNMIK Uredba 2003/12, Član 2.1.

³⁶ UNMIK Uredba 2003/12, Član 11.

³⁷ UNMIK Uredba 2003/12, Član 6.2 PN.

Da bi izdao VNZ, pored zahteva za izdavanje ZN, sud mora da utvrdi i da tuženi predstavlja neposrednu ili immanentnu pretnju za bezbednost, zdravlje ili dobrobit zaštićene strane³⁸. Sud mora doneti odluku o VNZ u roku od dvadesetčetiri (24) sata od podnošenja zahteva³⁹. VNZ može sadržavati mere koje su navedene u delu 2.1 (a) do (h) Uredbe o PN, koja je napred navedena.

Privremeni vanredni zaštitni nalози

Privremene vanredne zaštitne naloge (PVNZ) izdaje dežurni ili vršilac dužnosti Regionalnog komandira za porodično nasilje UNMIK policije, i to u dane kada sud ne radi.⁴⁰ PVNZ mogu zahtevati ista lica koja mogu da podnesu zahtev za izdavanje VNZ, ali se zahtev mora podneti organima reda i mira (policiji)⁴¹. Ne postoji određen rok za Regionalnog komandira za porodično nasilje da izda PVNZ. Međutim, ove mere su predviđene kao hitno privremeno rešenje u dane kada sud ne radi i zbog toga se mora doneti hitna odluka.

Samo mere koje su opisane u članu 2.1 (a) do (c) Uredbe o PN, koja je napred navedena, mogu se doneti na bazi PVNZ⁴². Ovakav nalog ističe na kraju sledećeg dana kada sud počne sa radom⁴³. Da bi izdao VPZN Regionalni komandir za porodično nasilje mora da utvrdi da postoje isti uslovi kao i kod VNZ koji su napred opisani⁴⁴.

CSR treba da se dostavi kopija VNZ i PVNZ. Malo je verovatno da CSR neće već biti upoznat sa slučajem porodičnog nasilja u vreme kad se traži ZN. Štaviše, u svim slučajevima u kojima je žrtva ispod 18 godina ili gde su dela PN tako teška da je ugrožena bezbednost i sigurnost lica ispod 18 godina, organi reda i mira treba odmah da prijave ovakve incidente CSR⁴⁵.

Ako SSR sazna da je neko izvršio dela iz člana 1.2 Uredbe o PN i da je to lice u srodstvu sa žrtvom na način koji je opisan u čl.1.1, SSR treba da se ponudi da zahteva izdavanje zaštitnog naloga za žrtvu.

2) Krivične sankcije i sprovođenje zakona

Radnici socijalne službe moraju da znaju razliku između PN kako je ono definisano u čl.1.2 radi izdavanja zaštitnih naloga, i PN kako je ono opisano u krivičnom zakonu. Definicija u čl.1.2 koja opisuje sva dela koja predstavljaju porodično nasilje, kako je napred navedeno, ne predstavlja krivični zakon, pa prema tome ta dela ne predstavljaju krivična dela. Međutim, U mnogim slučajevima ta dela isto tako predstavljaju krivična dela po Privremenom krivičnom zakonu Kosova (PKZ)⁴⁶, i samo tada organi reda i mira mogu uhapsiti osumnjičeno lice i poslati ga na sud uz krivične optužbe. Za potrebe krivičnog zakona, porodično nasilje je **svako** krivično delo, kako je ono definisano u PKZ, kada je izvršeno u okviru porodičnih odnosa. Još jednom, porodični odnos znači isto kako za potrebe krivičnog zakona tako i za izdavanje zaštitnih naloga: "Porodični odnos postoji kada su dva lica verena, u braku, u divljem braku, u okviru primarne porodice u zajedničkom domaćinstvu i srodnici po krvi, braku, ili usvojenju ili pak u odnosu starateljstva"⁴⁷.

Radnici socijalne službe dužni da znaju da u svim slučajevima PN organi reda i mira su dužni da po zakonu reaguju na svaku prijavu dela ili pretnji da će biti izvršena dela porodičnog nasilja ili povreda ZN ili VNZ, bez obzira na to ko to prijavljuje. Službenici mogu da uhapsu lice koje je osumnjičeno počinilo PN ili da je prekršilo ZN ili VNZ. Imajući u vidu ove obaveze policija redovno vrši intervencije u slučajevima PN a CSR treba da imaju punu operativnu saradnju sa Regionalnim koordinatorom za porodično nasilje i Primarnim istražiteljima porodičnog nasilja u

³⁸ UNMIK Uredba 2003/12, Član 10.1.

³⁹ UNMIK Uredba 2003/12, Član 9.1.

⁴⁰ UNMIK Uredba 2003/12, član 13.2.

⁴¹ UNMIK Uredba 2003/12, član 13.1.

⁴² UNMIK Uredba 2003/12, član 13.2.

⁴³ UNMIK Uredba 2003/12, član 13.3(b).

⁴⁴ UNMIK Uredba 2003/12, član 13.2.

⁴⁵ UNMIK Uredba 2003/12, član 14.5.

⁴⁶ UNMIK Uredba 2003/25. Na primer, nanošenje telesnih povreda je i osnova za izdavanje zaštitnog naloga po čl.1.2 Uredbe o PN, i isto tako krivično delo "lake telesne povrede", po čl 153(4) ili "teške telesne povrede", po čl 154(3). Međutim, "Izazivanje straha" ili "ponašanje koje ukazuje na nameru da se ponizi druga osoba" nisu krivična dela, tako da izvršioци ovih dela ne mogu biti uhapšeni zbog ovih dela, ali se ta dela mogu upotrebiti da se potkrepi podnošenje zahteva za izdavanje zaštitnih naloga.

⁴⁷ UNMIK Uredba 2003/12, član 1.1.

svakoj policijskoj stanici⁴⁸. Pored toga, ZSPS u svom članu 10, stav 10.6 propisuje da u slučajevima zaštite dece svaki član ove struke koji ima dužnost da se brine o deci odgovoran je da prijavi svaki slučaj zlopotrebe ili zlostavljanja direktoru centra za socijalni rad. Ukoliko ne postupi tako protiv njega se može podići krivična tužba po važećem zakonu.

3.3.4 Privremeni krivični zakon (PKZ) i Privremeni zakon o krivičnom postupku (PZKP)

Na samom početku mora se priznati da primarnu odgovornost za sve žrtve zločina, i naročito za polno nasilje sada ima Jedinica za pomoć i zastupanje žrtava pri Odeljenju pravosuđa, Stub I. Njihova uloga sada je utemeljena u krivični zakon, tako da su oni automatski postavljeni i ovlašćeni zastupnici žrtava PN.⁴⁹

U okviru PKZ i PZKP postoje brojne odredbe koje se sada direktno odnose na zločine koji su izvršeni u porodičnim odnosima. Kao što je napred navedeno, za potrebe krivičnog zakona, porodično nasilje je krivično delo kako je to definisano u PKZ, ali izvršeno od strane lica sa kojim je žrtva u porodičnom odnosu.

Postoji određen broj krivičnih dela koja su obično povezana sa slučajevima PN, i SSR ih mora znati. Ako SSR sazna za krivično delo PN, oni moraju imati u vidu da su saznali da je izvršeno krivično delo I moraju u skladu s tim postupiti prema PKZ. Svi ovi zločini isto tako sadrže teže kazne kada su izvršeni u kontekstu porodičnog odnosa. Najuobičajeniji su: član 137(3): Ustanovljenje ropstva, ropskih odnosa i prinudnog rada; član 153(4) lake telesne ozlede; član 154(3) Teške telesne povrede; član 160(2) prinuda; član 161(3) pretnja; član 193(3)8) silovanje⁵⁰; član 195(3)8) seksualno uznemiravanje⁵¹. Obratite pažnju da od januara 2003. dela protiv seksualnog integriteta, uključujući tu i silovanje, važe za sva lica, uključujući tu i slučaj ako su izvršilac dela i žrtva u braku.⁵²

PZKP sada priznaje kakav pritisak trpe žrtve PN od strane njihovih partnera i zbog toga ne dozvoljava javnom tužiocu da ukine tužbu po članu 226 u slučajevima porodičnog nasilja, kao što može učiniti (s) u drugim slučajevima.⁵³ Međutim, u mnogim delima u vezi imovine, po članu 275 PKZ, ako je krivično delo izvršeno u kontekstu porodičnog odnosa žrtva mora da podnese tužbu i ta krivična dela se neće goniti *ex officio*, dok bi u drugim okolnostima ta dela bi bila gonjenja po službenoj dužnosti.

U PKZ i u PZKP ugrađeni su novi potporni mehanizmi, koji obezbeđuju da žrtve porodičnog nasilja imaju ovlašćenog zastupnika od početka krivičnog postupka.⁵⁴ Kao što je napred navedeno, ovi zastupnici opisani su kao advokati za žrtve u sastavu Jedinice za pomoć i zastupanje žrtava pri Odeljenju pravde, sa kojima SSR treba redovno da komuniciraju.

CSR je isto tako odgovoran da pruži pomoć žrtvama PN i u porodičnim odnosima i treba tesno da saraduje sa drugim odgovornim agencijama kao što su SPŽŽ i organima reda i zakona da bi osigurali da se rešavaju svi aspekti nasilja.

3.3.5. Zakon o socijalnim i porodičnim službama

Ovaj zakon definiše socijalne službe kao i lica u nuždi koja mogu imati koristi od socijalne zaštite. Lice u nuždi može biti svako lice koje može doći iz porodice sa poremećenim odnosima, koje je izloženo eksploataciji ili zlopotrebi ili je pretrpelo porodično nasilje. Organ starateljstva ostaje pod teritorijalnom nadležnošću opštinskih centara za socijalni rad. CSR su dužni da zaštite žrtve porodičnog nasilja po odredbama o zaštiti ranjivih odraslih lica, pa tako član 13 ZSPS propisuje da gde god da postoji bilo koje lice koje ne može da se brine o sebi zbog toga što je eksploatisano ili

⁴⁸ Ovi istražitelji ustanovljeni su po Operativnom biltenu UNMIK policije 0073 od 29. januara 2004. Sada je svaka stanica dužna da ima dva obučena policajca za PN, koji su dužni da odgovore na sve slučajeve PN, i to 24 sata dnevno. CSR treba da dobiju listu ovakvih policajaca u njihovoj opštini.

⁴⁹ Član 81 i 82 *Privremeni zakon o krivičnom postupku Kosova*, UNMIK Uredba 2003/26.

⁵⁰ Kazna za ovo krivično delo biće teža ako je dotično lice u porodičnom odnosu a žrtva je od 16 do 18 godina starosti.

⁵¹ Ibid.

⁵² UNMIK Uredba 2003/1, kojom se dopunjuje važeći zakon u oblasti krivičnih dela seksualnog nasilja, član 1.1(1) u kombinaciji sa stavom 4 u preambuli.

⁵³ Član 226 PZKP: "(1) Javni tužilac može da obustavi krivično gonjenje krivičnog dela koje se kažnjava novčanom kaznom ili kaznom zatvora u trajanju do tro godine, uz saglasnost oštećene strane imajući u vidu prirodu, okolnosti i karakter krivičnog dela i izvršioca, ukoliko se tuženi zavetuje da će se ponašati onako kako mu odredi javni tužilac i ako ispuni izvesne obaveze da olakša ili otkloni štetne posledice krivičnog dela, ... (5) Ovaj član se ne odnosi na slučajeve porodičnog ili seksualnog nasilja."

⁵⁴ Član 82 PZKP

zloupotrebljeno od drugih, CSR u opštini gde oni borave dužni su da preduzmu sve “neophodne korake da osiguraju njihovu bezbednost bez ikakvog odlaganja.” CSR su dužni da zahtevaju od suda izdavanje Vanrednog zaštitnog naloga radi osiguranja bezbednosti svog klijenta.

Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Odsek socijalne zaštite, odgovorni su da promovišu koherentan razvoj i implementaciju politike socijalne zaštite na Kosovu. Tako, Odsek socijalne zaštite zadržava pravo da utvrdi vrstu ili usluge koje će obezbeđivati korisnicima svojih usluga. U okolnostima kada se CSR ili druga organizacija koja pruža socijalne usluge ne pridržavaju minimalnih profesionalnih standarda koje je utvrdilo Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo zadržava pravo da samo obezbedi ove usluge. Institut socijalne politike ostaje nezavisan odsek, pod okriljem MRSZ. ISP ima ulogu da unapređuje istraživanje i profesionalni razvoj u oblasti socijalnih usluga.

Prema ZSPS, NVO mogu da igraju znatnu ulogu u pružanju socijalnih usluga žrtvama porodičnog nasilja. Na Kosovu postoje mnoge NVO koje obezbeđuju sklonište i druge socijalne usluge ženama koje su bile žrtve porodičnog nasilja kao i njihovoj deci. Zakon o socijalnim i porodičnim službama, član 8 propisuje da NVO mogu da nastave da pružaju socijalne usluge ali da moraju biti registrovane i da imaju dozvolu za pružanje socijalnih usluga izdatu od strane Odseka socijalne zaštite i da saraduju sa CSR.

3.4 Zakonski mehanizmi za sprovođenje odluka

Pošto su SSR odgovorni da donose odluke u okviru ZSPS, ZBPO i ZSZ, i čak po UNMIK Uredbi 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja, to znači da su oni odgovorni da primene sva raspoloživa sredstva da osiguraju da se odluke koje donose i akcije koje preduzimaju izvršavaju na najbolji mogući način.

Svaka odluka CSR koja je doneta po ZBPO sprovodi se preko “*Zakona o izvršnom postupku*”⁵⁵ (ZIP), koji treba da se primenjuje tako da se osigura da su odluke donete u skladu sa ZBPO⁵⁶. ZIP propisuje samo novčane kazne, međutim, zapaženo je da on ništa ne govori o izvršnim postupcima u kojima su umešana deca. ZBPO propisuje prinudno izvršenje odluka⁵⁷, u stvari da se dete fizički odvoji od jednog roditelja i poveri drugom.

Često zbog pretnje porodičnim nasiljem od strane jednog roditelja ili njegove porodice drugi roditelj je onemogućen da iskoristi svoje pravo po odluci koju je doneo CSR. U ovakvim slučajevima građanski pravni lekovi koji su napred opisani možda neće biti pogodni i vreme koje je potrebno da se ove odluke sprovedu preko sudova može značiti da će dete previše dugo vremena biti odvojeno od drugog roditelja. U ovakvim slučajevima SSR mora da zna da sprečavanje izvršenja odluka CSR sada predstavlja krivično delo po ZKP⁵⁸. Kada sazna za nasilje i sprečavanje izvršenja odluke o čuvanju ili pristupu deteta, socijalni radnik je onda u položaju da zna da je izvršeno krivično delo. Ukoliko je odluku doneo SSR, ona treba da je doneta u najboljem interesu deteta⁵⁹. Dakle, neizvršavanje odluke nije u najboljem interesu deteta, ali isto tako predstavlja i krivično delo. U ovim slučajevima SSR treba da obavesti organe reda i mira da u potpunosti izvrše njihove odluke. CSR treba da radi u tesnoj saradnji sa organima reda i mira u njihovoj opštini kako bi uspostavili veze sa policajcima koji su obučeni da rade sa posebnim potrebama dece, da bi se izbegle dodatne traume kod dece. Faza sprovođenja odluke je isto tako važna kao i samo donošenje odluke i SSR treba da iskoriste sva raspoloživa sredstva da sprovedu svoje odluke.

⁵⁵ *Zakon o izvršnom postupku*(ZIP): LU/1369/SE/ED

⁵⁶ Član 373.

⁵⁷ Član 377 ZBPO: “Pošto sud uzme u obzir sve primenljive okolnosti, on onda rešava da li će izvršenje biti u formi novčane kazne koja se izriče protiv lica koje drži dete ili oduzimanjem deteta od njega. Ako se svrha izvršenja ne može ostvariti izricanjem novčanih kazni, izvršenje će se onda obaviti oduzimanjem deteta od tog lica i predajom deteta roditelju”

⁵⁸ Član 214 PKZ.

⁵⁹ Član 116 ZBPO.

PRISTUP NASILJU U PORODICI ZASNOVAN NA UPRAVLJANJU SLUČAJEVIMA

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

4. Pristup nasilju u porodici zasnovan na upravljanju slučajevima

Celokupna svrha intervencije u slučaju nasilja u porodici jeste da se pomogne žrtvi nasilja u porodici da ponovo stekne moć kontrole nad svojim životom i da podstakne žrtvu da deluje u korist svog blagostanja i sigurnosti. Međutim, u vreme krize, neposredna intervencija jeste da se preduzmu koraci kako bi se žrtva ili bilo koji ugroženi članovi porodice preselili na bezbedno mesto kako bi se sprečilo javljanje bilo kakvog dodatnog zlostavljanja i kako bi se zaustavile indirektno posledice datog zlostavljanja, odnosno uticaj koje isto ima na decu.

Stručna intervencija u slučajevima nasilja u porodici nameće SSS-u da preduzme svoje dužnosti prema žrtvi, porodici žrtve, prestupniku i društvu. Ove dužnosti uključuju:

- dužnost brige;
- dužnost da zaštiti sada i da spreči u budućnosti;
- dužnost davanja upozorenja;
- dužnost prijavljivanja.

Jedan pristup kojim službenik socijalne službe može podržati ove dužnosti i obezbediti efikasno i dosledno pružanje usluga je upravljanje slučajem. Upravljanje slučajem je sveobuhvatan pristup koji u suštini nudi organizacionu strukturu za rad na slučajevima putem šest metodoloških faza i uključivanjem skupa obrazaca za upravljanje slučajevima kako bi se dokumentovale informacije i napredak kroz ove faze. To je pristup koji se bavi pitanjem klijenata koji često imaju kompleksne probleme koji zahtevaju podršku ne samo jednog, već različitih izvora kako bi se postigao nivo blagostanja. Upravljanje slučajem je metoda i proces individualnog rada sa klijentima, kao parovima, ili porodicama od upućivanja pa do pružanja usluga. Zahteva uključivanje i partnerstvo SSS-a i klijenta kako bi se identifikovali ciljevi, i postavlja jasna očekivanja o radu koji treba zajedno da bude postignut. Upravljanje slučajem zahteva da se prvo sagledaju i izgrade jače strane klijenta, a zatim da se uključi identifikovana pomoć drugih u okviru klijentovog 'sistema', koristeći mrežu pojedinačne podrške porodice, prijatelja i zajednice. Ovaj okvir takođe priznaje da se neka pomoć može nalaziti van klijentovog sopstvenog okruženja i da multidisciplinarni pristup, uključujući ostale profesionalne službe, može biti neophodan kako bi se ispunile potrebe klijenata.

Koristeći pristup upravljanja slučajem, SSS preuzima ulogu 'upravnika slučaja' u skladu sa kojom SSS i klijent rade zajedno u partnerstvu kako bi razvili poseban paket usluga u cilju ispunjenja specifičnih potreba klijenta. Upravnik slučaja potpomaže ovaj proces identifikujući i koordinišući rad u vezi utvrđenih ciljeva, sakupljajući i šireći informacije i pružanjem usluga. Upravnik slučaja je utvrđena osoba od odgovornosti za klijenta i takođe i osoba za kontakt sa ostalim pružaocima usluga koji rade sa klijentom. Stoga, posao upravnika slučaja zahteva razvoj i održavanje tekućeg i interaktivnog odnosa sa klijentom i preuzimanje uloge koordinatora sa ostalim pružaocima usluga, prilikom pokušaja pružanja pomoći klijentima da iskoriste mrežu podrške kako bi ponovo dobili nivo stabilnosti i/ili smanjili ugroženost u svom životu.

Iako postoje mnogi važni specifični aspekti koji se moraju razmotriti u slučajevima nasilja u porodici, upravljanje slučajem, kao pristup koji se usredsređuje na klijenta i uzima u obzir čitav spektar klijentovih potreba, može biti koristan okvir putem kojeg SSS ide korak po korak kroz proces pružanja pomoći klijentima nasilja u porodici. U vezi sa pristupom upravljanja slučajem, kada SSS radi sa klijentima koji su žrtve nasilja u porodici, postoje u suštini tri ključna elementa koje SSS mora da postigne: zaštita, istraga i podrška.

4.1 Okvir upravljanja slučajem

- Dužnosti postaju operativne raščlanjivanjem odgovora službe za socijalni rad za svaki slučaj na specifične zadatke, na sledeći način:
- *Upućivanje klijenta* – sakupljanje informacija kako bi se dobila potpuna slika klijentovih potreba (intervjui, sastanci, strateški sastanci, čitanje dosijea, itd.)
- *Stvaranje plana pružanja usluga* – prevesti potrebe u konkretne i realistične ciljeve (plan zaštite, plan rada, sporazumi, itd.)

- *Primena plana usluga* – zajednički rad kako bi se podržala očekivana promena (posete, sastanci, rad sa klijentima, pronalaženje resursa, povezivanje klijenata sa ostalim službama, itd.)
- *Sistem koordinacije i nadgledanja* – povezivanje i nadgledanje procesa (sastanci sa drugim službama, sastanci za reviziju, koordinacija rada, itd.)
- *Zastupanje klijenta* – predstaviti potrebe klijenata odgovornim stranama (sudovima, policiji, zastupnicima žrtava, zdravstvu, NVO-ima, itd.)
- *Revizija i procena slučaja* – revidiranje ciljeva na periodičnoj osnovi kako bi se procenio nivo napretka, moguća izmena ciljeva uzimajući u obzir nove okolnosti ili značajne promene u životu klijenta, i procena potencijalnog zatvaranja slučaja ukoliko su utvrđeni ciljevi ispunjeni smanjivanjem ugroženosti klijenta.

Tokom svakog koraka u slučaju nasilja u porodici SSR treba da razmotri sve relevantne aspekte istrage, koji mogu biti smatrani kao deo faza procene klijenta korišćenjem pristupa upravljanja slučajem, i mora uključiti sledeća važna pitanja kada radi na bilo kom slučaju nasilja u porodici:

- Koordinacioni sporazumi sa policijom;
- Informacije koje treba dobiti od strane drugih stručnjaka;
- Lica koja treba intervjuisati, kojim redosledom i gde;
- Mogući dogovori za lekarske preglede;
- Dogovori za negu klijenta u nepredviđenim situacijama;
- Dogovori za ličnu bezbednost osoblja, ukoliko je neophodno;
- Dogovori u vezi vremenskog okvira i davanja izveštaja;
- Datum i vreme održavanja sledećeg sastanka operativne grupe;
- Vođe timova treba da spreme kratak izveštaj za ovaj sastanak;
- Ugovaranje sastanaka sa ostalim stručnjacima i pružanje informacije prvo njima.

Gore navedena lista predstavlja minimum koji treba uzeti u obzir, ali u svakom slučaju postojaće dodatni faktori koji su važni i o ovim faktorima treba takođe diskutovati tokom planiranja istrage.

4.2 Operativno planiranje upravljanja predmetom u slučajevima PN

Zbog operativne efikasnosti u slučajevima nasilja u porodici, uloge i odgovornosti različitog uključenog osoblja treba da budu jasno definisane tako da svaki član osoblja tačno zna svoju odgovornost u istrazi, planiranju i pružanju usluga.

Ukoliko je slučaj direktno upućen vođi tima (VT), VT identifikuje dva službenika socijalne službe koji sprovode istragu. Imajući u vidu prirodu zlostavljanja pretpostavljene žrtve, mora se uzeti u obzir pol službenika koji sprovodi intervenciju. Jedan SSS će biti određen kao upravnik slučaja (US) a drugi će pružiti podršku US-u.

Drugi SSR je uvek imenovan ukoliko je slučaj ozbiljan i/ ili komplikovan (ukoliko je dete/ deca deo zlostavljanja, kada postoji potreba da se sakupe dodatne informacije, kao svedok sakupljenih dokaza, kao praktična pomoć US-u koji obavlja istragu, ili u cilju postizanja ravnoteže polova tokom intervencije).

Ni pod kojim uslovima US ili drugi SSR ne treba biti uključen u istragu porodice koju lično znaju ili sa kojom su u rodu. Ukoliko je neophodno, treba iskoristiti osoblje iz drugog CSR-a kako bi se izbegla bilo kakva pristrasnost ili mogućnost pristrasnosti. U određenim uslovima, kao što je kada je vodeći član zajednice umešan, istraga takođe može biti sprovedena od strane osoblja iz drugog CSR-a, daljeg od neposredne oblasti. Od policije se ne zahteva bez razloga da prate istražitelje kako bi im pružili zaštitu. Ovo ne treba prevideti kao moguću meru bezbednosti od strane uprave socijalne službe.

Vođa tima mora održati sastanak sa US-om i pomoćnim radnikom kako bi planirao istragu. Sastanak se mora održati dana kada je početno upućivanje načinjeno. Sastanak treba da bude planiran kako bi se osiguralo da su svi potencijalni rizici po njih i pojedinca(e) koji su

identifikovani kao svedoci uzeti u obzir. Provera biografskih podataka porodice treba da bude sprovedena sa policijom kako bi se utvrdili bilo kakvi potencijalno poznati rizici. Naravno, verovatno će policija biti direktno uključena u fazi prve posete, ukoliko se sumnja na čin nasilja.

4.2.1 Ciljevi intervencije

Osnovni cilj intervencije za žrtve nasilja u porodici je prekid nasilja od strane počinioca, gde će prekidom nasilja biti pružena bezbednost žrtvama i njihovoj deci. U suštini ista sadrži tri elementa: zaštitu, istragu i podršku, što može biti shvaćeno kao intervencija u kriznim situacijama, istraga i podrška.

SSR ne treba da pokuša pomirenje para kao tehniku upravljanja u kriznim situacijama. Bezbednost žrtve treba da ima prednost u odnosu na sve druge korake tokom perioda krize. Bliska saradnja sa službama za pružanje zaštite (policijom, sudovima, zastupnicima žrtava i specijalizovanim NVO-ima, uključujući pružaoce skloništa), je bitna kako bi žrtva ostala bezbedna. Ovaj cilj ima prioritet nad ponovnim ujedinjenjem porodice ili razrešavanjem “problema u vezi” i treba da bude osnova na kojoj će biti donete sve odluke o tretiranju počinioca.

Počinioci nasilja u porodici moraju se smatrati odgovornim za nasilničko ponašanje. Na sudovima je da donesu odluku nakon istrage krivičnog dela počinioca sprovedene od strane policije. Naravno, smatra se da je nasilje odgovornost pojedinca koji izabere da izvrši isto. Ukoliko socijalni radnik otkrije nasilje, mera odgovornosti je da isto prijavi policiji. Ili da osigura da žrtve znaju sa kim mogu da razgovaraju ukoliko žele da podnesu krivičnu prijavu, kao što je Služba za zastupanje žrtava.

Slično, službe za rad sa žrtvama nasilja u porodici treba da budu zasnovane na osnovi da žrtve ne kontrolišu, NISU odgovorne za svoje zlostavljanje i treba ih savetovati da one ne treba da krive same sebe zbog nasilja koje je izvršeno nad njima.

Bezbednost osoblja koje pruža usluge u vezi nasilja u porodici je visoki prioritet i isto treba uzeti u obzir putem tokom i nakon procesa procene i rada.

4.2.2 Sistem koordinacije i nadgledanja

Moderan pristup upravljanja slučajem predviđa da neki slučajevi socijalne službe mogu biti kompleksni i stoga će klijenti zahtevati niz različitih usluga kako bi njihove potrebe bile ispunjene. Prilikom izrade plana pružanja usluga, SSS i klijent zajedno identifikuju ciljeve, razmatraju lica koja se nalaze u okviru klijentovog sistema, kao i socijalne ustanove, koje mogu biti u mogućnosti da pomognu klijentu prilikom ispunjavanja navedenih ciljeva. Fenomen nasilja u porodici je kompleksan i nisu sve usluge za žrtve i počiniocce nasilja u porodici dostupne direktno u CSR-ima. Međutim, postoje druge službe u zajednici, kao što su prihvatilišta, službe za z davstvenu zaštitu, savetovanje i ostale vrste pomoći, koje mogu biti olakšane od strane određenog broja ženskih NVO-a, koji su prošli specijalizovanu obuku u vezi nasilja u porodici. Dok druge organizacije mogu pružiti ove usluge, obaveza je US-a iz CSR-a da nadgleda pružanje ovih usluga i da osigura da su usluge srazmerne potrebama pojedinca i porodice. Razmatranje plana pružanja usluga između SSS-a i klijenta treba da bude vršeno redovno kako bi se procenio napredak i načinile neophodne izmene na ciljeve u skladu sa trenutnim potrebama i situacijom klijenta. Ovo treba da bude napisano u evidenciji o slučaju što predstavlja dodatni kontinuirani zadatak u okviru Izveštaja o nasilju u porodici.

4.2.3 Godišnje izveštavanje⁶⁰

Odgovornost je vođe tima i tima socijalnih službi (SS) da izrade i daju godišnje izveštaje OSP-u u vezi svih podataka sakupljenih iz slučajeva nasilja u porodici. Godišnji izveštaj će uključiti ali neće biti ograničen na:

ukupan broj primljenih slučajeva;

broj prijava ili zahteva načinjenih od strane žrtava svakog pola;

⁶⁰ U svrhu sakupljanja statističkih podataka svake godine, CSR/ tim socijalnih službi treba da izradi godišnji izveštaj, koji uključuje statističke podatke. Koordinator za nasilje u porodici u Odseku za socijalne službe OSP-a treba da sakupi sve podatke i cifre koje dolaze iz CSR-a iz svih opština. Konačan izveštaj i statistički podaci treba da budu dati od strane koordinatora za nasilje u porodici.

broj istraženih slučajeva (policija, broj zločina, pružena pomoć, pružen savet, pruženo sklonište
(vrsta skloništa, koliko dugo, itd...)) ;
prosečan period vremena reagovanja na svaku prijavu;
vrsta pruženih usluga;
ishod slučajeva na godišnjoj osnovi.

REŠAVANJE POJEDINAČNIH SLUČAJEVA

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Beograd, 2008

5. Rešavanje pojedinačnih slučajeva

5.1. Trenutne stvari od interesa

Po prispeću informacije o prvobitnom upućivanju, SSP moraju razmotriti da li na osnovu trenutno dostupnih informacija postoje osnovi za pokretanjem zvanične istrage po predmetu u kom se sumnja da postoji PN.

Neki od razloga da se ne pokrene zvanična istraga u ovoj fazi bi mogli biti:

Nedostatak informacija na osnovu kojih bi se donela takva odluka;

Predmet ne ispunjava kriterijume za PN, mada ukoliko postoje ponovne tvrdnje ove prirode to može da bude osnov za dalju istragu;

Žrtva povuče svoje optužbe za porodično nasilje (na žrtve može biti izvršen pritisak od strane porodice i drugih lica da poreknu prijavu o PN, ali ovo u tom slučaju treba posmatrati kao verovatni i mogući predmet koji SSP treba da nadgledaju).

Kada nema osnova da se pokrene istraga, možda postoji osnov da se potraži više informacija od stručnjaka koji poznaju žrtvu i njenu porodicu; na primer od policije, medicinskih radnika, nastavnika. Ukoliko SSP smatra da postoje osnovi da se pokrene zvanična istraga o PN, SSP mora da odgovori na sledeća dva pitanja:

Da li postoji neka indicija/dokaz da je počinjen zločin?

Da li je žrtva u neposrednoj opasnosti od nanošenja teške povrede?

Ukoliko je odgovor na bilo koje od ova dva pitanja potvrđan u tom slučaju SSP mora da se bez odlaganja obrati policiji da bi:

Prijavili postojanje sumnje da je izvršeno krivično delo;⁶¹

Zatražili njihovu pomoć ukoliko je potrebna hitna akcija;

Koordinirali istragu.

5.2. Prvi kontakt sa žrtvom PN

Forma i mesto razgovora zavisiće od okolnosti pod kojima se on održava. Razgovor koji se sprovodi neposredno nakon što je izvršen fizički napad od strane počinioca kao odgovor na hitan poziv razlikuje se od onog razgovora u formi posete licu za koje je tim iz službe za socijalni rad čuo da je bilo žrtva PN u prošlosti i za koje je dotični tim zabrinut. U slučajevima gde je to moguće, istražitelji (Vođa slučaja) bi trebalo da isplaniraju tok razgovora unapred tako da VS bude jasno koje oblasti mora da pokrije i koja su pitanja na koje traže odgovore. Potrebno je učiniti napore da se nepotrebne uzastopne posete koje bi mogle da ponovo istraumiraju žrtvu svedu na minimum.

U svakom slučaju, razgovor ne sme dovesti žrtvu u opasnost. Ukoliko prvi kontakt mora da se dogodi u kući žrtva treba da bude sama, van domašaja počinioca ili bilo kojeg lica koje mu je naklonjeno koje može uticati na njene odgovore ili upotrebiti dobijenu informaciju kao povod za dalje povređivanje. Ukoliko se sprovodi u prostorijama neke institucije ili negde drugde, to bi trebalo da bude mirno neprometno mesto sa zatvorenim vratima gde niko ne bi mogao da prisluškuje ili uđe u sred razgovora i uznemiri žrtvu.

VS treba na početku da postavi pitanja o klijentu koja su indirektna, ne predstavljaju pretnju, i na jedan saosećajan način, kao što su:

- Da li je kod kuće sve uredu?
- Kako se osećate?
- Da li Vam kod kuće pružaju neophodnu podršku?
- Od indirektnih pitanja VS treba da pređe na postavljanje direktnijih, detaljnijih, ne-pretećih pitanja. Iz odgovora bi VS trebalo da dobije neke indicije o tome šta je posredi:
- Da li PN postoji ili ne;
- Da utvrdi obim problema;
- Formulise preliminarne indicije o radnjama koje će morati biti preduzete da bi se zaštitila žrtva.

⁶¹ Sud može da izda meru hitne zaštite ukoliko odredi da: (a) postoje osnovi da se veruje da je odgovorno lice počinilo ili preti da će počiniti akt PN, (b) odgovorno lice predstavlja neposrednu i neizbežnu pretnju bezbednosti, zdravlju, ili dobrobiti lica sa kojim je u porodičnom odnosu(Vidi UNMIK Uredba br. 2003/12 O zaštiti od porodičnog nasilja, deo 10, stav 10.1.).

Kada je klijent spreman da odgovori na dalje pitanja, postoji potreba za detaljnom stručnom analizom koju će napraviti CS da bi se utvrdila vrsta, priroda i okolnosti zlostavljanja što može biti potrebno i da se potkrepe mere zaštite. Istražni VS mogu pronaći ova pretresna pitanja na kraju ovog priručnika u odeljku pod nazivom "Pomoćni podsetnik za oblasti koje treba obraditi tokom ispitivanja o fizičkom i seksualnom napadu." Nalazi se u aneksu jedan na kraju ovog priručnika.

Ni pod kakvim uslovima VS niti SSP smeju da primoravaju žrtvu da napusti dom ili da donese odluku zbog koje se ne oseća sasvim sigurno ili lagodno. U ovom trenutku na Kosovu su konkretne dugoročne usluge koje su namenjene žrtvama PN još uvek u razvitku. Stoga, moguće je da čak i ukoliko žrtva odabere da ode u prihvatilište na neki period, on/ona će se u nekom trenutku vratiti porodičnom domu i suočiti ponovo sa počinioce. Žrtva bi trebalo da bude u potpunosti saglasna sa planom koji je predviđen i bilo kakvim merama koje su preduzete u vezi sa slučajem porodičnog nasilja.

5.3 Prijava o porodičnom nasilju

Dužnost je VS I SSP da na slučaj PN odgovore tako što će popuniti prijavu o PN koji je deo dosijea. Prijava o porodičnom nasilju bi trebalo da bude napisana u formi koja je predviđena od strane Instituta za socijalnu politiku. Treba da sadrži, između ostalog:

- Ime navodne žrtve;
- Adresu navodne žrtve;
- Odnos u kojem su stranke;
- Pol stranaka;
- Informacije o zanimanju i stručnoj spremi stranaka;
- Vreme i mesto kada je žalba primljena;
- Vreme kad je VS započeo istragu na osnovu prijave;
- Da li su uključena i deca i da li se PN odigralo u prisustvu dece;
- Vrsta i stepen zlostavljanja;
- Broj i vrsta oružja koje je upotrebljeno;
- Datum izdavanja i uslovi mere koja se odnosi na stranke;⁶²
- Bilo koji drugi podaci neophodni za kompletnu analizu svih okolnosti koje su dovele do navodnog slučaja porodičnog nasilja.

Prvi izveštaj bi trebalo da bude napisan u roku od pet (5) radnih dana ali u idealnom slučaju u roku od 24 sata od momenta kada je primljena prijava. Izveštaj uvek mora da bude potpisan od strane Vođe slučaja.

5.4 Vođenje slučajeva/ Plan za pružanje pomoći

Sastavljanje plana za pružanje pomoći može da teče na različite načine. Vaša prevashodna briga u svakoj situaciji treba da bude podrška pojedincu da bi se svako dalje nasilje svelo na minimum i da bi se drugi faktori koji mogu dovesti žrtvu ili porodicu žrtve u opasnost svedu takođe na minimum. U svakom slučaju plan se mora sačiniti na osnovu želja žrtve. Ovo zahteva dalje dublje diskusije o dinamici PN i željama žrtve po pitanju budućnosti. U podršci žrtvi da se sačini plan pružanja pomoći, VS će obraditi sve navedene tačke zajedno sa žrtvom (i bilo koja druga tačka koja je od značaja može biti pridodata):

5.5 Prihvatilište:

VS treba da prodiskutuje o različitim opcijama za osiguranje bezbednosti klijenta:

- Gde on/ona može da prebiva⁶³?
- Da li on/ona ima porodicu ili prijatelje kod kojih može da stanuje?
- Ili je možda klijentu potrebno da bude smešten u jednom prihvatilišta koji su dostupni u svim regionima Kosova?
- Unutar prihvatilišta, VS mora biti pro-aktivan tako što će:

⁶² Na primer: bilo koja mera zaštite koju je izdao Sud.

⁶³ Uredbom UNMIK-a 2003 /12 , Odeljak 2. Mere u nalogu za zaštitu ... , stav 2.1 (f), Sprečiti odgovorno lice da ulazi ili boravi u prevremenom ili stalnom mestu boravka zaštićene strane, ili delu istog, bez obzira na vlasnička ili stanarska prava odgovornog lica.

- Aktivno voditi slučaj i pomagati u opravku žrtve i saradivati sa licem koje pruža prihvatilište;
- Razraditi plan zajedno sa klijentom radi oporavka žrtve i redovno komunicirati sa licem koje pruža prihvatilište u vezi sa napretkom u tom pogledu.

5.6 Zaštitni nalog⁶⁴

Zahtev za merom zaštite, merom hitne zaštite, ili privremenom merom zaštite od strane CSR mora da popuni VS.

U skladu sa Uredbom br. 2003/12 o porodičnom nasilju, zahtev za merom zaštite ili hitnom merom će biti podnet pismeno ili usmeno i sadržaće sledeće:

- ime suda;
- ime, adresu, i zanimanje podnosioca zahteva u pitanju i bilo kojeg pravnog zastupnika;
- ime(na) lica na koje se odnosi mera zaštite ili mera hitne zaštite i njihov odnos sa podnosiocem zahteva i odgovornim licem;
- jasan opis predmeta spora, uključujući i konkretne razloge za strahovanje od strane podnosioca zahteva da će njena/njegova bezbednost biti ugrožena od strane odgovornog lica;
- jasno navedene konkretne mere zaštite koje se zahtevaju; i
- kada je to moguće, dokaz kojim se zahtev potkrepljuje.

5.7 Vršenje procene rizika

Procena rizika je suštinski elemenat u planiranju bezbednosti i opštem planu pružanja pomoći klijentu. Sve strategije se moraju ovim voditi.

5.8 Planiranje bezbednosti

Smeštaj u prihvatilištu može biti kratkoročna mera sklanjanja od izvora nasilja ili deo plana da se napusti muževljev dom u potpunosti. Isto tako ne mora uopšte biti deo plana. Šta god žrtva odluči, odgovornost je na VS da omogući da žrtva učestvuje u vežbi izrade plana za bezbednost. Ova vežba uključuje analizu njene situacije kod kuće i smišljanje strategija da se izbori sa nekom narednom situacijom. Uobičajeno je da ovaj proces podrazumeva intervale detaljnih razgovora sa stručnjakom koji razrađuje plan prema raznim scenarijima koji mogu biti stavljeni na listu stvari koje treba preduzeti i stvari koje bi ona možda želela da uradi. Pogledajte aneks broj pet – planiranje za obezbeđivanje i procena rizika radi primera tih lista i neformalnih izjava koje se mogu koristiti da se žrtvi pomogne da razmišlja o sopstvenoj bezbednosti.

5.9. Procena samoubilačkih namera

Ukoliko postoji sumnja oko mentalnog zdravlja žrtve trebalo bi je uputiti na socijalnog radnika za mentalno zdravlje pri zajedničkom centru za mentalno zdravlje (postoji po jedan u svakom regionu) koji će izvršiti procenu zajedno sa nekim ko poseduje stručnost potrebnu za vršenje procene. VS treba ovo da dogovori i omogući. Ukoliko klijent želi da se vrati kući VS mora da siguran da klijent ne predstavlja pretnju po sopstveni život.

5. 10 Pristup pravosuđu

Ukoliko klijent ima potrebu/želi da pristupi aparatu pravosuđa, SSP mora da:

- bude informisana o njenoj/njegovoj ulozi, opsegu, vremenu, i napredovanju postupka i izgledima njihovih predmeta, pogotovo kada su u pitanju teška krivična dela i kada oni zahtevaju te informacije;
- omogući da mišljenje i briga klijenata budu predstavljeni tokom odgovarajućih delova postupka kada su u pitanju njeni/njegovi lični interesi;
- pružaju adekvatnu pomoć žrtvama tokom celog postupka.⁶⁵

⁶⁴ Odnosi se na uredbu UNMIK-a 2003/12 o Zaštiti od porodičnog nasilja u odeljku broj 6, Zahtevi za nalogom za zaštitu ili hitnim nalogom za zaštitu, pod 6.1 (d) zastupnik iz CSR u opštini gde zaštićena strana stalno ili privremeno boravi, predloženo je da se ovo učini uz saglasnost žrtve, ukoliko je moguće.

⁶⁵ Koordinacija i saradnja sa Pravnim zastupnicima žrtava je više nego potrebna u ovoj situaciji. Pravni zastupnici žrtava će moći da pruže više stručnih pravnih informacija o ovim slučajevima. "Pravni zastupnici žrtava" predstavljaju osobe koje su ovlašćene da od strane nadležnih organa da zastupaju interese žrtve kao ovlašćeni zastupnici i da pruže podršku i pomoć žrtvama.

(Ovo se može obaviti upućivanjem žrtve Jedinici za zastupanje žrtava (JZZ) koja figurira u svakom regionu.

5. 11 Materijalna pomoć

Uloga socijalnog radnika se sastoji u popravljajući uslova u vezi sa PN i omogućavanja pojedincu i njenoj deci da ponovo uspostave svoj život ili u okviru porodice ili van nje; koje kog ona smatra da je potrebno. Strategija za podršku treba da počiva unutrašnjoj snazi pojedinca, čak iako to nije možda očigledno na početku intervencije. Za one žene koje nemaju obrazovanje i nemaju veštine koje se traže na tržištu rada, materijalna pomoć će biti potrebna tokom dužeg perioda vremena.

U slučajevima kada je materijalna oskudica izvor stresa u okviru porodice, treba razmotriti pružanje materijalne pomoći da bi se smanjio izvor neprijateljstava. Ovo bi trebalo smatrati kao način da se smanji rizik narednih epizoda nasilja ukoliko žrtva odluči da ostane u sklopu tog okruženja, a ne kao prećutna saglasnost da se akt počinioca oprost. Materijalna pomoć žrtvi i njenoj deci može biti kratkoročna i dugoročna.

5. 12 Savetovanje

Savetovanje je veoma bitan aspekt pomoći koja se pruža žrtvi porodičnog nasilja. Cilj savetovanja je da se pomogne žrtvi u savladavanju krize koja nastupa odmah nakon viktimizacije. Cilj je zapravo da se pomogne klijentu da dostigne nivo dobrobiti, to može biti savetovanje o krizi odmah nakon incidenta PN ili kontinuirano savetovanje dok žrtva preživljava periode nasilja. Svrha je takođe da se žrtva osnaži i da joj se pomogne u donošenju kratkoročnih i dugoročnih strategija za sopstvenu zaštitu od narednih epizoda nasilja i vraćanje života u normalu. Ovo se postiže putem SSP ili stručnjaka sa iskustvom u savetovanju (savetnici, psiholozi, psihijatri, pedagozi) koji su određeni za razgovor sa klijentom, baveći se ovom temom putem direktne komunikacije.

Klijentu je pružena šansa u bezbednoj i poverljivom okruženju da izrazi i istraži svoju situaciju i moguća rešenja. Uz to, klijent bi trebalo da učestvuje u savetovanju sa različitim programima/organizacijama koje pružaju specijalizovane usluge savetovanja posebno za žrtve PN.

- Savetovanje o kriznim intervencijama;
- Emotivna podrška; individualno i grupno savetovanje;
- Dugoročno savetovanje i zaštita mentalnog zdravlja u slučajevima traume.
- Trening o podizanju samopouzdanja za žrtvu

Ukoliko je CSR naručio pružanje neke usluge kao što je savetovanje za pojedinca koristeći fondove CSR ili OSR, SSP treba da bude uključena u nadgledanje i evaluaciju pružaoca usluge da bi se obezbedio progres u savetovanju.

Treba imati na umu da su žrtve porodičnog nasilja često predmet nasilja kod kuće koje se ponavlja, gde se nakon scene nasilja počinitelj obično pokaje, obećava da neće ponovo biti nasilan, ili daje neka druga obećanja koja često navedu žrtvu da ostane u odnosu zlostavljanja zbog krivice, ljubavi, i-ili drugih razloga. Stoga mnoge žrtve ostaju u takvom odnosu neko vreme, ili periodično napuštaju svoj dom samo da bi se posle nekog vremena vratile. Dok je savetovanje o kriznim intervencijama kratkoročno, tekuće savetovanje mora da bude osmišljeno kao srednje- ili dugoročna usluga koja se pruža žrtvi. Često se tokom grupnog savetovanja u grupi sa drugim žrtvama PN žrtva polako dobija snagu da napusti odnos u kome trpi zlostavljanje, skupljajući hrabrost iz napora drugih žrtava. Od suštinske važnosti je da SSP i svi ostali koji su uključeni u bilo kakve sesije savetovanja sa žrtvama PN nikada ne smeju da primoravaju žrtvu da napusti neki odnos bez plana za obezbeđivanje bezbednosti, kao što je rečeno u odeljku 7.5.5.

5. 13 Hitne/krizne intervencije

Vrlo je verovatno da će od CSR biti zatraženo da odgovori na slučaj PN bez najave. Važno je da postoji fleksibilnost u timu za socijalni rad da se reaguje kada se tako nešto dogodi. U ovim slučajevima, često nema jasnog progressa od intervjuja, preko izrade plana za pružanje usluge, do kontinuirane podrške. Možda će biti malo vremena na raspolaganju da se isplanira jedna istraga i preporučljivo je da nakon intervencije socijalni radnik na dužnosti razgovara o incidentu sa vođom tima. Nakon toga će uslediti normalan istražni proces gde će biti određen i VS i pomoćnik kao što

je određeno ranije. Naravno, u takvim hitnim situacijama, mora se obratiti pažnja na bezbednost socijalnog radnika na dužnosti.

Kada žrtva doživi nasilni napad, počiniac može biti uhapšen od strane policije što obično rezultuje odvođenjem počinioca u policijsku stanicu do podizanja optužnice. Međutim, kao rezultat početne procene okolnosti oko nasilja treba izvršiti procenu u najboljem interesu žrtve u smislu stambenog zbrinjavanja i pružanja medicinske ili psihološke podrške. Osim ukoliko žrtva nije sposobna zbog lošeg zdravlja, mentalnog ili fizičkog, ona može biti premeštena na bezbedno mesto samo uz njen pristanak. Najprikladnije mesto bi bilo privremeni smeštaj koji pružaju prihvatilišta za žene koje vode razne NVO širom Kosova.

UPUTSTVA ZA DOBRU PRAKSU

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Januar 2008

6. Uputstva za dobru praksu

6.1. Aspekti bezbednosti koje treba da razmotri socijalni radnik

Intervencije bi trebalo tamo gde je to moguće da budu isplanirane. Međutim, s obzirom na hitnu prirodu takvih situacija, moguće je da socijalni radnik može da bude pozvan da interveniše u situaciji PN koja je ili u toku ili se tek završila.

Preporučljivo je primenjivati sledeće praktične savete:

- Uvek obavestite nekoga o tome kuda idete i u koje vreme očekujete da će te se vratiti;
- Proverite da li ste ostavili broj svog mobilnog telefona nekome u kancelariji. Proverite da li imate kredita i da li je baterija puna. Isprogramirajte da se pritiskanjem tipke 1 poziva policija;
- Nemojte sami ulaziti u kuću;
- Čim uđete, osmotrite koji su mogući izlazi u slučaju potrebe za vas, žrtvu i počinioca.
- Kada se nalazite u kući/mestu na kome se dogodio slučaj PN, sagledajte koji predmeti mogu da predstavljaju moguću opasnost za vas ili za žrtvu. Posedovanje teških predmeta, kao što su tiganji, flaše, i pepeljare, kao i noževi, treba da budu primećeni i suptilno uklonjeni ili bar premešteni na neko manje upadljivo mesto;

Ukoliko ovakva radnja bude primećena:

- Nikada ne pokušavajte da blokirate izlaz počiniocu ukoliko pokuša da pobjegne. Zadržavanja i hapšenje je strogo stvar policije.
- Ukoliko ste zabrinuti za svoju bezbednost, odmah napustite mesto i pozovite policiju.

6.2. Nadgledanje slučaja

Nadgledanje ima tri glavne funkcije: tehničku podršku i utvrđivanje da li su sve odgovarajuće procedure ispoštovane; prostor za kreativno razmišljanje o intervenciji tako da najbolja praksa bude primenjena; i podrška uključenim pojedinačnim SSP.

Slučajevi PN mogu biti izuzetno potresni. VS u toku istrage i u podršci žrtvi može da prisustvuje događajima razdora u porodici, vidi fizičke rezultate nasilne agresije prema žrtvi kao što su telesne povrede i da tokom intervjua sluša potresna svedočenja od strane žrtve. Duboki efekti koje rad na takvim slučajevima može da izazove što se ogleda u povećanom nivou stresa kojem je izložen SSP ne sme biti potcenjen. Nadgledanje je odgovarajući okvir za istražnog službenika da razgovara o emocijama koje se javljaju u toku rada. Stres je važan činilac u 'pregorevanju' među zaposlenima u socijalnim službama. Postoji obaveza od strane uprave da pružaju podršku svojim zaposlenima. Takođe postoji neophodnost za sve socijalne radnike da se bore sa realnošću koja je ispunjena stresom na radnom mestu i zatraže pomoć kada je ona potrebna.

6.3. Pisanje izveštaja

Pisanje izveštaja je bitan deo dobrog vođenja slučajeva. Potrebe klijenata ne mogu trpeti odlaganje zbog odsustva VS sa posla. Dobra datoteka omogućava drugom socijalnom radniku da nastavi da preuzima presudne radnje koje možda ne mogu da čekaju, kao što je podnošenje zahteva za naredbom zaštite ili za izdavanjem sudskog izveštaja koji je okružni sudija koristio u donošenju odluke o tome da li da odobri ili ne meru zaštite.

Svaki kontakt sa klijentom, bilo telefonom ili prilikom posete ili na sastanku ili diskusija sa drugim stručnjakom koji radi na slučaju, mora da bude unesen, zapisujući datum i vreme. Precizan opis kontakta, sadržaj sastanka i bilo koje druge radnje koja je proistekla iz kontakta mora da bude ispisan jasnim i nedvosmislenim jezikom.

6.3.1 Poverljivost i privatnost

Na početku svake istrage VS mora kao prvo da objasni ograničenja i granice poverljivosti klijentu u skladu sa etičkim kodeksom za radnike socijalnih službi.

Štaviše, sve informacije do kojih se dođe u toku istrage treba čuvati kao poverljive. Neće biti otkrivene nikome osim u slučajevima:⁶⁶

- kada žrtva insistira na poverljivosti niko ne sme biti obavešten osim ukoliko se žrtva ne nalazi u životnoj opasnosti, i u ovom slučaju policija treba uvek da se obavesti;
- lica koja su u istoj kancelariji (vođa tima i odeljenje za socijalno staranje) sa legitimnim interesom ili odgovornošću u slučaju;
- Drugom medicinskom, psihološkom, obrazovnom, vaspitnom osoblju ili agenciji za sprovođenje reda i zakona sa legitimnim interesom u slučaju, na osnovu pristanka žrtve;
- Zvaničnici koji su ovlašćeni od strane suda (tužilac). (U svim slučajevima gde je predviđeno zastupanje od strane javnog tužioca (kao u slučaju teških telesnih povreda), obaveza je službenika da obaveste policiju bez odlaganja o ovom slučaju. U manje teškim slučajevima zavisi od stručne procene SSP da li će o slučaju obavestiti policiju ili će to biti na žrtvi da odluči.)

Da bi se obezbedila poverljivost slučaja, dosije slučaja se mora držati na poverljivom i bezbednom mestu van domašaja javnosti.

Razgovori sa žrtvom, u okviru tima ili sa drugim stručnim licima treba da se vode u privatnim prostorijama. O slučajevima se ne sme razgovarati na javnim mestima gde ostali bez ikakvog razloga da znaju mogu da čuju o čemu se radi.

Ukoliko ima sumnje o poverljivosti pitanja privatnosti, radnici socijalne službe se pozivaju na odeljak 1.07 o Poverljivosti i privatnosti etičkog kodeksa za radnike socijalnih službi koji je izdalo Ministarstvo za rad i socijalna pitanja/Institut za socijalnu politiku.

6.3.2. Vođenje kompleksnih slučajeva

U situacijama kada je više od jednog člana porodice upleteno u/i pogođeno porodičnim nasiljem, preporučuje se da se svakom licu čija je potreba identifikovana dodeli po jedan radnik socijalne službe. Ovo je od značaja pogotovo kada identifikovani počilac ima potrebe koje proističu iz problema sa mentalnim zdravljem, ili zloupotrebom supstanci ili teškoće u učenju.

6.4. Podnošenje zahteva sudu za izdavanje zaštitnih naloga

U podnošenju zahteva za naredbom zaštite koristi se jasan i nedvosmislen rečnik. Budite precizni u opisivanju incidenata. Informacije koje pružite predstavljaju informacije na osnovu kojih će sudija doneti odluku. Postoje jasne indikacije koji kriterijumi moraju biti ispunjeni. Navedite detalje koji ispunjavaju ove kriterijume.

6.5. Izvođenje dokaza na sudu

Moguće je da će ti vi biti ispitivani u vezi sa zahtevom za izdavanje hitnog zaštitnog naloga. Zakon o socijalnim i porodičnim službama u odredbi o svedočenju veštaka na sudu, član 14. navodi da se od CSR može tražiti da na sudu svedoče u slučajevima u vezi sa decom ili ugrožene odrasle osobe u krivičnom postupku ili parnici. Od CSR može da bude zatraženo da sprovede istragu i pruži procenu veštaka o socijalnim okolnostima lica koje je u pitanju i da pruži preporuke u vezi sa njenom dobrobiti. Budite upoznati sa svojim izveštajem, i spremni da otvoreno potkrepite komentare koje ste dali. Takođe imajte primerak kod sebe da bi mogli da se na njega pozovete. Takođe da bi mogli da objasnite i potkrepite bilo koji komentar koji ste dali. Bilo bi pametno da se potkrepe sve tvrdnje koje ste izneli o uticaju zlostavljanja ili nasilja nad žrtvom stručnim akademskim nalazima ili konceptima socijalnog rada/psihološkim konceptima. Postarajte se da šta god da radite, budete u stanju da diskutujete o svim konceptima na koje ste se pozvali.

6.6 Vođenje sastanaka

Od agencije koja predvodi tokove na polju socijalne zaštite od vas se očekuje da temeljno istražite slučajeve PN. Ovo znači sastajanje sa drugim agencijama koje možda imaju vredne informacije preko svojih kontakata sa porodicom. Konferencije o slučajevima su od neprocenjive vrednosti za sagledavanje drugih perspektiva i stručnog mišljenja drugih i istraživanju i razradi plana pružanja usluga.

Predsedavajući je u ulozi koordinatora, ali postoje neke važne odrednice da bi se postiglo delotvorno korišćenje ove pozicije:

- Na prikladan način obavestite o sastanku;
- Ukoliko ne možete sakupiti sve relevantne agencije koje su uključene u vreme koje ste vi predvideli, razmotrite mogućnost pomeranja sastanka za neku drugu priliku kada ćete biti u mogućnosti, ukoliko naravno to ne bi drastično poremetilo važnu intervenciju;
- Budite tačni i ulivajte osećaj poštovanja vremena kod drugih – efikasnost je od životnog značaja;
- Pitajte ostale koji su njihovi vremenski rasporedi da bi bili upoznati. Još jedan u nizu hitnih sastanaka može od njih da zahteva da ga napuste pre vremena tako da ćete morati da menjate dnevni red da bi ispoštovali njihove potrebe i da bi imali koristi od perspektive koju oni mogu da pruže;
- Napravite dnevni red za svaki sastanak. Pređite sve tačke na početku da bi se uverili da li da odgovara potrebama svih prisutnih. Ukoliko je ovo teško izvodljivo, sačinite sažetak razloga za sazivanje sastanka i njegovih ciljeva. Sastanak se mora držati teme. Nemojte pristati na dodavanje tema koje nisu od suštinske važnosti. Predložite da se održi neki drugi sastanak kada će se raspravljati o toj temi;
- Vodite računa da sastanak uvek bude fokusiran i da se završi u predviđenom vremenu;
- Ukoliko se ne postigne dogovor o određenoj tački pokušajte da nađete neko prelazno rešenje za tačku gde je određeni plan akcije pokušam a zatim izvršena revizija na narednom sastanku. Nemojte odlagati teške odluke. Život žrtve možda zavisi od toga;
- Završite sastanak sa pregledom onoga što je dogovoreno;
- Nemojte dominirati sastankom. Verovatno će to proizvesti negodovanje kod agencija i učiniće da se osećaju da im nije ukazano poštovanje. Moderni pristup u socijalnom radu zahteva pristup pružanja odgovora od strane više agencija.

IZGRADNJA ZAJEDNIČKOG REAGOVANJA VIŠE AGENCIJA

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

7. Izgradnja zajedničkog reagovanja više agencija

7.1 Princip zajedničkog odgovora na porodično nasilje od strane više agencija

Kao što je rečeno u uvodu ovog dokumenta, MRSS prihvata da usluge koje se nude žrtvama i/ili počiniocima gube na delotvornosti kada ih pružaju pojedinačne agencije same za sebe.

Prema trenutno važećim propisima koji se odnose na PN (Uredba UNMIK-a 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja), ulogu u intervencijama imaju četiri zvanične agencije: policija, pravosuđe, jedinice za pravno zastupanje žrtava i OSS. Širi pregled organizacija i agencija koje su uključene u pružanje usluga uključuju brojne NVO koje pružaju psihološku pomoć i smeštaj i lokalne zdravstvene kuće i škole.

7.2 Forum o PN

Delotvorna rešenja za one koji su doživeli PN u zajednici podrazumevaju delotvorne partnerske odnose među različitim lokalnim faktorima. Izgradnja ovih partnerskih odnosa zahteva ne samo blisku saradnju nego i razumevanje razlika koje postoje među različitim institucijama i onoga na šta je fokusiran njihov rad. Prihvatanje realnosti u kojoj se odvija rad koja upravlja određene institucije ili NVO u njihovom pristupu može biti ključno za razumevanje i učenje da se iskuju reakcije u određenim scenarijima. Preporučljivo je da svaka zajednica/opština uspostavi forum gde bi se svi faktori redovno sastajali da diskutuju o najboljim praksama i širim temama.

NE postoji standardni model za Forum o PN ili njegov rad, ali je preporuka da obuhvata sledeće:

- Uspostavljanje veza i umrežavanje;
- Koordinacija lokalnih službi;
- Unapređivanje pružanja usluga na lokalnom nivou, uključujući i finansiranje prihvatilišta i ženskih centara u budućnosti shodno Odeljku broj 3.1 Uredbe UNMIK-a 2000/45 o opštinskom samoupravljanju. Na osnovu ZOSPS MRSP dozvoljeno je da se sklapaju ugovori sa NVO radi pružanja konkretnih socijalnih i porodičnih usluga;
- Započinjanjem standardizovane obuke za sve agencije, uključujući one koje mogu doći u kontakt sa žrtvama, kao što su doktori i nastavnici;
- Uključivanje u sistem javnog obrazovanja;
- Razrada standardizovanih metoda prikupljanja podataka tako da statistički podaci mogu biti upoređeni.

Članstvo u forumu ne znači prisustvovanje lica konferencijama o slučajevima, što bi kršilo pravilo o poverljivosti, nego je radije određeno da bude način da se osmisle strateški odgovori. U ovom smislu, njih treba da posećuju oni službenici koji imaju ovlašćenja da utiču na promene politike u svojim organizacijama.

Predviđeno je da početna faza održavanja veze bude prelazna i da će Forum razviti uže fokusiran pristup razvoju konkretnih poslova nakon toga. Da bi se zaista radilo delotvorno forum mora da bude više od pričaonice, a zajednički angažman više agencija bude viđen kao sredstvo da bi se postigao neki cilj, a ne cilj po sebi. Zadaci, kao što bi bili međuagencijski protokoli, moraju postati centralni u podeljenim odgovornostima u okviru foruma.

Kao što je pomenuto, velike grupe različitih organizacija može da dovede to nesaglasnosti u mišljenjima. Unutar-agencijski forumi mogu da imaju koristi od razrade uslova rada u saradnji sa tim faktorima. Ovo može pomoći svakoj organizaciji da razume sopstvenu ulogu u diskusijama i do koje granice mogu učestvovati u intervencijama. Još jedna poznata prepreka su preklapanja odgovornosti koje vode do pristrasnih pozicija, sitnih neprijateljstava ili konflikta interesa. Forum može svim faktorima i agencijama da pruži podršku da se uspostavi međusobno razumevanje ograničenja i granica za njihovo učestvovanje u radu.

Naravno ovo može samo po sebi biti tačka spoticanja na početku. Unapređivanje službi je na kraju krajeva evolutivni proces. Forum bi trebalo da se pozabavi sopstvenim načinom rada i nadgleda i proceni rezultate kao deo svojih redovnih revizija sopstvenog učinka u radu.

7.3 Angažovanje više agencija na radu u pojedinačnim slučajevima

Nadamo se da strateška revizija uloga različitih faktora vodi poboljšanjima u pružanju usluga pojedinačnim žrtvama i licima koja su preživela PN.

Da bi ovo ostvarili potrebne su čvrste veze komunikacije između profesionalaca na lokalnom nivou. MP moraju održavati redovan kontakt sa osobljem u centrima za žene, prihvatilištima za izbeglice, policijom i jedinicama za pravno zastupanje žrtava. Informacije koje utiču na bezbednost lica ili drugih u CSR moraju biti dostavljane po principu ko je zadužen. Kao najbolja praksa pokazalo se kada se to učini sa pristankom pojedinca, ali se mora naglasiti da informacija ne sme biti zadržana ukoliko se druga lica mogu naći u opasnosti. Ponovo, svim SSP se savetuje da budu upoznati sa opisom uslova njihovog rada i protokola sadržanih u etičkom kodeksu radnika socijalnih službi, kada odlučuju u saradnji sa klijentom o pojedinačnim intervencijama.

DODATAK I PITANJA I ALATI ZA INTERVJUISANJE

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Dodatak jedan

Instrumenti za podršku razgovora i procenu neprekidnog rizika za žrtve nasilja u porodici.

1. Pitanja za proveru: pomoćno sredstvo koje sadrži oblasti koje treba da budu obuhvaćene u toku istrage fizičkog i seksualnog napada
2. Krug nasilja
3. Točak moći
4. Točak jednakosti
5. Spirala napretka i donošenja odluke

Pitanja za proveru: pomoćno sredstvo koje sadrži oblasti koje treba da budu obuhvaćene u toku istrage fizičkog i seksualnog napada

1. Tera je na seksualni odnos
2. Tera je na seksualni odnos s predmetom
3. Tera je na seksualni odnos sa životinjama
4. Tera je na seksualni odnos sa drugim muškarcima
5. Tera je na seksualne radnje koje ona ne želi
6. Ima seksualni odnos s njom u trenutku kada je ona previše pijana/drogirana da bi rekla ne
7. Ima seksualni odnos s njom dok ona spava
8. Skida joj odeću protiv njene volje
9. Primorava je da se pojavi u pornografiji protiv njene volje
10. Prostituiše je protiv njene volje
11. Učini je trudnom/ne dozvoljava joj korišćenje kontracepcije
12. Primorava je na abortus
13. Vređa je u toku trudnoće

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

Fizički napad

Nikad Jednom Često

1. Baca predmete na nju
2. Gura je uza zid ili drugo
3. Sprečava je da se podigne
4. Uudara je, grize i štupa
5. Šamara je ili je udara rukama ili predmetima
6. Guši je ili je trese
7. Gori je cigaretama, peglom, u pećnici ili pali vatru na njoj
8. Uudara je pesnicama
9. Gura joj glavu pod vodu
10. Veže je, vezuje joj ruke iza leđa
11. Tera je da se samopovredi
12. Guši je
13. Uudara njenu glavu o pod ili zid
14. Napada je oružjem

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

Taktika moći i kontrole

Taktika 1 – Korišćenje prinude i pretnji

Nikad Jednom Često

Preti fizičkim ili seksualnim nasiljem

Preti da će je ubiti ili će naći nekoga da je ubije

Preti drugim voljenim osobama

Preti da će ubiti/povrediti ženinog ili dečjeg kućnog ljubimca

Preti da će se samopovrediti ili ubiti ukoliko se ona ne povinuje

Preti da će učiniti da izgubi posao

Preti da će je prijaviti vlastima

Preti da će učiniti da je deportuju

Preti da će joj uzeti decu

Preti da će je isključiti iz porodice ili zajednice

Preti njenoj porodici/prijateljima

Preti da će se vratiti i povrediti je

Preti da će drugima otkriti stvari kojih se stidi

Preti da će uništiti imovinu

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

Taktika 2 – Umanjivanje, osporavanje i optuživanje

Nikad Jednom Često

Potcenjuje zlostavljanje

Umanjuje pričinjenu povredu

Osporava da se ikakvo zlostavljanje dogodilo

Govori joj da joj niko neće verovati

Okrivljuje je za prouzrokovanje/izazivanje zlostavljanja

Tvrdi da je želela zlostavljanje

Govori da mora da je to želela jer nije rekla ne/nije se suprotstavila

Govori da je mogla da mu kaže da prestane

Govori da je njena greška što je tu

Govori da je ona izabrala da ostane

Govori da je flertovala/da ga je navela

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

1.

2.

3.

1. Plaši je pogledom, delovanjem ili gestovima
2. Upropaštava i lomi predmete, vrednu ličnu svojinu
3. Viče na nju
4. Nabavlja oružje ili pokazuje oružje na preteći način
5. Podiže ruku ili predmete kao da će je udariti
6. Vozi je u kolima na nebezbedan način
7. Nasilan je prema drugima kao pouka njoj upućena
8. Priča kako je povređivao druge
9. Prati je
10. Posmatra je u kući ili na poslu
11. Zove je telefonom i zastrašuje je
12. Čini njene prijatelje/porodicu previše uplašenima da bi imali kontakt s njom
13. Upozorava je da nikome ne priča
14. Govori na koji način će je povrediti
15. Govori na koji način bi mogao da je povredi ukoliko bude neposlušna
16. Šalje joj poklone koje ona ne želi
17. Podseća je da nema prava da ostane u zamlji

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

1. Preti da će joj uzeti decu
2. Preti da će je prijaviti službi za zaštitu dece/socijalnoj službi
3. Preti da će povrediti njenu decu
4. Koristi kontakte s decom da bi je uznemiravao nakon razdvajanja
5. Koristi decu da prenesu preteće ili manipulatorske poruke
6. Okreće decu protiv nje
7. Zlostavlja je ispred dece
8. Zlostavlja njenu decu ispred nje
9. Traži informacije od dece
10. Postupa različito prema deci
11. Čini da deca misle da njihova majka zna o incestu/seksualnom zlostavljanju
12. Govori joj da je loša majka
13. Preti da će reći deci da ona radi kao prostitutka

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

1. Sprečava je da ima kontakte s porodicom i prijateljima
2. Okreće porodicu i prijatelje protiv nje
3. Meša se u njene odnose
4. Otežava joj da ide u školu/na posao/na fakultet
5. Ljubomorna prismotra
6. Sprečava je da nauči lokalni jezik
7. Sklanja njena dokumenta/pasoš
8. Kontrolirše joj vreme
9. Drži je zaključanu u sobi ili kući
10. Isključuje je iz zajednice
11. Odvodi je u drugu zemlju/grad
12. Tera je da radi do kasno
13. Ne daje joj novac da bi izašla
14. Kontrolirše korišćenje prevoznog sredstva i pristup informacijama
15. Svuda je prati (uključujući i na zakazane preglede kod lekara, itd)
16. Ograničava joj kretanje
17. Meri joj vreme odsustvovanja od kuće

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

Taktika 6 – Emocionalno zlostavljanje

Nikad Jednom Često

1. Govori joj da je luda/umobolna
2. Čini da misli da je luda/umobolna
3. Vređa je, kritikuje
4. Narušava joj samopouzdanje
5. Iznenađne promene raspoloženja
6. Nepredvidivo ponašanje
7. Govori da su njena osećanja i reagovanja iracionalna/luda
8. Kritikuje njenu brigu o deci
9. Kritikuje njen rad (plaćeni ili rad u kući)
10. Ne pokazuje ljubav
11. Odbija da razgovara s njom/ignoriše je
12. Vređa je po rasnoj osnovi
13. Koristi njenu invalidnost protiv nje
14. Govori da je zlostavlja samo zato što je voli
15. Negativno komentariše njen izgled/sposobnosti
16. Optužuje je da je uništila porodičnu čast
17. Sprečava je da poseti lekara/koristi lekove

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

Taktika 7 – Korišćenje privilegije muškarca

Nikad Jednom Često

1. Postupa prema njoj kao prema drugorazrednom građaninu ili slugi
2. Donosi odluke u njeno ime
3. Zahteva da ga sluša
4. Odbija da pričuva decu ili obavi kućni posao
5. Primenjuje duple standarde
6. Jasno daje do znanja da ne voli/ne poštuje žene
7. Primenjuje čvrsta pravila u vezi sa ulogama polova
8. Insistira da muškarci imaju pravo na seksualne odnose kada oni to žele
9. Koristi svoj superiorni položaj u zajednici ili porodici protiv nje

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

1. Sprečava je da se zaposli ili zadrži posao
2. Uzima joj novac
3. Odbija da joj da novac
4. Zahteva račune za sve potrošeno
5. Tera je da traži/moli za novac
6. Namerno je dezinformiše o njenim pravima
7. Onemogućava joj da sazna o porodičnim primanjima/finansijskoj situaciji
8. Tera je da zaradi novac za njega kako bi ga on sačuvao/potrošio
9. Zadužuje se i očekuje da ona otplati dugove
10. Zadužuje se u njeno ime
11. Odbija da podrži njene ambicije/ekonomsku nezavisnost
12. Koristi novac da bi je učinio poslušnom (korisna poslušnost)
13. Tera je da prevari druge

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

Taktika 9 – Ponižavanje i degradacija

Nikad Jednom Često

1. Ruga joj se/ismejava je
2. Zlostavlja je pred drugima
3. Kritikuje je pred drugima
4. Zaključava je
5. Ostavlja je noću napolju i/ili голу
6. Stalno kritikuje nju/njene sposobnosti
7. Govori stvari za koje zna da duboko povređuju
8. Govori joj da je ružna/glupa/sramota za porodicu
9. Naziva je kurvom/šljmom/droljom
10. Govori joj da je nijedan muškarac neće želeti
11. Tera je na seksualne odnose s drugim muškarcima protiv njene volje
12. Tera je da gleda pornografski materijal, pozira ili glumi u pornografiji protiv njene volje
13. Koristi aspekte njenog identiteta (rasa, veroispovest, invaliditet) kao način da je stalno omalovažava
14. Tera je da prekši zakon da dokaže svoju ljubav
15. Pljuje je
16. Tera je da uradi stvari kojih se stidi
17. Ne dozvoljava joj privatnost – da ode u toalet/istušira se
18. Tera je da traži/moli da bude povređena
19. Tera je da kaže da to voli/želi/uživa u tome
20. Tera je da radi stvari koje smatra seksualno ponižavajućim
21. Urinira po njoj

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

1. Laže je
2. Govori joj da će joj posao biti opravdan kada bude uključio prostituciju
3. Govori joj da samo želi šolju kafe ili da porazgovara i onda je uvredi
4. Ponudi joj prevoz do kuće kao način da joj se približi
5. Obećava da će se promeniti da bi je zadržao
6. Tera je da pomisli da je zvanična predstavništva neće podržati niti joj verovati
7. Izmišlja priče kako bi opravdao zlostavljanje
8. Laže porodicu/prijatelje/druge

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

1. Sprečava je da jede ili pije
2. Sprečava je da spava
3. Onemogućava joj medicinsku zaštitu
4. Sprečava je da nauči jezik zemlje u kojoj ona živi

Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

1. Kritikuje njeno telo/seksualne odnose
2. Objavljuje njene pornografske slike
3. Onemogućava joj da odluči o broju klijenata s kojima će se videti
4. Onemogućava joj da odluči o načinima seksualnog odnosa
5. Naziva je “prljavom kurvom” i “droljom”
6. Insistira da ima pravo na seksualne odnose kada on zahteva
7. Traži ili insistira da promeni svoje telo za njega
8. Traži ili insistira da nosi određenu odeću za njega
9. Odnosi se prema njoj samo kao prema seksualnom objektu
10. Nikad ga nije interesovalo njeno uživanje u seksualnom odnosu
11. Odbija da upražnjava siguran seks
12. Ima afere da bi je ponizio
13. Očekuje od nje seks nakon što ju je fizički zlostavljao

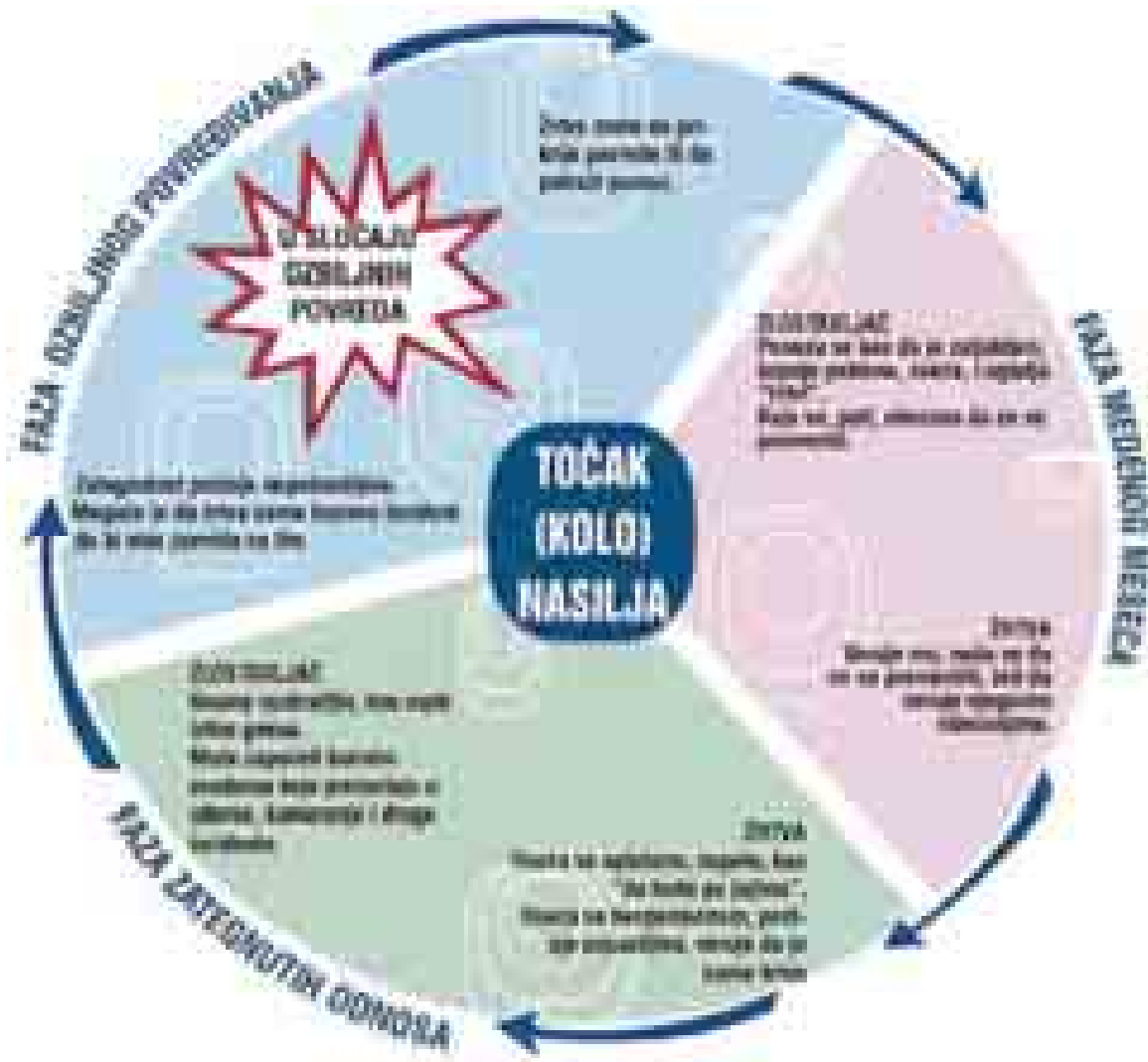
Da li je išta od ovoga odskora postalo učestalije i/ili ozbiljnije?

Da/Ne

Ukoliko da, šta:

- 1.
- 2.
- 3.

Točak (Kolo) Nasilja

Točak (Kolo) Moći i Kontrole

Točak (Kolo) Jednakosti

DODATAK II

MITOVI I ČINJENICE O

PORODIČNOM NASILJU

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Dodatak dva

Mitovi i činjenice o nasilju u porodici

Mit br. 1 Batinanje je retko.

ČINJENICA: Nasilje u porodici je veoma prisutno. Na Kosovu su u periodu između jula 2002. i jula 2003. policiji prijavljena 743 slučaja nasilja u porodici i studija koju je izvršio UNIFEM u 2000. pokazuje da je 23%, od onih žena s kojima se razgovaralo, reklo da ih je partner udario. Uzimajući u obzir da ne postoji praksa prijavljivanja slučajeva nasilja u porodici, verovatno je ovo konzervativna procena.

Mit br. 2 Nasilje u porodici se dešava samo u siromašnim, slabo obrazovanim, manjinskim ili nefunkcionalnim porodicama. Ne može se nikada desiti nekome koga ja poznajem.

ČINJENICA: Postoje lekari, ministri, psiholozi, policajci i stručnjaci koji tuku svoje partnere. Nasilje u porodici se dešava u bogatim, obrazovanim i uglednim porodicama i vezama. Pre ćete biti zlostavljani od strane vašeg intimnog partnera nego od strane stranca.

Mit br. 3 Nasilje u porodici ima veze s parovima koji se svađaju vikendom, tuku se i potpuno ometaju komšiluk.

ČINJENICA: U slučajevima nasilja u porodici, jedan partner neprekidno bije, zastrašuje i teroriše drugog. To NIJE “međusobna borba” niti je tuča dvoje ljudi pesnicama. To je kada jedna osoba dominira drugom i kontroliše je.

Mit br. 4 Problem zapravo nije zlostavljanje žene; to je zlostavljanje supružnika. Žene su isto toliko nasilne koliko i muškarci.

ČINJENICA: U 95% slučajeva nasilja u porodici, muškarac je izvršilac. Zbog ove činjenice mnogi od nas se osećaju neugodno, ali ta nelagodnost je ne čini manje tačnom. Da bismo zaustavili nasilje u porodici, moramo proučiti zbog čega su muškarci obično nasilni u partnerskoj vezi. Moramo proučiti istorijska i pravna ovlašćenja koja su u principu dozvolila muškarcima da budu nasilni, i da budu nasilni prema svojim ženama i deci posebno.

Postoji izvestan broj slučajeva da je žena pretukla muškarca. Batinanje se takođe dešava u lezbejskim, muškim homoseksualnim i biseksualnim vezama. Preživeli zlostavljanja u takvim vezama treba da znaju da zbog toga što je njihova situacija retka – ili zbog toga što su oni u vezi koje zajednica prezire – to NE čini njihovo iskustvo manje važnim ili manje ozbiljnim.

Mit br. 5 Kada postoji nasilje u porodici, svi članovi porodice učestvuju u dinamici te se stoga svi moraju promeniti da bi nasilje prestalo.

ČINJENICA: Samo počinitelj ima mogućnost da zaustavi nasilje. Mnoge žene koje su tučene mnogo puta pokušavaju da promene svoje ponašanje u nadi da će to zaustaviti nasilje. To ne pomaže. Promene u ponašanju članova porodice neće uzrokovati ili uticati na onoga koji tuče da bude nenasilan.

Mit br. 6 Počinioci nasilja u porodici su duševno bolesni.

ČINJENICA: Veoma mali procenat onih koji tuku su duševno bolesni. Velika većina izgleda potpuno normalno i često su šarmantni, uverljivi i racionalni. Glavna razlika između njih i ostalih je

u tome što oni koriste silu i zastrašivanje da bi kontrolisali svoje partnere. Batinanje je bihevioralni izbor.

Mit br. 7 Nasilje u porodici je obično događaj koji se jednom dešava, izolovani incident.

ČINJENICA: Nasilje u porodici je šablon, vladavina sile i terora. Kada se nasilje pojavi u vezi, ono eskalira i postaje učestalije i ozbiljnije u okviru vremenskog perioda. Batinanje NIJE samo jedan fizički napad. Ono podrazumeva nekoliko taktika – zastrašivanje, pretnje, ekonomsko lišavanje, psihološko i seksualno zlostavljanje – koje se stalno koriste. Fizičko nasilje je jedno od tih taktika. Eksperti su uspoređivali metode koje koriste oni koji tuku sa metodama koje koriste teroristi da bi taocima isprali mozak.

Mit br. 8 Žrtve nasilja u porodici uvek ostaju u nasilnim vezama .

ČINJENICA: Mnoge žrtve batinanja zauvek napuštaju svoje nasilne partnere i uprkos mnogim preprekama, uspevaju da izgrade život oslobođen nasilja. Skoro sve žrtve batinanja odlaze makar jednom. Kada žrtva ode, počinioc dramatično intenzivira nasilje, ili pokuša da to uradi, jer je počiniocu važno da ponovo utvrdi kontrolu i svojinu. Žrtve batinanja, kada se nađu same, su često veoma aktivne i daleko od toga da su bespomoćne. Njihovi napori često propadnu zbog toga što nasilnik nastavlja da ih zlostavlja i institucije odbijaju da im pruže adekvatnu zaštitu.

Mit br. 9 Nasilje u porodici je privatna porodična stvar i nije stvar kosovskih institucija

ČINJENICA: To je pogrešno. Policajci imaju obavezu da istraže sve vezano za porodične rasprave. Uredba 2003/12 zahteva da, kada se desi nasilje, sudovi krivično gone počinioca bez obzira na njegov odnos sa žrtvom. Socijalni radnici su u obavezi da se uključe u proces socijalne zaštite žene i njene dece koji su zlostavljani od strane muža ili drugog člana porodice koji živi u porodici kao njen član.

DODATAK III
UNMIK UREDBA 2003/12
O ZAŠTITI OD
PORODIČNOG NASILJA

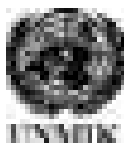
PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Dodotak tri

UNMIK Uredba 2003/12 o zaštiti od porodičnog nasilja

UNITED NATIONS
United Nations Interim
Administration Mission in
Kosovo

NATIONS UNIES
Mission d'Administration
Intérimaire des Nations Unies
au Kosovo

UNMIK/REG/2003/12
7 MAJ 2003 године

**УРЕДБА БР. 2003/12
О ЗАШТИТИ ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ**

Специјални представник Генералног секретара,

Сходно овлашћењу које му је дато резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација бр. 1244 (1999) од 10. јуна 1999. године,

Узимајући у обзир Уредбу бр. 1999/1 Привремене административне мисије Уједињених нација на Косову од 25. јула 1999. године, са изменама и допунама, о овлашћењима Привремене администрације на Косову,

Узимајући у обзир, између осталог, Међународни споразум о грађанским и политичким правима, Европску конвенцију о људским правима и основним слободама, Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације жена и Међународну конвенцију о правима детета,

Увиђајући да насиље у породици, у свим својим облицима, не може да буде толерисано и да морају да постоје ефикасни механизми правне заштите и помоћи жртвама насиља у породици,

Овим објављује следеће:

ПОГЛАВЉЕ I: Опште одредбе

Члан 1.
Дефиниције

За потребе ове Уредбе:

1.1 “Породични однос ” означава однос између двеју особа:

- (a) Које су верене или су у браку, или које заједно живе, а нису у браку;
- (b) Које деле заједничко домаћинство и које су повезане крвним сродством, браком или усвојењем или су у старатељском односу, укључујући

родитеље, родитеље родитеља, децу, унучад, браћу и сестре, тетке, стрине и ујне, тече, стричеве и ујакe, братанце и братанице или нећаке и нећакиње; или

(c) Које имају заједничко дете.

1.2 “Насиље у породици” означава једну или више следећих намерних радњи или пропуста које нека особа почини над другом особом са којом је он или она делила или и даље дели домаћинство:

(a) Наношење телесних повреда;

(b) Присиљавање на сексуалне односе или сексуална експлоатација;

(c) Изазивање страха код особе за његову или њену физичку, емоционалну или економску добробит;

(d) Киднаповање;

(e) Изазивање штете на имовини;

(f) Противзаконито ограничавање слободе кретања друге особе;

(g) Насилан улазак у имовину друге особе;

(h) Насилно удаљавање друге особе из заједничког боравишта;

(i) Забрана уласка друге особе у заједничко боравиште или забрана да друга особа напусти заједничко боравиште; или

(j) Поступање на начин и са намером да друга особа буде понижена.

1.3 “Жртва” означава особу над којом је вршено насиље у породици како је дефинисано у Члану 1.2.

1.4 “Подносилац молбе” означава особу која подноси молбу за наредбу за заштиту или за наредбу за хитну заштиту.

1.5 “Одговорно лице” означава особу која је наводно починила дело или дела насиља у породици и против које се тражи наредба за заштиту или наредба за хитну заштиту.

1.6 “Заштићена страна ” означава особу над којом је вршено насиље у породици и за чије добро се тражи наредба за заштиту или наредба за хитну заштиту.

1.7 “Орган јавног реда” означава Цивилну полицију Привремене административне мисије Уједињених нација на Косову, такође познате као Међународна полиција Уједињених нација или Полиција УНМИК-а, као и Косовску полицијску службу.

1.8 “Адвокат жртве ” означава особу коју је овластио надлежни орган да у својству овлашћеног заступника заступа интересе жртве и да жртвама пружа подршку и помоћ.

1.9 “Дете” означава особу која још није напунила осамнаест (18) година.

Члан 2.

Мере наредби за заштиту, наредби за хитну заштиту и привремених наредби за заштиту

Наредбом за заштиту може:

- (a) Одговорном лицу да буде забрањено да почини или да прети да ће да почини било које дело насиља у породици против заштићене стране и/или особе са којом је заштићена страна у породичном односу;
- (b) Одговорном лицу да буде забрањено да напаствује, узнемирава, контактира или на било који други начин директно или индиректно комуницира са заштићеном страном и/или са особом са којом заштићена страна дели домаћинство;
- (c) Одговорном лицу да буде забрањено да се, ближе од одређеног одстојања, приближи заштићеној страни и/или особи са којом заштићена страна дели домаћинство;
- (d) Одговорном лицу да буде забрањено да се нађе на радном месту заштићене стране или на било ком другом наведеном месту;
- (e) Одговорном лицу, под одговарајућим условима, да буде ограничен приступ детету заштићене стране;
- (f) Одговорном лицу да буде забрањен боравак у привременом или сталном боравишту заштићене стране или у делу боравишта заштићене стране, или улазак, без обзира на власничко или станарско право одговорног лица;
- (g) Овлашћеној особи да буде наложено да прати заштићену страну или одговорно лице до боравишта заштићене стране и да надгледа одношење личне својине која припада тој особи или другој одређеној особи;
- (h) Да буде наложена заплена оружја (како је прописано у Уредби УНМИК-а бр. 2001/7 од 21. фебруара 2001. године о овлашћењу запоседовање оружја на Косову), укључујући ловачко и спортско оружје;
- (i) Одговорном лицу да буде наложено да дозволи заштићеној страни да користи боравиште или део боравишта који заједнички користе одговорно лице и заштићена страна;
- (j) Одговорном лицу да буде наложено да плати кирију или хипотеку за привремено или стално боравиште заштићене стране и/или да плати издржавање заштићене стране и сваког детета које је одговорно лице дужно да издржава;
- (k) Да буде наложено враћање детета заштићене стране заштићеној страни;
- (l) Заштићеној страни да буде одобрено привремено старатељство над својим дететом;

(m) Заштићеној страни или одговорном лицу, привремено и за одређени период, да буде забрањено отуђивање било које имовине;

(n) Заштићеној страни да буде одобрен искључиви посед и коришћење одређене личне имовине која јој припада;

(o) Да буде наложено комесару Полиције да суспендије или укине дозволу за поседовање оружја издату на основу Уредбе УНМИК-а бр.2001/7 од 21. фебруара 2001. године о овлашћењу за поседовање оружја на Косову; или

(p) Да буде наложена било која друга мера која је неопходна ради заштите безбедности, здравља или добробити заштићене стране и/или особе са којом заштићена страна дели домаћинство.

2.2 Наредбом за хитну заштиту може да буде наложена једна или више мера које су наведене у ставовима (a) – (x) Члана 2.1.

2.3 Привременом наредбом за хитну заштиту може да буде наложена једна или више мера које су наведене у ставовима (a) – (ц) Члана 2.1.

Члан 3.

Однос према другим наредбама

3.1 Без обзира на друге наредбе које је издао суд или неки други надлежни орган, наредба за заштиту, наредба за хитну заштиту или привремена наредба захитну заштиту може да буде издата ускладу са овом Уредбом.

3.2 Издавање наредбе за заштиту, наредбе за хитну заштиту или привремене наредбе захитну заштиту неће да прејудуцира власничка или старатељска права било које особе дуже од трајања овакве наредбе.

Члан 4.

Помоћ правног саветника

Жртва и одговорно лице могу да добију помоћ правног саветника током свих поступака у вези са неком наредбом за заштиту, наредбом за хитну заштиту или привременом наредбом за хитну заштиту.

ПОГЛАВЉЕ II: Наредбе за заштиту и наредбе за хитну заштиту

Члан 5.

Надлежност суда

5.1 Општински суд надлежан за општину у којој подносилац пријаве има стално или привремено боравиште, надлежан је за разматрање молбе за наредбу за заштиту или наредбе захитну заштиту и за издавање такве наредбе.

5.2 Сваки општински суд надлежан је за разматрање молбе за наредбу за заштиту или наредбу за хитну заштиту и за издавање такве наредбе, ако надлежни суд наведен у Члану 4.1 проследи том суду молбу за наредбу за заштиту или наредбу за хитну заштиту суду који је надлежан у општини где је заштићена страна преместила своје боравиште, узела привремено боравиште или ако је такав трансфер у најбољем интересу заштићене стране.

5.3 Ако је надлежном суду већ поднесена жалба сходно важећем закону о браку и породичним односима, тај суд јетакође надлежан за разматрање молбе занаредбу за заштиту или наредбу за хитну заштиту и за издавање такве наредбе.

5.4 Разматрање молбе за наредбу за заштиту или наредбе за хитну заштиту и њихово изрицање врши судија појединац.

5.5 Суд који изриче наредбу за заштиту или наредбу за хитну заштиту надлежан је да утврди било које кршење ове наредбе сходно Члану 15.

Члан 6.

Молбе за наредбе за заштиту или наредбе за хитну заштиту

Молбу за наредбу за заштиту може да поднесе:

- (a) Заштићена страна; или
- (b) Правни заступник заштићене стране.

6.2 Молбу за наредбу за хитну заштиту може да поднесе:

- (a) Заштићена страна;
- (b) Правни заступник заштићене стране;
- (c) Особа са којом заштићена страна дели домаћинство;
- (d) Представник центра за социјални рад општине у којој заштићена страна има стално или привремено боравиште;
- (e) Особа која има непосредно сазнање о делу или делима насиља у породици почињеним над заштићеном страном; или
- (f) Адвокат жртве, уз пристанак заштићене стране.

6.3 Молба за наредбу за заштиту или наредбу за хитну заштиту може да буде поднесена у писаном или усменом облику сходно Закону о парничном поступку и мора да садржи следеће:

- (a) Назив суда;
- (b) Име, адресу и занимање подносиоца молбе и одговорног лица;

(c) Име и адресу заштићене стране и/или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту или наредбом за хитну заштиту, као и однос те/тих особа према одговорном лицу;

(d) Јасан опис предмета спора, укључујући специфичан разлог(е) због којих се подносилац молбе боји за безбедност, здравље или добробит заштићене стране и/или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту или наредбом за хитну заштиту;

(e) Тражене специфичне заштитне мере; и

(f) Где је то могуће, доказе који су у прилог молби.

6.4 Молба за наредбу за заштиту или наредбу за хитну заштиту може да буде поднесена заједно са захтевом који је поднесен сходно важећем закону о браку и породичним односима.

6.5 Подносилац молбе особођен је плаћања судских такси.

6.6 Интересе подносиоца молбе заступа Адвокат жртве уз његову или њену сагласност, такође и у жалбеном поступку.

6.7 Ако би откривање сталне или привремене адресе подносиоца молбе, заштићене стране и/или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту или наредбом за хитну заштиту могло да доведе у опасност ту особу(е), једна или више следећих мера могу да буду предузете:

(a) Молба може да садржи алтернативну адресу;

(b) Алтернативна адреса наведена у молби ће да буде једина адреса наведена у јавним судским документима исписима; или

(c) Ако судија утврди да је неопходно да адреса буде откривена у судским списима, судски списи који садрже ту адресу морају да буду запечаћени.

Члан 7.

Разматрање молби за наредбе за заштиту

7.1 Суд доноси одлуку о молби за наредбу за заштиту у року од петнаест дана од пријема молбе.

7.2 Током разматрања молбе за наредбу за заштиту суд мора да одржи саслушање на коме ће да буду саслушане следеће особе:

(a) Заштићена страна и/или овлашћени заступник;

(b) Одговорно лице и/или овлашћени заступник;

(c) Подносилац молбе;

(d) Представник центра за социјални рад општине у којој доле поменута особа има стално или привремено боравиште, у случају,

(i) Кад подносилац молбе има мање од осамнаест (18) година или није правно способан; или

(ii) Кад наводна дела насиља у породици утичу на лице које је млађе од осамнаест (18) година или нема правну способност; и

(e) Било који сведок за кога суд сматра да је потребан.

7.3 Суд одмах позива собе наведене у Члану 7.2, у складу са Законом о оспоравању поступка. Ако је позван представник центра за социјални рад, суд такође мора да захтева да та особа поднесе писано мишљење у којем даје процену ситуације заштићене стране.

7.4 Саслушање ће да буде одржано у одсуству одговорног лица ако је такав појединац прописно позван и ако је молба поткрепљена довољним доказима.

7.5 Молба ће бити сматрана повученом ако се ни заштићена страна ни овлашћени заступник заштићене стране не појаве на саслушању, и ако су били прописно позвани а нису обавестили суд о разлозима свог одсуства. Повлачење молбе не спречава да друга молба буде поднесена.

Члан 8.

Издавање наредби за заштиту

8.1 Суд издаје наредбу за заштиту којом налаже једну или више мера наведених у Члану 2.1, ако утврди:

(a) Да постоје оправдане основе за веровање да је одговорно лице починило или претило да ће да почини дело насиља у породици; и

(b) Да је изрицање наредбе за заштиту неопходно како би била заштићена безбедност, здравље и добробит заштићене стране или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту.

8.2. Евентуални кривични поступак против одговорног лица не прејудицира одлуку о наредби за заштиту.

8.3 Наредба за заштиту мора да наводи:

(a) Мету коју је наредио суд;

(b) Трајање наредбе за заштиту, које не сме дабу дедује од дванаест (12) месеци;

(c) Упозорење да кршење наредбе за заштиту представља кривично дело;

и

(d) Обавештење о праву жалбе на наредбу за заштиту у року од осам (8) дана од пријема такве наредбе; и

(e) Обавештење да одговорно лице може да има правног саветника.

8.4 Наредба за заштиту коју је издао суд мора одмах да буде уручена одговорном лицу, у складу са Законом о парничном поступку.

8.5 У року од двадесет и четири (24) сата од издавања наредбе за заштиту, суд уручује по један примерак следећим особама:

(a) Заштићеној страни и осталим особама које су наведене у наредби за заштиту;

(b) Подносиоцу молбе;

(c) Локалној станици полиције у месту сталног или привременог боравишта заштићене стране и осталих особа именованих у наредби за заштиту; и

(d) Центру за социјални рад општине у којој заштићена страна и остале особе именоване у наредби за заштиту имају стално или привремено боравиште.

8.6 Наредба за заштиту ступа на снагу одмах након изрицања од стране суда и мора да буде спроведена против одговорног лица након што му буде лично уручена у складу са Законом о парничном поступку.

Члан 9.

Разматрање жалбина наредбе за хитну заштиту

9.1 Суд доноси одлуку о жалби на наредбу за хитну заштиту у року од двадестчетири (24) сата од подношења жалбе.

9.2 Током разматрања жалбе на наредбу за хитну заштиту, суд одржава рочиште на којем бивају саслушане следеће особе:

(a) Заштићена страна и/или овлашћени заступник;

(b) Одговорно лице и/или овлашћени заступник;

(c) Подносилац молбе; и

(d) Било који сведок за кога суд сматра да је потребан.

9.3 Суд може, према потреби, да одржи саслушање у одсуству одговорног лица.

9.4 Суд одмах позива особе наведене у Члану 9.2, у складу са Законом о парничном поступку.

Члан 10.
Издавање наредби за хитну заштиту

10.1 Суд може да изда наредбу за хитну заштиту којом налаже једну или више мера наведених у ставовима (а) – (х) Члана 2.1, ако утврди:

(а) Да постоје оправдане основе за веровање да је одговорно лице починило или претило да ће починити дело насиља у породици;

(б) Да одговорно лице представља непосредну или непосредно предстојећу опасност по безбедност, здравље и добробит заштићене стране или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту; и

(с) Да је издавање наредбе за хитну заштиту неопходно како би била заштићена безбедност, здравље и добробит заштићене стране или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту.

10.2. Евентуалн икривични поступак против одговорног лица не прејудицира доношење одлуке о наредби за хитну заштиту.

10.3 Наредба за хитну заштиту мора да наводи:

(а) Меру коју је изрекао суд;

(б) Трајање наредбе за хитну заштиту, које ће да истекне на крају саслушања за поврђивање наредбе за хитну заштиту;

(с) Упозорење да кршење наредбе за хитну заштиту представљ акривично дело;

(д) Датум саслушања за потврђивање наредбе за хитну заштиту, у року од двадесет (20) дана од изрицања наредбе за хитну заштиту.

(е) Обавештење да одговорном лицу може да помаже правни саветник.

10.4 Наредба за Хитну заштиту коју је издао суд мора одмах да буде уручена одговорном лицу, у складу са Законом о парничном поступку.

10.5 У року од двадесетчетири (24) сата од издавања наредбе за хитну заштиту, суд уручује по један примерак следећим особама:

(а) Заштићеној страни и осталим особам анаведеним у наредби за хитну заштиту;

(б) Подносиоцу молбе;

(с) Локалној станици полиције у месту сталног или привременог боравишта заштићене стране и осталих особа именованих у наредби за хитну заштиту; и

(д) Центру за социјални рад општине у којој заштићена страна и остале особе

именоване у наредби за хитну заштиту имају стално или привремено боравиште.

10.6 Наредба за хитну заштиту ступа на снагу одмах након изрицања од стране суда и мора да буде спроведена против одговорног лица након што му буде лично уручена у складу са Законом о парничном поступку.

10.7 Током саслушања ради потврђивања наредбе за хитну заштиту суд ће да поступи у складу са Чланом 7. На крају овог саслушања суд може:

(а) Да наложи укидање наредбе за хитну заштиту; или

(б) Да изда наредбу за заштиту у складу са Чланом 7. Овом наредбом за заштиту ће, према потреби, да буду измењене одредбе наредбе за хитну заштиту.

Члан 11.

Жалбе

11.1 Жалба на одлуку која је изречена на основу молбе за наредбу за заштиту или на одлуку којом је потврђена наредба за хитну заштиту мора да буде поднесена у року од осам (8) дана од изрицања одлуке.

11.2 Подношење жалбе не одлаже извршење наредбе за заштиту.

Члан 12.

Измене, укидање и продужење

12.1 Ако дође до знатне измене околности, заштићена страна или одговорно лице може да поднесе молбу за измену или укидање наредбе за заштиту.

12.2 Након што прими молбу за измену или укидање наредбе за заштиту, суд ће да размотри ову молбу у складу са Чланом 7. На крају разматрања, суд може

(а) Да наложи да наредба за заштиту остане на снази;

(б) Да наложи измену наредбе за заштиту, ако је то оправдано знатно измењеним околностима; или

(с) Да наложи укидање наредбе за заштиту, ако критеријуми наведени у Члану 8.1 нису више примењиви због знатно измењених околности.

12.3 Подношење молбе за измену или укидање наредбе за заштиту неодлаже извршење наредбе за заштиту.

12.4 У року од петнаест (15) дана пре истека наредбе за заштиту, заштићена страна или његов или њен правни заступник могу да поднесу молбу за продужење наредбе за заштиту. Ако никаква молба за продужење не буде поднесена, наредба за заштиту ће да буде аутоматски укинута на дан њеног истека.

12.5 Након што прими молбу за продужење наредбе за заштиту, суд ће да размотри ову молбу у складу са Чланом 7. На крају разматрања, суд може:

(a) Да потврди укидање наредбе за заштиту на дан њеног истека; или

(b) Да наложи продужење наредбе за заштиту, при чему ће да буду примењивани критеријуми који су наведени у Члану 8.1.

12.6 Чланови 8.4 до 8.6 ће да буду примењивани на наредбе изречене сходно овом Члану. Ако суд наложи измену или продужење наредбе за заштиту сходно Члану 12.2(б) или 12.5(б), Члан 8.3 ће такође да буде примењиван.

ПОГЛАВЉЕ III: Овлашћење и одговорности органа јавног реда

Члан 13.

Привремене наредбе за хитну заштиту

13.1 Ван радног времена суда, захтев за привременом наредбом за хитну заштиту органима за одржавање јавног реда могу да поднесу:

(a) Заштићена страна;

(b) Правни заступник заштићене стране;

(c) Особа са којом заштићена страна дели домаћинство;

(d) Представник центра за социјални рад општине у којој заштићена страна има стално или привремено боравиште; или

(e) Особа која има непосредно сазнање о делу или делима насиља у породици почињеним над подносиоцем молбе.

13.2 Вршилац дужности или дежурни Регионални командир Полиције УНМИК-а за борбу против насиља у породици може да изда привремен унаредбу за хитну заштиту којом налаже једну или више заштитних мер које су наведене у ставовима (a) – (ц) Члана 2.1 ове Уредбе, ако он или она утврди:

(a) Да постоје оправдане основе за веровање да је одговорно лице починило или претило да ће починити дело насиља у породици;

(b) Да одговорно лице представља непосредну или непосредно предстојећу опасност по безбедност, здравље или добробит заштићене стране или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту; и

(c) Да је изрицање мере за заштиту неопходно како би се заштитила безбедност, здравље или добробит заштићене стране или особе са којом заштићена страна дели домаћинство и која треба да буде заштићена наредбом за заштиту.

13.3 Привремена наредба за хитну заштиту мора да наводи:

(a) Меру коју је наредио вршилац дужности или дежурни Регионални командир Полиције УНМИК-а за борбу против насиља у породици;

(b) Трајање наредбе за хитну заштиту, које истиче крајем наредног дана када суд буде радио;

(c) Упозорење да кршење привремене наредбе за хитну заштиту представља кривично дело;

(d) Обавештење да одговорном лицу може да помаже правни саветник током поступка; и

(e) Објашњење да након истека рока привремене наредбе за хитну заштиту, заштићена страна може да поднесе молбу за наредбу за хитну заштиту која, ако буде одобрена, зависи од саслушања за потврђивање, или молбу за наредбу за заштиту која, ако буде одобрена, подлеже жалби.

13.4 Привремена наредба за хитну заштиту коју издаје дежурни или вршилац дужности Регионалног командира Полиције УНМИК-а за борбу против насиља у породици мора одмах да буде уручена одговорном лицу, у складу са Законом о парничном поступку.

13.5 Органи јавног реда морају одмах да уруче по један примерак следећим особама:

(a) Заштићеној страни и осталим особама које су наведене у наредби за хитну заштиту;

(b) Подносиоцу молбе;

(c) Локалним станицама полиције у местима сталног или привременог боравишта подносиоца молбе и осталих особа именованих у привременој наредби за хитну заштиту;

(d) Центру за социјални рад општине у којој заштићена страна и остале особе именоване у привременој наредби за хитну заштиту имају стално или привремено боравиште; и

(e) Надлежном општинском суду.

13.6 Привремена наредба за хитну заштиту ступа на снагу одмах након издавања од стране дежурног или вршиоца дужности Регионалног командира Полиције УНМИК-а за борбу против насиља у породици и мора да буде спроведена против одговорног лица након што му буде лично уручена у складу са Законом о парничном поступку.

Члан 14.

Одговорности органа јавног реда

14.1 Органи јавног реда дужни су да одговоре на било коју пријаву дела или претњи насиљем у породици или на кршење наредбе за заштиту или наредбе за хитну заштиту, без обзира ко подноси пријаву.

14.2 Ако постоји основана сумња да је почињено кривично дело насиља у породици, орган јавног реда хапси наводног починиоца ако постоји основ за задржавање сходно Закону о кривичном поступку.

14.3 Органи јавног реда дужни су да примене сва разумна средства ради заштите жртве и спречавања даљег насиља, укључујући, али без ограничавања на:

(a) Обавештавање жртве или правног заступника жртве о његовим/њеним правима сходно овој Уредби, укључујући и право да захтева привремену хитну наредбу за заштиту сходно Члану 13. и правима наведеним у овом Члану;

(b) Обавештавање жртве о правним, психолошким, социјалним и осталим службама помоћи владиних институција као и овлашћене мреже невладиних организација које су на располагању да пружају услуге жртвама;

(c) Обавештавање релевантних давалаца услуга наведених у Члану 14.3 (б) о случају насиља у породици и успостављање контакта између давалаца услуге и жртве, на захтев жртве;

(d) Обезбеђивање и пружање превоза, преко друге агенције, жртви и њеним издржаваним лицима до одговарајуће медицинске установе ради лечења и/или лекарског прегледа;

(e) Пружање помоћи жртви при узимању само неопходне личне имовине ако жртва одлучи да напусти заједничко боравиште домаћинства;

(f) Обезбеђивање и пружање превоза, преко друге агенције, жртви и, према потреби, њеним издржаваним лицима до склоништа или другог безбедног уточишта, на захтев жртве;

(g) Ако је могуће, пружање заштите особи која је пријавила насиље, у складу са одговарајућим правним обавезама у вези са заштитом сведока;

(h) У случају наредбе за заштиту или наредбе за хитну заштиту, налагање мере наведенеу Члану 2.1(ф), уклањање одговорног лица из привременог или сталног боравишта заштићене стране, или дела боравишта; или

(i) Давање жртви или правном заступнику жртве званичног контакта са истражним службеником органа јавног реда за случај потребе за даљом помоћи. У случају одсуства истражног службеника, било који други службеник органа јавног реда пружиће помоћ жртви.

14.4 Орган јавног реда дужан је да направи извештај да ли почињено кривично дело или не, да ли је извршено хапшење и да жртви или правном заступнику жртве уручи примерак извештаја.

14.5 Ако је жртва особа млађа од осамнаест (18) година или особа која нема правну способност, или ако судела насиља у породици у тој мери озбиљна да утичу на сигурност или безбедност особе млађе од осамнаест (18) година или особе која нема правну способност а живи у истом боравишту, органи јавног реда дужни су да одмах пријаве случај центру за социјални рад општине у којој та особа има привремено или стално боравиште.

14.6 Ако постоје основи за сумњу да је почињено кривично дело насиља у породици, без обзира да ли осумњичени починилац ухапшен или не, или је утврђено његово/њено пребивалиште, орган јавног реда дужан је да редовно обавештава жртву или правног заступника жртве о току истраге, укључујући и било које информације о боравишту осумњиченог починиоца или његовог или њеног пуштања из притвора.

ПОГЛАВЉЕ IV: Кривична дела и поступци

Члан 15.

Кршење наредби за заштиту, наредби за хитну заштиту или привремених наредби за хитну заштиту

Ко год прекрши наредбу за заштиту, наредбу за хитну заштиту или привремену наредбу за хитну заштиту, у целини или делимично, чини кривично дело и биће кажњен новчаном казном од 200 евра до 2000 евра или казном затвора од шест месеци.

Члан 16.

Кривично гоњење за кривична дела насиља у домаћинству

16.1 Кршење наредби за заштиту, наредби за хитну заштиту или привремених наредби за хитну заштиту аутоматски повлачи кривично гоњење.

16.2 Кривично дело наношења лакше телесне повреде, ако је почињено у контексту, породичног односа, аутоматски повлачи кривично гоњење.

16.3 Кривично дело наношења штете имовини друге особе, ако је почињено у контексту породичног односа, аутоматски повлачи кривично гоњење.

ПОГЛАВЉЕ V: Коначне одредбе

Члан 17.

Спровођење

Специјални представник Генералног секретара може да издаје административна наређења за спровођење ове Уредбе.

Члан 18.]

Важећизакон

18.1 Ова Уредба има првенство над сваком одредбом важећег закона која није у складу са њом.

18.2 Одредбе Закона о парничном поступку биће примењиване ако у овој Уредби није наведена посебна процедура за парнични поступак.

Члан 19.
Ступање на снагу

Ова Уредба ступа на снагу 9. маја 2003. године.

Михаел Штајнер
Специјални представник Генералног секретара

DODATAK IV FORMULARI ZAŠTITNIH NALOGA

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Dodatak četiri

Zahtevi za naloge za zaštitu

1. Molba za naredbu za zaštitu
2. Rešenje o molbi za naredbu za zaštitu
3. Zahtevi za naredbu za hitnu zaštitu
4. Molba za privremenu naredbu za zaštitu
5. Rešenje o molbi za privremenu naredbu za zaštitu
6. Zahtevi za privremenu naredbu za hitnu zaštitu
7. Molba za privremenu naredbu za hitnu zaštitu
8. Rešenje za privremenu naredbu za hitnu zaštitu

Zahtev za naredbu za zaštitu

U skladu sa članom 6.1. UNMIK-ove Uredbe 2003/12

_____ sud u _____

Br. _____

Dana _____

zaštićena strana: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

ili

pravni zastupnik: _____

adresa: _____

protiv

odgovornog lica: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

1 Naredba za zaštitu

Tabela 1

Zaštićene strane	sa boravištem u	Zanimanje	Srodstvo sa odgovornim licem

Tabela 2

Lica u porodičnim odnosu sa zaštićenom stranom	sa boravištem u	Datum rođenja	Srodstvo sa odgovornim licem

1.1.1 Obrazloženje

Naredba za zaštitu se traži zato šta postoji bojazan da bi odgovorno lice moglo dovesti u opasnost bezbednost, zdravlje ili dobrobit zaštićene strane i/ili osobe koja je u porodičnom odnosu sa zaštićenom stranom. (Opiši detaljno predmet spora i specifične razloge za bojazan kao što su prethodni slučajevi nasilja u porodici, datumi izvršenja nasilja u porodici, oružje koje je bilo pritom upotrebljeno, ukoliko je bilo uopšte upotrebljeno, kontakt sa policijom, nanesene povrede)

Dokazi

Ako je moguće obezbedi spisak dokaza koji potvrđuje gornje navode i priloži kopije uz ovu Naredbu za zaštitu (policijski izveštaji o prethodnim slučajevima nasilja u porodici, zlostavljanje dece itd.):

1.1.2 Tražene zaštitne mere [✓ po potrebi]

Zabraniti odgovornom licu da:

1. Počini ili da preti da će počiniti bilo koje delo nasilja u porodici⁶⁷ protiv zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
2. Napastvuje, uznemirava, kontaktira ili na bilo koji drugi način direktno ili indirektno komunicira sa zaštićenom stranom i/ili osobom sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
3. Prilazi u krugu od _____m⁶⁸ zaštićenoj strani i/ili dole

⁶⁷ Kako je propisano UNMIK-ovom Uredbom 2003/12 od 9 maja 2003 o zaštiti od nasilja u porodici

navedenoj osobi, sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu

4. Da se nađe u boravištu radnom mestu školi drugom mestu⁶⁹ zaštićene strane

1.2 Nadalje

5. Zaštićena strana ima isključivo pravo na boravište u _____ . Odgovorno lice može da uzme ličnu odeću i sredstva za rad iz boravišta u prisustvu predstavnika javnog reda i zakona.

ili

6. Odgovornom licu se naređuje da dopusti zaštićenoj strani da koristi boravište koje dele odgovorno lice i zaštićena strana ili njegov deo, tačnije

7. Odgovornom licu je zabranjeno da raspolaže dole navedenom svojinom dok je ova Naredba o zaštiti na snazi.

8. Odgovornom licu se naređuje da plati kirije ili hipoteku za privremeno ili stalno boravište zaštićene strane

1.3 i/ili

9. Odgovornom licu se naređuje da plati uzdržavanje za zaštićenu stranu u iznosu od _____ Evra⁷⁰ mesečno, do _____

10. Zaštićena strana dobija isključiv posed te korišćenje nad sledećom navedenom ličnom imovinom zaštićene strane: _____

Popuni samo ako Naredba za zaštitu uključuje maloletnike

11. Zaštićenoj strani se odobrava privremeno starateljstvo nad maloletnicima navedenim u tabeli 2.

12. Odgovornom licu se dozvoljava poseta pod nadzorom u sledeće dane i pod _____ sledećim _____ uslovima

⁶⁸ Odstojanje se navodi i slovima i brojkama, npr. 30 (trideset)

⁶⁹ Navedi

⁷⁰ Iznos se navodi i slovima i brojkama

-
-
13. Odgovornom licu se naređuje da zaštićenoj strani vrati dete zaštićene strane.
14. Odgovornom licu se naređuje da plati izdržavanje za dete u iznosu od _____ Evra⁷¹ mesečno, do _____

1.4 Popuni samo ako je primenljivo na slučaj

- Oružje dole navedene proizvodnje i kalibra je ovim zaplenjeno.
15. _____

16. Komesaru Policije je naređeno da suspenduje ili ukine dozvolu za posedovanje oružja⁷²
- Bilo koja druga mera koja je neophodna radi zaštite bezbednosti, zdravlja ili dobrobiti zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu:
15. _____

Podnosilac zahteva:

Dana: _____

Popis priloga:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

⁷¹ iznos se navodi i slovima i brojkama

⁷² Kako je izdato u UNMIK-ovoj Uredbi br. 2001/7 od 21. februara 2001. godine o ovlašćenju za posedovanje oružja na Kosovu

Rešenje o naredbi za zaštitu

U skladu sa članom 8. UNMIK-ove Uredbe 2003/12

Opštinski sud u _____

Br. _____

Dana _____

Opštinski sud u _____ po _____ sudiji pojedincu

na saslušanje o razmatranje molbe za naredbu za zaštitu podnesene od strane

zaštićene strane: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

Ili

pravnog zastupnika _____

adresa: _____

Protiv

odgovornog lica: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

Obaveštenje o ovom saslušanju je uručeno odgovornom licu lično putem
pošte na osnovu sudskog naloga na drugi
način _____

Prisutni:

Zaštićena strana _____

I/ili

Ovlašćeni zastupnik _____

Odgovorno lice _____

I/ili

Ovlašćeni zastupnik _____

Podnosilac molbe _____

Predstavnik Centra za socijalni rad _____

Odgovorno lice je upoznato da ima pravo na pravnog zastupnika shodno članu 8.3. (e) UNMIK-ove Uredbe 2003/12.

Obrazloženje

ovim izdajem

2 Naredbu za zaštitu

Tabela 1

Zaštićene strane	sa boravištem u	Zanimanje	Srodstvo sa odgovornim licem

Tabela 2

Lica u porodičnom odnosu sa zaštićenom stranom	Sa boravištem u	Datum rođenja	Srodstvo sa odgovornim licem

Ovim se odgovornom licu zabranjuje da [√ po potrebi]:

1. Počini ili da preti da će počiniti bilo koje delo nasilja u porodici⁷³ protiv zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
 2. Napastvuje, uznemirava, kontaktira ili na bilo koji drugi način direktno ili indirektno komunicira sa zaštićenom stranom i/ili osobom sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
 3. Prilazi u krugu od _____m⁷⁴ zaštićenoj strani i/ili osobi sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu
 4. Da se nađe u boravištu radnom mestu školi drugom mestu⁷⁵ zaštićene strane
-

2.1 Nadalje

5. Zaštićena strana ima isključivo pravo na boravište u _____
_____. Odgovorno lice može da uzme ličnu odeću i sredstva za rad iz boravišta u prisustvu predstavnika javnog reda i zakona.

Ili

6. Odgovornom licu se naređuje da dopusti zaštićenoj strani da koristi boravište koje dele odgovorno lice i zaštićena strana ili njegov deo, tačnije:
-
-

Odgovornom licu i zaštićenoj strani je zabranjeno da raspolažu dole navedenom svojinom dok je ova Naredba o zaštiti na snazi.

7. _____

8. Odgovornom licu se naređuje da plati kirije ili hipoteku za privremeno ili stalno boravište zaštićene strane

2.2 I/ili

9. Odgovornom licu se naređuje da plati uzdržavanje za zaštićenu stranu u iznosu od _____ Evra⁷⁶ mesečno, do _____

Zaštićena strana dobija isključiv posed te korišćenje nad sledećom navedenom ličnom imovinom zaštićene strane: _____

10. _____

Popuni samo ako Naredba za zaštitu uklječuje maloletnike

⁷³ Kako je propisano UNMIK-ovom Uredbom 2003/12 od 9 maja 2003. godine o zaštiti od nasilja u porodici

⁷⁴ Odstojanje se navodi i slovima i brojkama, npr. 30 (trideset)

⁷⁵ Navedi

⁷⁶ Iznos se navodi i slovima i brojkama

11. Zaštićenoj strani se odobrava privremeno starateljstvo nad maloletnicima navedenim u tabeli 2..
Odgovornom licu se dozvoljava poseta pod nadzorom u sledeće dane i pod sledećim uslovima
12. _____

13. Odgovornom licu se naređuje da zaštićenoj strani vrati dete zaštićene strane
14. Odgovornom licu se naređuje da plati izdržavanje za dete u iznosu od _____ Evra⁷⁷ mesečno, do _____

2.3 Popuni samo ako je primenljivo na slučaj

Oružje dole navedene proizvodnje i kalibra je ovim zaplenjeno.

15. _____

16. Komesaru Policije je naređeno da suspenduje ili ukine dozvolu za posedovanje oružja⁷⁸
Bilo koja druga mera koja je neophodna radi zaštite bezbednosti, zdravlja ili dobrobiti zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu:
15. _____

Povreda ove naredbe za zaštitu predstavlja krivično delo koje automatski povlači krivično gonjenje shodno Uredbi 2003/12.

Ova Naredba za zaštitu ističe dana _____ (datum).

2.3.1 Opštinski sud u _____

Br. _____

Sudija:

Datum: _____

Pravni lek: Protiv ove naredbe za zaštitu može se izjaviti žalba u roku od 8 dana od dana prijema iste. Odgovornom licu pomoć može pružiti pravni zastupnik.

⁷⁷ iznos se navodi i slovima i brojkama

⁷⁸ Kako je izdato u UNMIK-ovoj Uredbi br. 2001/7 od 21. februara 2001. godine o ovlašćenju za posedovanje oružja na Kosovu

Primerak Naredbe za zaštitu:

1. Zaštićena strana
2. Odgovorno lice
3. Policijska stanica _____
4. Centar za socijalni rad _____

Zahtev za naredbu za hitnu zaštitu

u skladu sa članom 6.2. UNMIK-ove Uredbe 2003/12

Opštinski sud u _____

Br. _____

Dana _____

zaštićena strana: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

ili

pravni zastupnik: _____

adresa: _____

ili

predstavnik Centra za socijalni rad u _____

ili

zastupnik žrtve _____

adresa _____

ili

druga osoba _____

zanimanje: _____

adresa: _____

protiv

odgovornog lica: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

Naredba za hitnu zaštitu

Tabela 1

Zaštićene strane	sa boravištem u	Zanimanje	Srodstvo sa odgovornim licem

Tabela 2

Lica u porodičnim odnosu sa zaštićenom stranom	sa boravištem u	Datum rođenja	Srodstvo sa odgovornim licem

2.3.2

2.3.3 Obrazloženje

Naredba za zaštitu se traži zato šta postoji bojazan da bi odgovorno lice moglo dovesti u opasnost bezbednost, zdravlje ili dobrobit zaštićene strane i/ili osobe koja je u porodičnom odnosu sa zaštićenom stranom. (Opiši detaljno predmet spora i specifične razloge za bojazan kao što su prethodni slučajevi nasilja u porodici, datumi izvršenja nasilja u porodici, oružje koje je bilo pri tom upotrebljeno, ukoliko je bilo uopšte upotrebljeno, kontakt sa policijom, nanesene povrede)

Dokazi

Ako je moguće obezbedi spisak dokaza koji potvrđuje gornje navode i priloži kopije uz ovu Naredbu za zaštitu (policijski izveštaji o prethodnim slučajevima nasilja u porodici, zlostavljanje dece itd.):

2.3.4 Tražene zaštitne mere [✓ po potrebi]

Zabraniti odgovornom licu da:

1. Počini ili da preti da će počiniti bilo koje delo nasilja u porodici⁷⁹ protiv zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
2. Napastvuje, uznemirava, kontaktira ili na bilo koji drugi način direktno ili indirektno komunicira sa zaštićenom stranom i/ili osobom sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
3. Prilazi u krugu od _____m⁸⁰ zaštićenoj strani i/ili dole navedenoj osobi, sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu
4. Da se nađe u boravištu radnom mestu školi drugom mestu⁸¹ zaštićene strane

2.4 Nadalje

5. Zaštićena strana ima isključivo pravo na stan u _____.
Odgovorno lice može da uzme ličnu odeću i sredstva za rad iz stana u prisustvu predstavnika zakona.

2.5

2.6 Popuni samo ako Naredba za zaštitu uklječuje maloletnike

6. Odgovornom licu se dozvoljava poseta pod nadzorom u sledeće dane i pod sledećim uslovima: _____

2.7 Popuni samo ako je primenljivo na slučaj

15. Oružje dole navedene proizvodnje i kalibra je ovim zaplenjeno.

⁷⁹ Kako je propisano u članu 2.1. UNMIK-ove Uredbe 2003/12 od 9 maja 2003 o zaštiti od nasilja u porodici

⁸⁰ Odstojanje se navodi i slovima i brojkama, npr. 30 (trideset)

⁸¹ Navedi

Podnosilac zahteva:

Dana: _____

Popis priloga:

7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____

Rešenje o naredbi za hitnu zaštitu

U skladu sa članom 10. UNMIK-ove Uredbe 2003/12

_____ sud u _____

Br. _____

Dana _____

Opštinski sud u _____ po _____ sudiji

pojedincu na saslušanje o razmatranje molbe za naredbu za hitnu zaštitu

podnesene od strane

podnosioca molbe: _____

Adresa: _____

Zanimanje: _____

Protiv

odgovornog lica: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

Obaveštenje o ovom saslušanje je uručeno odgovornom licu lično putem pošte na osnovu sudskog naloga na drugi način _____

Prisutni:

Zaštićena strana _____

I/ili

Ovlašćeni zastupnik _____

Odgovorno lice _____

I/ili

Ovlašćeni zastupnik _____

Podnosilac molbe _____

Predstavnik Centra za socijalni rad _____

Odgovorno lice je upoznato da ima pravo na pravnog zastupnika shodno članu 8.3. (e) UNMIK-ove Uredbe 2003/12.

Obrazloženje

, ovim izdajem

3 Naredbu za hitnu zaštitu

Tabela 1

Zaštićene strane	sa boravištem u	Zanimanje	Srodstvo sa Odgovornim licem

Tabela 2

Lica u porodičnom odnosu sa zaštićenom stranom	sa boravištem u	Datum rođenja	Srodstvo sa Odgovornim licem

Ovim se odgovornom licu zabranjuje da [√ po potrebi]:

- Počini ili da preti da će počiniti bilo koje delo nasilja u porodici⁸² protiv zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
- Napastvuje, uznemirava, kontaktira ili na bilo koji drugi način direktno ili indirektno komunicira sa zaštićenom stranom i/ili osobom sa kojom

⁸² Kako je propisano članom 2. UNMIK-ove Uredbe 2003/12 od 9 maja 2003. godine o zaštiti od nasilja u porodici

je zaštićena strana u porodičnom odnosu.

3. Prilazi u krugu od _____m⁸³ zaštićenoj strani i/ili osobi sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu

4. Da se nađe u boravištu radnom mestu školi drugom mestu⁸⁴ zaštićene strane
-

3.1 Nadalje

- Zaštićena strana ima isključivo pravo na boravište u _____
5. _____. Odgovorno lice može da uzme ličnu odeću i sredstva za rad iz boravišta u prisustvu predstavnika javnog reda i zakona.

3.2 Popuni samo ako Naredba za zaštitu uklječuje maloletnike

- Odgovornom licu se dozvoljava poseta pod nadzorom u sledeće dane i pod sledećim uslovima _____
6. _____

3.3 Popuni samo ako je primenljivo na slučaj

- Oružje dole navedene proizvodnje i kalibra je ovim zaplenjeno.
7. _____

Povreda ove naredbe za hitnu zaštitu predstavlja krivično delo koje automatski povlači krivično gonjenje shodno Uredbi 2003/12.

Ova Naredba za hitnu zaštitu ističe dana _____ (datum) po završetku saslušanja za potvrđivanje naredbe za hitnu zaštitu koje će se održati u roku od 20 dana nakon izdavanja ove Naredbe za hitnu zaštitu.

3.3.1 Opštinski sud u _____ Br. _____

Sudija:

Datum: _____

Pravni lek: Protiv ove naredbe za zaštitu može se izjaviti žalba u roku od 8 dana od dana prijema iste. Odgovornom licu pomoć može pružiti pravni zastupnik.

⁸³ Odstojanje se navodi i slovima i brojkama, npr. 30 (trideset)

⁸⁴ Navedi

Primerak Naredbe za hitnu zaštitu uručuje se u roku od 24 sata:

1. Zaštićenoj strani
2. Odgovornom licu
3. Podnosiocu molbe
4. Policijskoj stanici _____
5. Centru za socijalni rad _____

Zahtev za privremenu naredbu za hitnu zaštitu

U skladu sa članom 6.1. UNMIK-ove Uredbe 2003/12

Koordinator za nasilje u porodici za _____ regije

Br. _____

Dana _____

Zaštićena strana: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

ili

pravni zastupnik: _____

adresa: _____

ili

predstavnik Centra za socijalni rad u _____

ili

druga osoba _____

zanimanje: _____

adresa: _____

protiv

odgovornog lica: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

4 Naredba za zaštitu

Tabela 1

Zaštićene strane	sa boravištem u	Zanimanje	Srodstvo sa odgovornim licem

Tabela 2

Lica u porodičnim odnosu sa zaštićenom stranom	sa boravištem u	Datum rođenja	Srodstvo sa odgovornim licem

4.1.1 Obrazloženje

Naredba za zaštitu se traži zato šta postoji bojazan da bi odgovorno lice moglo dovesti u opasnost bezbednost, zdravlje ili dobrobit zaštićene strane i/ili osobe koja je u porodičnom odnosu sa zaštićenom stranom. (Opiši detaljno predmet spora i specifične razloge za bojazan kao što su prethodni slučajevi nasilja u porodici, datumi izvršenja nasilja u porodici, oružje koje je bilo pri tom upotrebljeno, ukoliko je bilo uopšte upotrebljeno, kontakt sa policijom, nanesene povrede)

Dokazi

Ako je moguće obezbedi spisak dokaza koji potvrđuje gornje navode i priloži kopije uz ovu Naredbu za zaštitu (policijski izveštaji o prethodnim slučajevima nasilja u porodici, zlostavljanje dece itd.):

4.1.2 Ovim se odgovornom licu zabranjuje da [po potrebi]

1. Počini ili da pretili da će počinili bilo koje delo nasilja u porodici⁸⁵ protiv zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
2. Napastvuje, uznemirava, kontaktira ili na bilo koji drugi način direktno ili indirektno komunicira sa zaštićenom stranom i/ili osobom sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
3. Prilazi u krugu od _____ m⁸⁶ zaštićenoj strani i/ili dole navedenoj osobi, sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu _____

Obavešten sam da, ukoliko bude odobrena, ova Naredba za privremenu hitnu zaštitu ističe _____ (datum), prvog narednog radnog dana suda.

Obavešten sam da se po isteku ove Naredbe za privremenu hitnu zaštitu može podneti molba _____ sudu u _____ za naredbu za hitnu zaštitu. Ukoliko bude odobrena, naredba za hitnu zaštitu podleže saslušanju za potvrđivanje.

Obavešten sam da zaštićena strana takođe može podneti molbu za naredbu za zaštitu, protiv koje se, ukoliko bude odobrena, može podneti žalba.

Podnosilac zahteva:

Dana: _____

Popis priloga:

13. _____
14. _____
15. _____
16. _____
17. _____
18. _____

⁸⁵ Kako je propisano članom 2. UNMIK-ove Uredbe 2003/12 od 9 maja 2003. godine o zaštiti od nasilja u porodici

⁸⁶ Odstojanje se navodi i slovima i brojkama, npr. 30 (trideset)

Koordinator za nasilje u porodici za _____ regije

Br. _____

Dana _____

Privremena naredba za hitnu zaštitu

zaštićena strana: _____

sa boravištem u: _____

Zanimanje: _____

Ili

Pravni zastupnik: _____

Adresa: _____

Ili

Predstavnik Centra za socijalnu zaštitu _____

Ili

Druga osoba _____

Zanimanje: _____

Adresa: _____

Protiv

Odgovornog lica: _____

sa boravištem u: _____

zanimanje: _____

Po razmatranje odnosne molbe, svedočanstva i spisa predmeta, utvrđeno je da postoje osnovi za verovanje da je odgovorno lice počinilo ili pretilo da počini delo nasilja u porodici i da odgovorno lice predstavlja neposrednu pretnju za bezbednost, zdravlje ili dobrobit zaštićenog lica. Izdavanje

naredbe za zaštitu je neophodno radi zaštite bezbednosti, zdravlja ili dobrobiti zaštićene strane ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.

5 Izdaje se privremena naredba za hitnu zaštitu

Tabela 1

Zaštićene strane	sa boravištem u	Zanimanje	Srodstvo sa odgovornim licem

Tabela 2

Lica u porodičnom odnosu sa zaštićenom stranom	sa boravištem u	Datum rođenja	Srodstvo sa odgovornim licem

Ovim se odgovornom licu zabranjuje da [√ po potrebi]:

- Počini ili da pretili da će počiniti bilo koje delo nasilja u porodici⁸⁷ protiv zaštićene strane i/ili osobe sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
- Napastvuje, uznemirava, kontaktira ili na bilo koji drugi način direktno ili indirektno komunicira sa zaštićenom stranom i/ili osobom sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu.
- Prilazi u krugu od _____m⁸⁸ zaštićenoj strani i/ili osobi sa kojom je zaštićena strana u porodičnom odnosu

Ova privremena naredba za hitnu zaštitu ističe dana _____

(datum), prvog narednog radnog dana suda.

Povreda ove privremene naredbe za hitnu zaštitu predstavlja krivično delo i automatski povlači krivično gonjenje shodno Uredbi 2003/12.

Odgovorno lice se ovim putem obaveštava da ima pravo na pravnog zastupnika u skladu sa članom 13.3 (d) Uredbe 2003/12.

⁸⁷ Kako je propisano članom 2. UNMIK-ove Uredbe 2003/12 od 9 maja 2003. godine o zaštiti od nasilja u porodici

⁸⁸ Odstojanje se navodi i slovima i brojkama, npr. 30 (trideset)

Ovim putem zaštićena strana se obaveštava da nakon isteka ove Privremene naredbe za hitnu zaštitu može podneti molbu Opštinskom sudu u _____ za naredbu za hitnu zaštitu. Ukoliko bude odobrena, naredba za hitnu zaštitu podleže saslušanju za potvrđivanje. Zaštićena strana takođe može podneti molbu za naredbu za zaštitu protiv koje se, ukoliko bude odobrena, može podneti žalba.

Datum:

Izdato od strane:

Primerak Privremene naredbe za hitnu zaštitu uručuje se u roku od 24 sata:

1. Zaštićenoj strani
2. Podnosiocu molbe
3. Policijskoj stanici _____
4. Centru za socijalni rad _____
5. Opštinskom sudu u _____

DODATAK V PITANJA KOJA POMAŽU DA SE IZVRŠI OCENA RIZIKA

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Dodatak pet

Pitanja koja će olakšati sprovođenje procene rizika

1. Koliko kontakta postoji sa počiniocem i/ili njegovim pristicama
2. Žena živi/radi sa počiniocem
3. Počinilac zna gde žena živi/ima njen broj telefona
4. Počinilac uznemirava/uhodi ženu
5. Žena je u čestom kontaktu sa počiniocem tako što je on često posećuje
6. Prijatelji/saveznici počinioca su u redovnom kontaktu s njom
7. Počinilac ima zakonska prava da posećuje ženinu decu
8. Počinilac želi da se pomiri/živi sa ženom
9. Počinilac je prekršio naredbu za zaštitu koju je izdao sud
10. Priroda/atmosfera poslednjeg kontakta
11. Pretnje da će povrediti ženu
12. Pretnje da će je silovati/ubiti
13. Pretnje da će povrediti decu ili druge članove porodice
14. Govori stvari kao što su “ako pokušaš da pobegneš, ja ću te naći”
15. Govori stvari kao što su “zažalićeš ako odeš u policiju”
16. Bivši partner govori nešto od navedenog:
 - Ja ne mogu da živim bez tebe ili ti nećeš živeti bez mene
 - Ti mi duguješ
 - Promenio sam se, pruži mi još jednu šansu
 - Verbalno zlostavljanje, npr. “Ti si kučka”
 - Bićeš ili sa mnom ili ni sa kim

Dodatni pokazatelji rizika

Da Ne

1. Žena se plaši odmazde
2. Žena je uplašena zbog zakazanog poziva na sud
3. Da li će se na sudu pojaviti uhapšeni zlostavljač
4. Da li je počinitelj oslobođen i nalazi se u ženinoj zajednici
5. Da li počinitelj preti da će je prijaviti kako bi je deportovali/prijaviti vlastima
6. Da li žena razmišlja/planira da prekine vezu/pobegne
7. Da li žena započinje novu vezu
8. Da li je počinitelj nedavno nabavio ili pretio da će nabaviti oružje
9. Da li je počinitelj povećao upotrebu alkohola/droga
10. Da li se žena seli u izolovanije zajednicu
11. Da li je žena trudna
12. Da li je žena izolovana
13. Da li joj je teško da komunicira s drugima
14. Da li se fizičko zlostavljanje pogoršava
15. Da li se strategije kontrole pogoršavaju
16. Da li ona nailazi na poteškoće koje je onemogućavaju da izađe iz situacije zlostavljanja
17. Da li se boji za svoje decu/porodicu
18. Da li je počinitelj ranije bio nasilan prema ženama/deci

DODATAK VI BEZBEDNOSNI PLAN

PRIRUČNIK ZA SLUŽBENIKE SOCIJALNIH SLUŽBI

Dodatak šest – Bezbednosni plan

1. Stvaranje bezbednosnog plana
2. Bezbednost u toku priprema da napusti kuću
3. Bezbednost u mojoj kući
4. Bezbednost: moje dobrostanje
5. Podrška prijatelja

Lični bezbednosni plan

Datum: _____

Revizija datuma: _____

Za vreme nasilnog incidenta u kući, mogu koristiti neke od sledećih strategija:

1. Kada naslućujem incident, pokušaću da se sklonim do mesta gde je rizik najmanji (npr. ne kupatilo, kuhinja ili sobe gde neću imati pristup izlaznim vratima).
2. Reći ću _____ i _____ o nasilju i zamoliću ih da pozovu policiju ukoliko čuju sumnjivu galamu koja dolazi iz moje kuće.

(Ovde napišite imena dvoje ljudi koji su vaše komšije).
3. Koristiću _____ kao svoju šifru za koju će znati moja deca i prijatelji tako da znaju da želim da pozovu pomoć.
4. Moja deca će naučiti naša imena i punu adresu i da koriste telefon da bi pozvala policiju i rekla "neko želi da povredi moju mamu" i obavestila ih gde živimo.
5. Naučiću svoju decu gde da se sklone u kući ili, ukoliko napuste kuću, gde da odu da bi bila bezbedna ako sam ja napadnuta.
6. Ukoliko odlučim da odem, ja ću _____

(Razmislite kako da bezbedno izađete. Koja ćete vrata, prozore, lift, stepenice, požarne stepenice koristiti?)

7. Mogu pripremiti svoju torbu, ključeve (od auta) (važna dokumenta) i staviti ih (mesto) _____ kako bih mogla brže da izađem.
8. Ako budem morala da napustim svoju kuću, otići ću _____ ili _____
9. Ne zaboravite da ljudima koje ste ovde naveli kažete o svojim planovima i šta oni možda treba da urade za vas.

Bezbednost kada se pripremate da napustite kuću

1. Bezbednost kada se pripremate da napustite kuću
2. Odlazak je najbolje urađen ukoliko je strategijski osmišljen, jer je bezbedniji za vas, ali ponekad jednostavno morate da pobegnute. Ukoliko ipak možete da isplanirate, to će biti dobro za vas (i vašu decu) jer mnogi muškarci imaju potrebu da vas više kontrolišu i agresivniji su kada odlučite da odete.
3. Prilikom planiranja odlaska, korišćiću neke ili sve navedene strategije:
 - Ostaviću novac, kopije važnih dokumenata i duplikat ključeva kod _____ tako da mogu brže da odem.
 - Otvoriću štednu knjižicu kod _____ kako bih uvećala svoje nezavisnost.
 - Zatražiću pravni savet od advokata koji poznaje ovu tematiku.
 - Proveriću sa _____ i _____ kako bih saznala ko me može primiti u slučaju nužde i/ili mi pozajmiti novac.
 - Ostaviću dodatnu odeću kod _____.
 - Vežbaću moj plan odlaska.
 - Ostale stvari koje mogu učiniti kako bih povećala svoju nezavisnost:
 - i. Mogu kupiti mobilni telefon i zabeležiti broj koji mogu pozvati u hitnom slučaju
 - ii. Mogu kontaktirati lokalnu telefonsku liniju za pružanje pomoći/grupu za pružanje podrške/sklonište: broj telefona je:
 - iii. Mogu ostaviti sitan novac za telefonske pozive koji će mi biti pri ruci u svako doba
 - iv. Sešću i razmotriti svoj bezbednosni plan svake _____ kako bih isplanirala najbezbedniji način da odem.
4. Stvari koje ću spakovati

Kada napuštate svog partnera, važno je da shvatite da to može izazvati nasilnu reakciju kod njega. Biti spremna da napustite vezu je ključ za smanjenje rizika od nasilja. Ukoliko je to moguće, preporučuje se da ranije spakujete odeću i važna dokumenta i ostavite ih kod prijatelja ili rođaka kome verujete.

Kada napuštate partnera zlostavljača, treba da ponesete sledeće. (Najvažnije je da ponesete ono obeleženo zvezdicom)

Predmeti:

- Elektronska kartica za bankomat
- Kreditna kartica
- Novac
- Ključevi
- Lekovi
- Odeća
- Kozmetika
- Igračke
- Fotografije
- Nakit
- Predmeti od sentimentalnog značaja

Dokumenta:

- Vozačka dozvola
- Saobraćajna dozvola
- Izvod iz knjige rođenih (za decu i sebe)
- Školska svedočanstva i dosije o vakcinaciji
- Čekovna knjižica
- Radne dozvole
- Pasoši
- Lekarski izveštaji
- Dokumenta o osiguranju
- Adresar i brojevi telefona
- Knjižice socijalnog osiguranja
- Informacije o socijalnoj pomoći
- Dokumenta o razvodu
- Sudske naredbe
- Izveštaji iz banke
- Dogovor o iznajmljivanju / Ugovor o hipoteci

Bezbednost u mojoj kući

Mere bezbednosti koje mogu da koristim uključuju:

- Mogu da promenim brave na vratima i prozorima što je pre moguće.
- Mogu da pitam _____ da mi pomogne da postavim brave na prozorima i/ili sigurnosni sistem na ulaznim vratima.
- Mogu da postavim bezbednosne sisteme uključujući dodatne brave, rešetke na prozorima, stubove kojima ću podupreti vrata, elektronski alarmni sistem.
- Drvena vrata mogu zameniti čeličnim/metalnim vratima.
- Mogu da postavim detektore dima i kupim protivpožarne aparate za svaki sprat u mojoj kući/stanu.
- Napolju mogu da postavim svetleći sistem osetljiv na kretanje koji će se upaliti kada se osoba približava mojoj kući.
- Mogu nabaviti telefonsku sekretaricu tako da ću preslušati pozive i uvredljive pozive prijaviti telefonskoj kompaniji i policiji.
- Mogu kupiti mobilni/bežični telefon.
- Mogu se raspitati kod policije o zaštitnim merama koje mi mogu pružiti kako bi mi pomogli.
- Pozvaću policiju ukoliko vidim počinioca blizu moje kuće ili ukoliko mi pretili/razgovara sa mnom na bilo koji drugi način.
- Zamoliću _____ da pozove policiju ukoliko vidi počinioca u blizini moje kuće.
- Naučiću svoju decu da koriste telefon i pozovu _____ ukoliko smo u opasnosti ili da me pozovu ako su oteti.
- Obavestiću sve ljude koji se brinu o mojoj deci o tome ko ima i ko nema dozvolu da ih pokupi.

Bezbednost uz naredbu za zaštitu

Naredbe za zaštitu su ograničenja kretanja i delovanja ljudi date od strane suda. Postoji nekoliko obrazaca kao npr: dogovor o pomirenju, sudska zabrana/naredba za zaštitu, uslovi kaucije, uslovi uslovnog otpusta, starateljstvo nad decom/naredbe o prilazu. Neki se počinioци povinuju naredbama za zaštitu, ali niko ne može biti siguran ko će ih prekršiti. Često je potrebno da naredbu primeni policija ili sudovi.

Dole su neke mere koje mogu preduzeti kako bih pomogla u primeni svoje naredbe za zaštitu.

1. Svoj(a) dokument(a) u vezi s naredbom za zaštitu (originale ukoliko je moguće) ću ćuvati u _____ (mesto). (Uvek ih držite kod sebe ili u svojoj blizini. Ako promenite torbe, neka to bude prva stvar koju ćete proveriti. Dobro je napraviti kopije, za svaki slućaj).
2. Obavešću svog poslodavca, prijatelje, školu/obdanište koju pohađaju deca mojih komšija (ovde napišite imena) _____ da posedujem naredbu za zaštitu.
3. Ako poćinilac uništi naredbu, kopije mogu nabaviti na sudu, od svog advokata ili _____.
4. Ukoliko očekujem nepravilnosti, mogu da obavestim policiju i zamolim ih da budu u pripravnosti.
5. Ako poćinilac prekrši naredbu, prijaviću ga policiji i bilo kom drugom ko o tome treba da zna uključujući svog advokata i sud/sudije. (Prijavite svako kršenje naredbe).
6. Ako ne budem zadovoljna delovanjem policije, mogu uložiti žalbu kod šefa policije, obavestiti svog advokata, sudije/sudije za prekršaje i druge koji su upoznati.

Bezbednost na poslu i javnim mestima

Na poslu je važno da i neki drugi ljudi znaju šta se dešava, to mogu biti vaše najbliže kolege, vaš šef, ljudi na ulazu ili recepciji; ne moraju znati čitavu priču, ali se od njih može tražiti da ograniče ulaske ili da vam telefoniraju.

Mogu uraditi nešto ili sve od navedenog:

1. Ukoliko im verujem, mogu obavestiti svog šefa, šefa obezbeđenja i _____ u vezi sa svojom situacijom.
2. Mogu zamoliti _____ da pregleda moje telefonske pozive na poslu.
3. Kada odlazim s posla, mogu _____
4. Ukoliko se pojavi problem u toku vožnje kući, mogu _____
5. Ukoliko koristim javni prevoz, mogu _____
6. Mogu kupovati na različitim mestima, odlaziti u pošte ili banke koje se nalaze na različitim mestima itd. kako bih smanjila rizik od kontakta s počiniocem.
7. Mogu kupiti mobilni telefon.
8. Mogu kupiti veoma zvučan alarm koji ću nositi u svom džepu.
9. Mogu uvežbati da veoma glasno uzviknem “skloni se od mene” ili “pozovite policiju ovaj čovek je opasan”.
10. Nosiću cipele u kojima mogu da trčim.
11. Mogu pohađati tečaj samoodbrane kako bih ojačala svoje samopouzdanje.
12. Takođe mogu _____

Bezbednost i moje blagostanje

Iskustvo žrtve napada/zlostavljanja/pretnji je zastrašujuće, zamorno i emocionalno iscrpljujuće. Proces ponovne izgradnje vašeg života zahteva mnogo hrabrosti i energije.

Kako bih očuvala svoje emocionalnu energiju i sredstva mogu uraditi nešto od sledećeg:

1. Ukoliko sam potištena i spremna da se vratim u situaciju potencijalnog zlostavljanja, mogu _____
2. Ukoliko sam utučena i svega mi je dosta, može me oraspoložiti _____
3. Ukoliko nisam sigurna šta da uradim i brinem se za svoju bezbednost, mogu da porazgovaram sa _____
4. Mogu da se učlanim u grupu za podršku ženama.
5. Ukoliko sa počiniocem moram da komuniciram lično ili telefonom, mogu _____
6. Koristiću "Ja mogu ..." izjave i biću samopouzdana u odnosu sa drugima.
7. Podsećaću se da zaslužujem da budem bezbedna i kontrolišem svoj život.

Kako pomoći prijatelju

Prijatelju možete pomoći na sledeći način:

- Saslušajte je
- Sasvim joj se posvetite. Stavite joj do znanja da ste čuli šta je rekla
- Verujte joj
- Verujte u ono što vam priča. Priznajte da to što vam se poverila zahteva izuzetnu snagu i hrabrost
- Shvatite ono što vam govori
- Posvetite se razumevanju misli, osećanja i iskustva koje je odlučila da podeli s vama
- Potvrdite njena osećanja i snagu
- Poveravajući vam se, ona je preduzela veliki korak ka suočavanju s bolom zbog nasilne veze. Veoma je važno da vi potvrdite i njena osećanja koja izražava i snagu koja joj je bila potrebna da bi ih podelila s vama. Jedan od primera može biti "Tako mi je drago što si mi rekla."

Pomozite joj da osmisli bezbednosni plan

- Važno je da sa njom razgovarate o njenoj fizičkoj bezbednosti. Razgovor o tome možete na primer započeti rečenicama: "Zabrinuta sam za tvoju fizičku bezbednost. Možemo li porazgovarati o tome šta možeš učiniti kako bi bila bezbedna?"
- Pomozite joj da shvati da nasilje nije njena krivica
- Zbog nekoliko razloga se može osećati krivom što je pretučena. U nekim kulturama se naglašava ideja da:
 - žene odlučuju o uspehu ili neuspehu svojih veza;
 - žene su odgovorne da muškarce učine srećnima;
 - žena može promeniti ponašanje muškarca; i
 - žene su krive ukoliko njihov partner odluči da ih tuče.
- NIŠTA OD NAVEDENOG NIJE TAČNO. Pomozite joj da izbriše svoju krivicu govoreći joj npr. "To nije tvoja krivica," ili "Ničim nisi zaslužila ovakav tretman."
- Podržite njeno pravo da kontroliše svoj život
- Ponekad mislimo da znamo šta je najbolje za prijatelja. Ne očekujte da ona sledi svaki vaš savet.
- Zapamtite da na kraju ona mora doneti odluke u vezi sa svojim životom. Možete joj na primer reći: "Znam da samo ti možeš doneti odluku. Štagod da odlučiš, zapamti da ću te podržati." I podržite je bez obzira na to kako je odlučila.
- Pružite joj korisne, izvorne informacije
- Zaštitite njeno pravo na poverljivost
- Prihvatite njen izbor da vam se poveri. Poštujte njeno pravo da razgovara s kim god izabere. Ne treba da obaveštavate druge. Time možete ugroziti njenu bezbednost.

**BUDITE PONOSNI NA ČINJENICU DA STE BRIŽAN PRIJATELJ ILI
PRIJATELJICA**

